

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2008

BESLUT

2009-06-22

Dnr 354/2009
Saknr 6110

Beslut om fastställande av rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2008

Beslut

Livsmedelsverket beslutar att fastställa rapport om kontrollen i livsmedelskedjan 2008, enligt bilaga.

Bakgrund och skäl för beslutet

Enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, ska varje medlemsstat i Europeiska Unionen överlämna en årlig rapport till Kommissionen. Enligt 3 § förordning (2007:1043) med instruktion för Livsmedelsverket skall en sådan rapport utarbetas av Livsmedelsverket efter samråd med Jordbruksverket.

Livsmedelsverket fastställer här rapporten för kontrollen i livsmedelskedjan, 2008. Rapporten är framtagen i samarbete med Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting. Generalläkaren och Tullverket har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Dessa är kontroll av livsmedel, foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och växtskydd.

Beslutet har fattats efter samråd med generaldirektören för Jordbruksverket samt generaldirektören för Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektör Inger Andersson.

Inger Andersson

Bilaga

Rapport om Sveriges kontroll i livsmedelskedjan, 2008

För kännedom

Johan Krabb, Regeringskansliet, Jordbruksdepartementet

Göte Frid, Harald Svensson, Ellinor Persson, Tony Nilsson, Malin Engdahl,
Jordbruksverket

Karin Artursson, Bo Sundqvist, Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Henrik Ericsson, Länsstyrelsen i Uppsala län

Tone Lindvåg, Länsstyrelsen i Kronobergs län

Nils Alesund, Sveriges Kommuner och Landsting

Annika Boström, Tullverket

Börje Nilsson, Generalläkaren

Innehållsförteckning

Definitioner och begrepp.....	9
Definitioner	9
Begrepp	12
1. Inledning.....	14
1.1 Bakgrund	14
1.2 Medverkande i att utforma rapporten.....	14
1.3 Rapporteringen utvecklas.....	14
1.4 Förändring av ansvaret för kontroll av livsmedel, foder och djurskydd i primärproduktionen	15
1.5 Regelförenklingsarbete.....	15
1.6 Myndighetsstrukturen utreds.....	15
1.7 Rapportens struktur och innehåll	16
1.8 Underlag till rapporten	16
2. Samlad bedömning	17
2.1 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen	17
2.2 Bedömning av kontrollresultat från olika kontrollområden.....	19
3. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen.....	21
4. Kontroll i livsmedelskedjan	23
4.1 Inledning.....	23
4.2 Kontroll av livsmedel.....	23
4.2.1 Sammanfattning	23
4.2.2 Livsmedel och livsmedelshygien	26
4.2.2.1 Kontrollens omfattning och resultat.....	26
4.2.2.2 Måluppfyllelse.....	28
4.2.2.3 Efterlevnaden hos företag.....	30
4.2.2.4 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	31
4.2.2.5 Beslut om åtgärder mot företag.....	31
4.2.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	32
4.2.3 Kontroll av dricksvatten	35
4.2.3.1 Kontrollens omfattning	36
4.2.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	36
4.2.3.3 Beslut om åtgärder mot företagaren	38
4.2.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	38
4.2.4 Importkontroll från tredje land.....	38
4.2.4.1. Definitioner och begrepp.....	39
4.2.4.2. Kontrollens omfattning och resultat.....	39
4.2.4.3 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	40
4.2.4.4 Beslut om åtgärder mot företag och produkter.....	40
4.2.4.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	40
4.2.5 Kontrollprogram för livsmedel.....	41
4.2.5.1 Restsubstanser	41

4.2.5.2	Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer	42
4.2.5.3	Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)	45
4.2.5.4	Bekämpningsmedel i vegetabilier	47
4.2.5.5	Nitrat i vissa vegetabilier	48
4.2.5.6	Mykotoxiner i vegetabilier	49
4.2.5.7	Tungmetaller i vegetabilier	50
4.2.5.8	Salmonella.....	51
4.2.5.9	Cesium.....	53
4.2.5.10	Kontroll av tvåskaliga blötdjur.	55
4.2.6	Övriga områden för kontroll	57
4.2.6.1	Bestrålning	57
4.2.6.2	GMO	57
4.2.6.3	Livsmedel för särskilda näringsändamål.....	57
4.2.6.4	Kontrollprojekt om transfetter	58
4.2.6.5	Kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker.....	59
4.2.6.6	Hantverksmässig tillverkning av ost	59
4.2.6.7	Patogener i importerat grönt	59
4.3	Kontroll av foder	60
4.3.1	Sammanfattning	60
4.3.2	Foder och foderhygien	62
4.3.2.1	Kontrollens omfattning och resultat.....	62
4.3.2.2	Måluppfyllelse	68
4.3.2.3	Ej planerad kontroll.....	70
4.3.2.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	71
4.3.2.5	Beslut om åtgärder mot företagaren.....	75
4.3.2.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	76
4.3.3	Importkontroll av foder från tredje land	77
4.4	Kontroll av animaliska biprodukter	77
4.4.1	Sammanfattning	77
4.4.2	Kontrollens omfattning och resultat.....	78
4.4.3	Måluppfyllelse	79
4.4.4	Efterlevnaden hos företag	79
4.4.5	Antal och typ av bristande efterlevnad	80
4.4.6	Beslut om åtgärder mot företagaren.....	80
4.4.7	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	80
4.5	Kontroll av djurhälsa.....	81
4.5.1	Sammanfattning	81
4.5.2	Obligatoriska kontroller	81
4.5.2.1	Kontrollens omfattning	81
4.5.2.2	Måluppfyllelse	82
4.5.2.3	Hälsoläget i anslutna besättningar	82
4.5.2.4	Åtgärder hos kontrollmyndigheter	83
4.5.3	Frivilliga kontroller	83

4.5.3.1 Begrepp	83
4.5.3.2 Kontrollobjekt	84
4.5.3.3 Måluppfyllelse.....	85
4.5.3.4 Hälsoläget i anslutna besättningar.....	85
4.5.3.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	87
4.5.4 Övervakningsprogram.....	88
4.5.4.1 Kontrollens omfattning	88
4.5.4.2 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	90
4.5.5 Registrering och märkning av djur.....	90
4.5.5.1 Kontrollens omfattning	90
4.5.5.2 Måluppfyllelse.....	91
4.5.5.3 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	91
4.5.5.4 Beslut om åtgärder mot företag.....	91
4.5.5.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	92
4.5.6 Importkontroll från tredje land.....	92
4.5.6.1 Kontrollens omfattning	92
4.5.6.2 Antal och typ av bristande efterlevnad.....	92
4.5.6.3 Beslut om åtgärder	92
4.5.6.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheten.....	93
4.6 Kontroll av djurskydd.....	93
4.6.1 Sammanfattning	93
4.6.2 Kontrollens omfattning och resultat.....	93
4.6.3 Måluppfyllelse.....	95
4.6.4 Ej planerad kontroll.....	95
4.6.5 Efterlevnaden hos djurhållare	95
4.6.6 Beslut om åtgärder mot företagaren.....	95
4.6.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	96
4.6.8 Djurskyddskontroll vid slakterier.....	97
4.6.8.1 Kontrollens omfattning	97
4.6.8.2 Måluppfyllelse.....	98
4.6.8.3 Efterlevnad hos företag och beslut om åtgärder.....	98
4.7 Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)	98
4.7.1 Sammanfattning	98
4.7.2 Kontroll av växtskadegörare - generellt.....	99
4.7.2.1 Definitioner och begrepp - generellt	100
4.7.3 Importkontrollens omfattning	100
4.7.3.1 Efterlevnaden hos företag och produkter	101
4.7.3.2 Beslut om åtgärder mot företagaren.....	101
4.7.3.3 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	102
4.7.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass.....	102
4.7.4.1 Definitioner och begrepp.....	102
4.7.4.2 Kontrollens omfattning	102
4.7.4.3 Måluppfyllelse.....	102

4.7.4.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	103
4.7.4.5	Beslut om åtgärder mot företagaren	103
4.7.4.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	103
4.7.5	Kontroll av företag som getts tillstånd att märka sågade trävaror (sågverk värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage).....	104
4.7.5.1	Definitioner och begrepp	104
4.7.5.2	Kontrollens omfattning	104
4.7.5.3	Måluppfyllelse	105
4.7.5.4	Efterlevnaden hos företag och produkter	105
4.7.5.5	Beslut om åtgärder mot företagaren.....	105
4.7.5.6	Åtgärder hos kontrollmyndigheterna	105
4.7.6	Ej planerad kontroll.....	105
4.8	Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan.....	106
4.8.1	Förkortningar	106
4.8.2	Kontrollens omfattning	106
4.8.3	Måluppfyllnad för revisionen.....	106
4.9	Generalläkaren	107
4.10	Tullverket	108
5.	Revisioner	109
5.1	Inledning	109
5.2	Livsmedelskontrollen.....	109
5.2.1	Livsmedelsverket	109
5.2.1.1	Internrevision vid enheten för köttillsyn.....	109
5.2.2	Kommunrevisioner.....	110
5.2.3	Normerande kontroller	113
5.2.3.1	Normerande kontroll inom området fiskanläggningar	113
5.2.3.2	Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet och naturligt mineralvatten	114
5.2.3.3	Normerande kontroller utförda inom sakområdet kött	116
5.3	Jordbruksverket.....	117
5.3.1	Internrevisionsenheten på Jordbruksverket.....	117
5.3.2	Revision av länsstyrelsens djurskyddsverksamhet	119
5.3.3	Revision av gränskontrollstationer	119
5.3.4	Revision av kontrollorgan.....	120
5.4	Länsstyrelsernas revision av kommunernas djurskyddskontroll	120
5.5	Statens Veterinärmedicinska Anstalt	120
5.5.1	Internrevision	120
5.5.2	Externa revisioner	120
6.	Nationella referenslaboratorier	121
6.1	Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens Veterinärmedicinska Anstalt	121
6.2	Livsmedelsverkets NRL-funktioner.....	123
6.3	Statens Veterinärmedicinska Anstalts NRL-funktioner.....	128

7. Beredskapsplaner	133
Bilaga 1.....	134

Definitioner och begrepp

Definitioner

Behörig myndighet: (artikel 2.4 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Den centrala myndigheten i en medlemsstat som har behörighet att genomföra offentlig kontroll eller varje annan myndighet som tilldelats sådan behörighet. Hit ska även i tillämpliga fall räknas motsvarande myndighet i tredje land.

Kommentar:

I den svenska lagstiftningen använder man begreppet ”kontrollmyndighet”. Med samverkande kontrollmyndigheter menas samtliga behöriga myndigheter och kontrollorgan som utför offentlig kontroll i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelserna om djurhälsa, djurskydd och växtskydd. Var och en ansvarar för sin del av den offentliga kontrollen i livsmedelskedjan så att det tillsammans finns kontroll i hela kedjan.

Bristande efterlevnad: (artikel 2.10 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Bristande efterlevnad av foder- eller livsmedelslagstiftningen och av bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd.

Kommentar:

I de fall detta är reglerat i EG-lagstiftning följs dessa definitioner. Inom övriga kontrollområden avses med bristande efterlevnad när kontrollmyndigheten fattar beslut om åtgärd i enlighet med art. 54 i förordning (EG) nr 882/2004.

Dokumentkontroll: (artikel 2.17 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av handelsdokument och i tillämpliga fall de med sändningen åtföljande dokument som krävs enligt foder- och livsmedelslagstiftningen.

Flerårig nationell kontrollplan: (artikel 41 i förordning (EG) nr 882/2004).

Samlad flerårig nationell kontrollplan som varje medlemsstat ska utforma, för att säkerställa att artikel 17.2 i förordning (EG) nr 178/2002, bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd, och artikel 45 i förordning (EG) nr 882/2004 genomförs effektivt.

Kommentar:

Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, 2007-2009, kallas också för kontrollplanen.

Foderföretag: (artikel 3.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med produktion, framställning, bearbetning, lagring, transport eller distribution av foder, samt alla producenter som producerar eller lagrar foder för utfodring av djur på sin egen jordbruksanläggning.

Foderföretagare: (artikel 3.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i det foderföretag de driver.

Fysisk kontroll: (artikel 2.19 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av foder eller livsmedel, eventuellt även kontroll av transportmedlet, förpackningen, märkningen och temperaturen samt provtagning för analys och laborietest och varje annan kontroll som krävs för att kontrollera att foder eller livsmedelslagstiftningen efterlevs.

Kommentar:

Det finns anledning att framöver skapa generella definitioner så långt möjligt är för samtliga kontrollområden som planen omfattar.

Den fysiska inspektionen är inte definierad i direktivet 2000/29/EG men behandlas t.ex. i artiklarna 6 och 13a.

Identitetskontroll: (artikel 2.18 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Okulärbesiktning för att kontrollera att de intyg eller andra dokument som åtföljer sändningen överensstämmer med sändningens märkning och innehåll.

Inspektion: (artikel 2.7 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Undersökning av varje aspekt av foder, livsmedel, djurhälsa och djurskydd för att kontrollera efterlevnaden av de rättsliga kraven i foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna avseende djurhälsa och djurskydd.

Kommentar:

Inspektion är en kontrollmetod, som bör ske utan förvarning. Den kan vara planerad eller oplanerad. Vid en inspektion kan en viss detalj kontrolleras, t.ex. att utrustningen är rengjord, men den kan också vara mer omfattande. Inspektion kan vara en del av en revision.

Kartläggning: (artikel 2.8 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Planerad undersökning som görs för att få en överblick av hur foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd efterlevs.

Kontroll: (artikel 2.2 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Kontroll av om specificerade krav har uppfyllts, genom undersökning och bedömning av sakligt underlag.

Kontrollplan: (artikel 2.20 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En av den behöriga myndigheten upprättad beskrivning med allmän information om hur dess offentliga kontrollsystem är uppbyggt och organiserat.

Kontrollorgan: (artikel 2.5 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En oberoende tredje part till vilken den behöriga myndigheten har delegerat vissa kontrolluppgifter.

Livsmedelsföretag: (artikel 3.2 i förordning (EG) nr. 178/2002) .

Varje privat eller offentligt företag som med eller utan vinstsyfte bedriver någon av de verksamheter som hänger samman med alla stadier i produktions-, bearbetnings-, och distributionskedjan av livsmedel.

Livsmedelsföretagare: (artikel 3.3 i förordning (EG) nr. 178/2002) .

De fysiska eller juridiska personer som ansvarar för att kraven i livsmedelslagstiftningen uppfylls i de livsmedelsföretag de bedriver.

Offentlig kontroll: (artikel 2.1 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Varje form av kontroll som utförs av den behöriga myndigheten eller av gemenskapen i syfte att kontrollera efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen, samt bestämmelser om djurs hälsa och om djurskydd.

Primärproduktion: (artikel 3.17 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Produktion, uppfödning eller odling av primärprodukter inklusive skörd, mjölkning och produktion av livsmedelsproducerande djur före slakt. Jakt, fiske och insamling av vilda produkter omfattas också.

Provtagning för analys: (artikel 2.11 i förordning (EG) nr. 882/2004).

Insamling av prov från foder eller livsmedel eller något annat ämne (inbegripet från miljön) som är relevant för produktion, bearbetning och distribution av foder eller livsmedel eller djurhälsa för att genom analys kontrollera efterlevnaden av foder- eller livsmedelslagstiftningen och bestämmelser om djurhälsa.

Revision: (artikel 2.6 i förordning (EG) nr. 882/2004).

En systematisk och oberoende undersökning för att avgöra om verksamheter och resultat från dessa överensstämmar med planerade åtgärder och om åtgärderna har genomförts på ett effektivt sätt och är lämpliga för att nå målen.

Kommentar:

Revision kan användas antingen vid kontroll av myndigheter enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr. 882/2004 eller som kontrollmetod vid kontroll av livsmedels- eller foderföretagare enligt artikel 10 i denna förordning. Det framgår av sammanhanget vilken betydelse av revision som avses.

Riskanalys: (artikel 3.10 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Förfarande som består av tre sammanhängande delar, nämligen riskbedömning, riskhantering och riskkommunikation.

Riskkommunikation: (artikel 3.13 i förordning (EG) 178/2002).

Interaktivt utbyte under hela riskanalysförfarandet av information och synpunkter om faror och risker, riskrelaterade faktorer och riskuppfattning mellan riskvärderare, riskhanterare, konsumenter, foder- och livsmedelsföretag, universitet och andra berörda parter, inbegripet redogörelse för resultaten av riskbedömningen och grundvalen för riskhanteringsbeslut.

Slutkonsument: (artikel 3.18 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Den slutliga konsumenten av ett livsmedel som inte kommer att använda livsmedlet som en del i ett livsmedelsföretags verksamhet.

Kommentar:

Konsument används vanligen som benämning i stället för slutkonsument.

Säkra livsmedel: (artikel 14 i förordning (EG) nr. 178/2002).

Livsmedel ska anses som icke säkra om de anses vara

- a) skadliga för hälsan (omedelbara, kortsiktiga, långsiktiga effekter på hälsan) och/eller
- b) otjänliga som människoföda (genom förorening, förruttnelse, försämring eller nedbrytning).

Begrepp

Avvikelse:

En avvikelse från lagstiftningen, d.v.s. en av kontrollmyndighet skriftligt dokumenterad bedömning av att kraven i lagstiftningen inte uppfylls.

Intressenter:

Livsmedelsföretagare och foderföretagare som kan bli föremål för offentlig kontroll.

Kommun:

Genom bildande av gemensamma nämnder och/eller gemensamma förvaltningar samt flytt av nämnders uppgifter till kommunalförbund används benämningen ”kommun” på följande sätt:

Kommun används som benämning av kontrollmyndighet på lokal nivå.

Kommunens uppgifter i den offentliga kontrollen ska fullgöras av den eller de kommunala nämnder som fullgör uppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet.

Redlighet:

Ärlighet, rätt och riktigt.

Tillsyn:

De tidigare använda begreppen tillsyn och tillsynsmyndighet används inte i de nya EG-förordningarna. Där används begreppen kontroll och kontrollmyndighet. För definition av kontroll, se avsnittet ”Definitioner”. I begreppet tillsyn ingår dels de granskande åtgärder som genomförs med stöd av lag (kontroll) och myndighetens möjligheter att besluta om någon form av ingripande, dels andra verksamheter, såsom rådgivning, information och att underlätta för den enskilde att fullgöra sina skyldigheter (livsmedelslagen). Motsvarande skyldigheter gäller även enligt förvaltningslagens princip om serviceskyldighet m.m.

Kommentar:

I denna rapport används benämningarna, kontroll och tillsyn. Eftersom det är kontrollen som är det centrala i rapporten används därför i huvudsak ordet, kontroll. I vissa sammanhang, där det är tydligt att verksamheten är vidare än kontroll, används begreppet tillsyn.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Detta är Sveriges rapport om kontrollen i livsmedelskedjan, 2008. Rapporten omfattar de kontrollområden som ingår i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, (benämns ofta endast som kontrollplanen eller planen i denna rapport)¹. Områdena är kontroll av livsmedel, foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och växtskydd. Rapporten utgör det underlag som krävs enligt artikel 44 i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll för att säkerställa kontrollen av efterlevnaden av foder- och livsmedelslagstiftningen samt bestämmelserna om djurhälsa och djurskydd. I rapporten har hänsyn tagits till Kommissionens beslut 2008/654/EG, om en vägledning för att bistå medlemsstaterna i utarbetandet av den årliga rapport om den samlade fleråriga nationella kontrollplanen som föreskrivs i Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004.

1.2 Medverkande i att utforma rapporten

Rapporten har utarbetats av Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Länsstyrelser och Sveriges Kommuner och Landsting, i samarbete. Det är samma organisationer som tillsammans utarbetar kontrollplanen. Generalläkaren och Tullverket har bidragit med material från sina verksamheter. Livsmedelsverket har samordnat arbetet.

1.3 Rapporteringen utvecklas

Denna rapport bygger på hittills efterfrågade kontrollerdata och utförda analyser. Vissa delar av rapporteringen utvecklas för att ta ytterligare hänsyn till Kommissionens beslut 2008/654/EG. Det innebär bl.a. att se över de system som finns för kommunala nämnder och länsstyrelser för rapportering till de centrala myndigheterna.

¹

http://www.slv.se/upload/dokument/livsmedelskontroll/kontrollrapporter/Sv_flerariga_kontrollplan_2009_2012.pdf

1.4 Förändring av ansvaret för kontroll av livsmedel, foder och djurskydd i primärproduktionen

Regeringen beslutade i juni 2008 att ansvaret för kontroll av djurskydd, foder och livsmedel i primärproduktionen ska flyttas från kommunerna till länsstyrelserna från 1 januari 2009. Kontrollen är avgiftsfri. Extra kontroller som utförs på grund av bristande efterlevnad finansieras emellertid med avgifter. Tvärvillkorskontrollen överfördes från kommunerna till länsstyrelserna redan, januari 2008.

1.5 Regelförenklingsarbete

Många centrala myndigheter, däribland Livsmedelsverket och Jordbruksverket, har fått i uppdrag av regeringen att komma med förslag som ska minska företagens administrativa börda med minst 25% till 2010. Det handlar både om regler och tillämpning av dessa, att utveckla myndigheternas service till företagen, samt att öka samarbetet mellan olika myndigheter. Resultatet av regelförenklingsarbetet redovisas inte separat i denna rapport utan ingår under det kontrollområde som berörs.

1.6 Myndighetsstrukturen utreds

Regeringen gav i ett direktiv från november 2007 en utredare i uppdrag att göra en översyn av Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Livsmedelsverket och Fiskeriverket. Syftet var att tydliggöra ansvarsfördelningen och effektivisera verksamheterna, samt pröva omfattningen av det offentliga åtagandet och konkurrensutsatt verksamhet vid dessa myndigheter. Uppdraget redovisades i början av februari 2009. Remisstiden gick ut den 1 juni. Jordbruksdepartementet påbörjar då arbetet med en remissammanställning. Om regeringen beslutar att lägga en proposition till riksdagen så planeras detta ske i mars 2010.

Förslaget innebär att det bildas tre myndigheter i stället för fyra. Ansvaret för offentlig kontroll i livsmedelskedjan läggs på en myndighet, stöd till jordbruket och landsbygdsutveckling handhas av en annan myndighet, och främjande och förvaltande av havsresurser och fiske samlas hos en tredje myndighet.

1.7 Rapportens struktur och innehåll

I denna rapport sammanfattas resultat från olika kontrollområden. Utförligare rapporter finns inom flertalet kontrollområden, men dessa biläggs inte denna rapport. Rapporten ersätter inte de rapporter som sänds till Kommissionen enligt specifika regler. Information om hur den offentliga kontrollen är organiserad och genomförs upprepas inte här om det redan är beskrivet i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. För tillämplig lagstiftning hänvisas till bilaga i kontrollplanen.

En samlad bedömning över rapportens samtliga kontrollområden ges i kapitel 2. I kapitel 3 beskrivs förändringar som gjorts i Sveriges fleråriga kontrollplan. I kapitel 4 presenteras resultatet av den offentliga livsmedelskontrollen (4.2), kontroll av foder (4.3), kontroll av animaliska biprodukter (4.4), kontroll av djurhälsa (4.5), kontroll av djurskydd (4.6) respektive kontroll av växtskydd (4.7). Resultatet av revisioner, både interna och externa, beskrivs i kapitel 5. Hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav redovisas i kapitel 6. Genomförda utbildningar och övningar inom beredskapsarbetet beskrivs i kapitel 7.

1.8 Underlag till rapporten

Livsmedelsverket är kontaktpunkt för kontrollplanen generellt och ansvarig central myndighet för kontrollområdet livsmedel. Livsmedelsverket har därför information om dessa delar av rapporten och som rapporterats in till verket. Vid Jordbruksverket finns information som inrapporterats om kontroll av foder och animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd och växtskydd (fyto-sanitära frågor). Vid Statens Veterinärmedicinska Anstalt och Livsmedelsverket som är NRL för olika delar av kontrollen i livsmedelskedjan finns information om NRL. Berörda organisationer har information om sina respektive delar av beredskapsarbetet.

2. Samlad bedömning

I Sveriges nationella kontrollplan finns dels gemensamma mål (avsnitt 2.2) och dels specifika mål (avsnitt 2.3). Kontrollen i livsmedelskedjan bedrivs med inriktning mot dessa mål.

De gemensamma målen är att:

- *Konsumenterna* har trygga livsmedel, förtroende för kontrollverksamheten och en god grund för val av produkt. Med trygga livsmedel menas säkra livsmedel och att konsumenterna inte blir lurade.
- *Intressenterna* har tilltro till kontrollen och upplever den som meningsfull. (Intressenter är de livsmedelsföretagare och foderföretagare som kan bli föremål för offentlig kontroll).
- *De samverkande kontrollmyndigheterna* har en optimal samverkan och förtroende för varandras sätt att ta ansvar för sin respektive del i livsmedelskedjan. Kontrollverksamheten är riskbaserad, rättssäker, effektiv och ändamålsenlig.

2.1 Gemensamma aktiviteter enligt kontrollplanen

Särskilda aktiviteter pågår för att specifikt bidra till de gemensamma målen. Dessa aktiviteter presenteras i planens kapitel 8. En samordningsfunktion finns för att samordna genomförandet av de gemensamma aktiviteterna i kontrollplanen. Funktionen har under 2008 ansvarat för att uppdatera kontrollplanen och förankrat gemensamma aktiviteter. Att ta fram denna samlade rapport har utgjort en sådan för de berörda kontrollmyndigheterna gemensam aktivitet. Arbetet påbörjades 2007 med förberedelser inför att utforma den första rapporten. Under 2008 togs den första gemensamma rapporten fram. Aktiviteten med att samordna synen på lagstiftningen och dess tillämpning har avslutats under 2008. En analys har gjorts för att studera olika detaljeringsgrader i föreskrifter och stödjande dokument, d.v.s. vägledningarna och allmänna råd. Förslag till förändringar för att uppnå ett samordnat sätt att föreskriva och stödja i form av vägledningarna och/eller allmänna råd eller annan lämplig form har tagits fram. Under 2009 kommer exempel på vägledningarna enligt den föreslagna modellen att presenteras.

Arbetet med att gemensamt utveckla offentliga kontrollen av intressenter (företag) har påbörjats under 2008. Det gäller att utveckla metodik för offentlig kontroll, som är riskbaserad, utnyttjar gemensam metodik och gemensamma arbetsredskap på ett sätt som leder till att intressenterna förstår och tar sitt ansvar. Denna utveckling bedöms ta lång tid och arbetet måste ske i etapper. Under 2008 har därför arbetet inneburit att beskriva nuvarande metoder och arbetsredskap, sammanställa befintlig kunskap, samt föreslå gemensam utvecklingsinriktning för framtiden. Elva olika områden för fortsatta gemensamma insatser har identifierats. Under 2009 kommer ett gemensamt arbete att ske inom ett av dessa områden.

För kontroll inom primärproduktionen har Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket utarbetat en modell för riskklassificering av livsmedels- och foderföretag. Den så kallade prioritetsmodulen har under 2008 kompletterats med en erfarenhetsmodul. I denna bedöms hur väl företagens system för egenkontroll uppfyller kraven i lagstiftningen. Företag som använder väl fungerande kvalitetssäkringssystem får lägre kontrollfrekvens. I anslutning till detta har också en gemensam vägledning utarbetats. En kontrollmodell för primärproduktionen har tagits fram. I denna ingår bland annat att Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket granskar branschernas och företagens olika kvalitetssäkringssystem och vilket bidrag dessa ger till livsmedels- och fodersäkerheten.

Under 2008 har arbete påbörjats för utveckling av en gemensam syn på revisionsystem av kontrollverksamheten. Det gäller revision av kontrollverksamhet på central, regional och lokal nivå. Motiv att påbörja detta är den nya situationen med att använda en gemensam kontrollplan, som berör flera myndigheter, samt att revisionsarbetet bedöms behöva utvecklas. Nuläget och förslag till fortsatta insatser har presenterats, vilket bl.a. innebär att en gemensam plan sammanställts 2009.

De ovan beskrivna gemensamma aktiviteterna bedöms att bidra framförallt till målet för de samverkande kontrollmyndigheterna. Förslag till aktiviteter som i större utsträckning bidrar till att uppfylla målen mot konsumenter och intressenter, har inte påbörjats under 2008. Dessa är:

Risikanalys inklusive riskkommunikation

En myndighetsgemensam syn på risikanalys inklusive riskkommunikation mot allmänheten. Denna aktivitet kan ses som en del i de åtgärder som föreslås i arbetet med att utveckla offentliga kontrollen av intressenter (se ovan) och kommer därför att införlivas i det förslaget.

Marknadsföring

Marknadsföra kontrollen t.ex. genom att göra ett för de samverkande kontrollmyndigheterna gemensamt kontrollprojekt. En sådan aktivitet riktar sig samtidigt mot konsumenterna och intressenterna. Denna aktivitet genomförs när det bedöms lämpligt med hänsyn till utvecklingen av kontrollen i livsmedelskedjan.

2.2 Bedömning av kontrollresultat från olika kontrollområden

En generell bedömning är att livsmedlen i Sverige är säkra men att redligheten i livsmedelshanteringen måste förbättras. Livsmedelsverket genomförde under 2008 en undersökning om konsumenterna tycker att maten är säker. En stor andel, 87%, tyckte att maten i Sverige är ganska eller mycket säker.

Bedömningen är att livsmedelskontrollen i landet inte är fullt ut riskbaserad och effektiv. Från den kommunala rapporteringen framgår att det är stor skillnad i hur den kommunala kontrollen sköts, att resurserna är ojämnt fördelade och att det saknas inspektörer.

Avvikelserna i säkerhetsanalyserna i foderkontrollen är få och bedömningen är att fodret i Sverige är säkert. Kontrollen når dock inte fullt ut upp till de mål som är satta för antalet besök/provtagningar. Under året har överraskande många brister i märkningen av näringsinnehåll i fodret uppdagats.

Kontrollen av animaliska biprodukter har brister och för få kontroller görs av de olika kontrollmyndigheterna för att säkerställa att animaliska biprodukter hanteras på ett säkert sätt. De brister som finns i kontrollen bedöms inte ha påverkat djurhälsoläget.

Djurhälsosituationen i landet är god. Arbetet med att förbättra och utveckla kontrollen inom området djurhälsa fortsätter.

Bedömningen är att djurskyddskontrollen i landet inte är effektiv och riskbaserad. Skillnaderna inom landet är stora. I och med att ansvaret för djurskyddskontrollen flyttades från kommunerna till länsstyrelserna från 1 januari 2009 ges förutsättningar att öka likriktningen i kontrollen och öka kvalitet och effektivitet.

Kontrollen inom det fytosanitära området har utvecklats och bedöms vara tillfredställande.

Krisledningsförmågan inom livsmedelskedjan för landet som helhet bedöms som i huvudsak god.

3. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen

Detta kapitel behandlar de ändringar som införts vid senaste uppdateringen av Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan. Kontrollplanen ses över vid behov och åtminstone årligen med hänsyn till bl.a. följande: ny lagstiftning, uppkomst av nya sjukdomar eller andra hälsorisker, omfattande förändringar av de behöriga myndigheternas uppbyggnad, ledning eller verksamhet, förändringar inom branscher, resultat från den offentliga kontrollen och från revision, samt resultat från FVO-inspektioner.

En översyn av kontrollplanen genomfördes senast i slutet av 2008. Uppdateringen gjordes i samarbete mellan berörda organisationer; Livsmedelsverket, Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, länsstyrelserna och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL). Information från Tullverket och Generalläkaren ingår också i planen. Beslut om den uppdaterade planen togs i december 2008. Planen har genom översynen anpassats enligt artikel 42.3 i förordning (EG) nr 882/2004. Förändringar av den fleråriga nationella kontrollplanen ska rapporteras enligt artikel 44.1.a) i förordningen. Nedan beskrivs några förändringar från olika kontrollområden.

En genomgripande förändring av kontrollplanen är den som skett med anledning av att kontrollen av livsmedel, foder och djurskydd i primärproduktionen flyttades från lokal till regional nivå 1 januari 2009. Detta innebär omfattande arbete med utbildningar och andra insatser från Jordbruksverket och Livsmedelsverket för att leda och samordna länsstyrelserna i arbetet med kontrollen.

Ett riksprojekt om bakterier i asiatiska kryddväxter och grönsaker genomförs 2009 under Livsmedelsverkets ledning. Projektet har valts med anledning av tidigare resultat och för att få ett bättre underlag över förekomsten av sjukdomsframkallande bakterier i denna typ av produkter. Resultaten kan användas för att vid behov begära eventuell listning av vissa produkter enligt art. 15.5 i förordning (EG) nr 882/2004. Projektet kan också syfta till att förbättra kunskapen hos dem som importerar, hanterar och kontrollerar denna typ av livsmedel.

Riskklassificering av livsmedelsföretagare i leden efter primärproduktionen infördes för drygt två år sedan och Livsmedelsverket har fått indikationer på att systemet bör justeras. Därför utvärderas riskmodulen i riskklassificeringen under 2009.

FVO har på ett antal punkter kritiserat livsmedelskontrollen. Bland annat är man inte nöjd med kompetensnivån hos de kommunala kontrollmyndigheterna. Detta har också framkommit i de revisioner och normerande kontroller som länsstyrelserna respektive Livsmedelsverket gör av kommunerna. Därför görs kompetensinventering och kompetensprofil.

Trots ett internationellt sett gott salmonellaläge finns oro för att situationen kan förvärras. De senaste åren har antalet smittade besättningar i Sverige ökat något. Några av fallen har bedömts härröra från salmonella-kontaminerat foder. Strukturförändringar inom animalieproduktionen med bl.a. ökande besättningsstorlek bidrar till att öka kostnaderna för bekämpningen. Inom EFSA identifierade The Panel on Biological Hazards under 2008 salmonella som den största mikrobiologiska risken för kontamination av foder. En målsättning är att utveckla salmonellakontrollen i primärproduktionen. Därför görs särskilda sådana satsningar vid Statens Veterinärmedicinska Anstalt som bland annat omfattar ett samarbetsprojekt med Jordbruksverket.

Kontrollplanen har i övrigt uppdaterats för att informationen ska vara aktuell.

4. Kontroll i livsmedelskedjan

4.1 Inledning

I detta kapitel presenteras resultat från kontroll av livsmedel, foder, animaliska biprodukter, djurhälsa, djurskydd respektive växtskydd var för sig. Indelningen är den samma som i kontrollplanen. Inom vart och ett av dessa kontrollområden finns ytterligare uppdelning i områden för kontroll.

För de kontrollområden som är av större omfattning presenteras kontrollens omfattning och resultat inklusive måluppfyllelse, efterlevnaden hos företag och produkter och antal och typ av bristande efterlevnad, under separata rubriker. Därefter följer avsnitt om åtgärder mot företagaren samt åtgärder hos kontrollmyndigheterna. I kapitlet ges på så sätt underlag för att uppfylla kraven framförallt i artikel 44.1. b), c) och d) i förordningen.

4.2 Kontroll av livsmedel

4.2.1 Sammanfattning

Rapportens del om kontrollen av livsmedel har grupperats i olika kontrollområden: livsmedel och livsmedelshygien (avsnitt 4.2.2), kontroll av dricksvatten (avsnitt 4.2.3), importkontroll från tredje land (avsnitt 4.2.4) och kontrollprogram för livsmedel (avsnitt 4.2.5). Därefter följer under avsnitt 4.2.6 rapportering från övriga områden för kontroll dvs. vissa enskilda kontrollområden och från kontroll i projektform.

Kontrollens omfattning inom olika kontrollområden är naturligtvis mycket varierande beroende på kontrollområde. Vissa områden är tydligt reglerade till sin omfattning och andra mindre.

Rapporteringen från lokala kontrollmyndigheterna är ofullständig, vilket gör att det ibland blir svårt att dra slutsatser om kontrollen. Livsmedelsverket har förelagt 17 kommuner som underlåtit att rapportera in resultat. Samtliga har därefter lämnat in rapport. Trots att antalet årsarbetskrafter ökat fattas

fortfarande inspektörer enligt den resursanalys som gjorts, samtidigt som det uppges vara svårt att rekrytera inspektörer. Antalet rapporterade livsmedelsanläggningar har ökat med ca 5 500 till totalt 70 744. Det är stor variation mellan kontrollmyndigheterna i hur många anläggningar varje inspektör har tillsyn över. Livsmedelsverket har förelagt en kommunal nämnd att visa hur den effektivt och ändamålsenligt förmått ett livsmedelsföretag att åtgärda brister samt för kommunen att upprätta plan för kontrollen.

Under 2008 minskade antalet animaliesändningar i gränskontrollen med ca 10% jämfört med 2007. På vegetabiliesidan har det däremot skett en ökning.

Som en del i att stärka kontrollen av redlighet genomfördes projekt med inriktning på märkning av GMO, fett respektive socker.

Under året har melaminförekomst i mjölk, mjölkprodukter, soja och soja-produkter och larmet om dioxin i irländskt fläsk- och nötkött varit orsaker till koncentrerade kontrollinsatser. I rapporten redovisas dessa inte särskilt utan ingår under enskilda områden av livsmedelskontrollen. Kontroll av melamin ingår både i importkontrollen och som kontroll av produkter på marknaden. Inga produkter med melamin har hittats i den svenska livsmedelskontrollen. Däremot har några företag visat sig ha haft det aktuella irländska köttet. Dessa har i samarbete med kontrollmyndigheterna agerat för att ta bort det från marknaden.

Måluppfyllelse

För flertalet kontrollområden har planerad kontroll också genomförts i den mån det finns underlag att bedöma detta. När det gäller kontroll av livsmedel och livsmedelshygien samt kontroll av dricksvatten har sådana uppgifter inte inhämtats i rapporteringen från kommunerna. Resultatet från kommunrevisioner och normerande kontrollerna pekar dock på att fleråriga planer och uppföljning inte alltid finns för all verksamhet i kommunerna.

Efterlevnaden hos företag och deras produkter samt antal och typ av bristande efterlevnad

I avvaktan på ett nytt rapporteringssystem har ett flertal frågor till kontrollmyndigheterna strukits och därför är underlaget inte fullständigt för kontroll av livsmedel och livsmedelshygien.

Inom flera kontrollområden är bristande efterlevnad detsamma som överskridande av gränsvärde/åtgärdsnivå. Sådana överskridanden har noterats för kontroll av dricksvatten (24), importkontroll av animalier (6), importkontroll av vegetabilier (5), restsbstanskontrollen (3), dioxin/PCB (14), PAH (14), bekämpningsmedelsrester (81), nitrat (2), salmonella-förekomst i slakterier och styckningsanläggningar (20), cesium (115), tvåskaliga blötdjur (52 positiva prov) och GMO (2 överskridande och 10 felaktig märkning). Genom att rikta kontrollen mot särskilda områden i

projektform noteras naturligtvis ökat antal brister inom just det område som projektet omfattar.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Fall av bristande efterlevnad har oftast resulterat i beslut om åtgärder mot ansvarig företagare. Besluten gäller kokningsrekommendationer för vatten (5 tillfällen), kostrekommendationer (dioxin i fisk), särskild information till kontrollmyndigheter, allmänhet och företag (PAH), stängning eller omklassning av produktionsområden för tvåskaliga blötdjur (20 tillfällen), saluförbud (109), återkallande av godkännande (116), anmälan (225), skriftliga åtgärdskrav (2110), utökad kontroll, samt avvisning eller återkallande av vara (171). Det är stor variation mellan kontrollmyndigheterna i att ta beslut om åtgärder mot företag.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har vidtagit en hel rad åtgärder för att förbättra kontrollen. Flera vägledningar, branschriktlinjer, utbildningar och projekt har genomförts under 2008. En särskild satsning har skett mot kontroll av redlighet. I samband med att kontrollen av livsmedel i primärproduktionen överförts till länsstyrelserna har bl.a. en vägledning om riskklassificering färdigställts och särskilda utbildningar getts. Rapporteringssystemet för att inhämta kontrollresultat från de lokala och regionala kontrollmyndigheterna utvecklas. Arbete med att göra en kompetensinventering och en kompetensprofil för kontrollmyndigheterna har påbörjats. För vissa områden ges kostrekommendationer eller särskild information till allmänheten och branscher. Utveckling av kontrollmetodik genom huvudkontorsrevision, arbete med gemensam vägledningsmodell inom livsmedelskedjan, information om spårbarhetskrav för att minska företagets administrativa börda, och speciella åtgärder mot småskalig verksamhet har pågått under 2008.

Resultat av revision

Livsmedelsverkets instruktion för internrevision har kompletterats med en särskild del om revision av livsmedelskontrollen. Arbete med att utveckla en inom livsmedelskedjan gemensam syn på revisionssystem av kontrollen har påbörjats under året. Internrevisioner vid enheten för köttillsyn har genomförts som planerats. Intrycket är att det finns en stark vilja till utveckling och att endast smärre avvikelser från styrande dokument kan konstateras. Dock är bemanningssituationen inom köttkontrollen ansträngd, vilket har lett till att inte alla planerade inspektioner och revisioner av företagen har utförts, eftersom den löpande kontrollen måste prioriteras. Relevanta åtgärder har vidtagits/kommer att vidtas. Utifrån resultatet från kommunrevisioner och normerande kontroller framgår att kontrollen är otillräcklig. Noterade avvikelser följs inte alltid upp och bristande kompetens hos de kommunala inspektörerna noteras. Det finns brister i planering och systematisk kontroll. Särskilda insatser har gjorts för att

samordna och stödja länsstyrelsernas arbete med kommunrevisioner. Det gäller stöd vid revisionerna, vägledning om revisioner, bedömningssystem för att prioritera i vilken ordning kommunerna ska revideras samt information om arbetet med godkännande av animalieanläggningar. Länsstyrelserna har också erbjudits seminarier om revision.

4.2.2 Livsmedel och livsmedelshygien

Här rapporteras resultat enligt tidigare gällande Rådets direktiv 89/397/EEG. Kommunerna har kontrollansvar för flertalet livsmedelsanläggningar och Livsmedelsverket för enbart ett fåtal. Länsstyrelserna har fr.o.m. 2009 kontrollansvar i primärproduktionen. Ansvarsfördelning och system för kontrollen framgår av avsnitt 4.2 i kontrollplanen. Systemet för inhämtande av kontrollresultat håller på att utvecklas för att anpassas till Kommissionens beslut 2008/654/EG.

4.2.2.1 Kontrollens omfattning och resultat

Under år 2008 inrapporterades drygt 70 700 livsmedelsanläggningar. Detta är en ökning med ungefär 5 500 anläggningar jämfört med föregående år.

Från och med 2008 rapporteras vilken riskklass livsmedelsanläggningarna tillhör, vilket inte gjorts tidigare. Detta medför att det inte är möjligt att göra återkopplingar bakåt i tiden. Riskklassindelningen utgår från den vägledning som Livsmedelsverket skrivit för att stödja kontrollmyndigheterna.

Riskklassificeringen utgår från tre olika frågeställningar

- Typ av verksamhet och livsmedel
- Produktionens storlek
- Konsumentgrupper

I vägledningen tas upp var olika gränser går vid olika typer av anläggningar samt vad som är känsliga konsumentgrupper. Utifrån denna bedömning kommer man fram till vilken riskklass som livsmedelsanläggningen hamnar i och hur stor kontrolltid som anläggningen behöver.

Anläggningarna delades in i riskklass 1 – 5, där 1 är den med störst kontrollbehov och 5 den med lägst kontrollbehov. I dagsläget kan man inte från rapporteringen få fram vilka typer av livsmedelsanläggningar som finns i de olika riskklasserna.

- 406 anläggningar i riskklass 1
- 7 165 anläggningar i riskklass 2
- 28 331 anläggningar i riskklass 3
- 19 033 anläggningar i riskklass 4
- 15 809 anläggningar i riskklass 5

Riskklassificeringsmodellen av livsmedelsföretag som inte är primärproducenter har nu använts i drygt två år. Livsmedelsverket har fått information från kommunerna om att modellen behöver korrigeras på vissa punkter. Därför görs en utvärdering av riskmodulen i modellen under 2009.

Tvårvillkorskontroll av livsmedelsföretagare i primärproduktionen utfördes som en del av den offentliga kontrollen inom livsmedelsområdet. Under 2008 genomfördes s.k. fullständiga tvårvillkorskontroller och livsmedelskontroll var relevant på 844 av anläggningarna. Livsmedelsverket har inte information om hur mycket livsmedelskontroll som genomfördes utöver tvårvillkorskontrollen hos primärproducenterna.

Samtliga kontrollmyndigheter (kommunerna och Livsmedelsverket) har lämnat in uppgifter för år 2008. Rapporteringen från kommunerna är varierande, allt från att alla efterfrågade uppgifter lämnats till att ett fåtal uppgifter har rapporterats. Livsmedelsverket har förelagt åtta kommuner att lämna uppgifter om livsmedelskontrollen. Efter att kommunerna blivit förelagda inkom efterfrågade rapporter. Det är värt att notera att det finns 290 kommuner men genom att förvaltningar slås samman är antalet 270 lokala kontrollmyndigheter.

Totalt arbetade 573 årsarbetskrafter med livsmedelskontroll. Antalet årsarbetskrafter har ökat år från år. Under 2008 tillkom drygt 40 inspektörsårsarbetskrafter. Ökningen blev möjlig när kontrollen blev självfinansierad, det vill säga kontrollmyndigheten kunde ta ut full kostnadstäckning för kontrollen. Siffran väntas stiga ytterligare eftersom kommunerna inte till fullo kunnat anställa det antal inspektörer som motsvarar den resursbehovsanalys som gjorts. En av anledningarna till detta är att det inte finns personer med relevant utbildning i tillräckligt stort antal. Bedömningen är att det finns behov av ytterligare drygt 100 årsarbetskrafter, vilket är mindre än 2007.

Antalet anläggningar per inspektörsårsarbetskraft är densamma som föregående år det vill säga 123. Tre år tidigare var motsvarande siffra 136. Variationen mellan kommunerna är fortfarande stor och varierade mellan 44 till 353 (Livsmedelsverket 29) anläggningar per heltidsarbetande inspektör.

Totalt gjordes 56 843 besök på 34 998 anläggningar. Andelen besökta (inspektioner/revisioner) anläggningar i procent har åter ökat efter en nergång 2006 på grund av ny lagstiftning. För 2007 var besöksfrekvensen totalt 42 procent mot 49 procent 2008. Störst andel besök fick anläggningar i riskklass 1. Hos de 85% av dessa som besöktes gjordes i medeltal 5,7 kontrollbesök. Dock besöktes inte 15% av anläggningarna i riskklass 1. I medeltal gjordes 1,6 besök hos de anläggningar som kontrollerades.

År	Riskklass 1			Riskklass 2			Riskklass 3		
	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta
2008	406	344	85	7 165	4 969	69	28 331	18 064	64

År	Riskklass 4			Riskklass 5			Totalt		
	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta	Antal	Besökta	% besökta
2008	19 033	7 792	42	15 809	3 829	24	70 744	34 998	49

En kommun har i föreläggande fått i uppgift att visa hur den effektivt och ändamålsenligt förmått ett livsmedelsföretag att åtgärda brister samt för kommunen att upprätta plan för kontrollen. Verksamheten vid den aktuella anläggningen har upphört.

Det var 178 kommuner som rapporterade att totalt ca 9000 prov tagits ut för mikrobiologisk analys.

4.2.2.2 Måluppfyllelse

I det rapporteringssystem som använts för inhämtande av information från kommunerna och Livsmedelsverket finns inte frågor om hur mycket resurser som planerats användas för kontroll och om dessa planer uppnåtts. Frågorna handlar i stället om utfallet av kontrollen.

Tre olika indikatorer har utvecklats av Livsmedelsverket för att mäta måluppfyllelsen för livsmedelskontrollen; en mikrobiologisk, en kemisk och en indikator för redlighet.

Indikator för mikrobiologiskt säker mat

Sedan 2005 har en indikator för mikrobiologiskt säker mat följts upp årligen som ett mått på livsmedelssäkerheten i landet. Indikatorn utgörs av andelen allvarliga avvikelser av det totala antalet av de viktigaste kontrollpunkterna från datorbaserade kontroller i detaljhandeln (restauranger och andra

storhushåll och butiker). Från den senaste rapporteringsperioden 1 november 2007 till 31 oktober 2008 har 30 lokala kontrollmyndigheter skickat in resultat från 7 695 sådana inspektioner till Livsmedelsverket. Att rapportera är frivilligt, vilket kan förklara den låga svarsfrekvensen. Andelen allvarliga avvikelser var 11 procent, vilket är något lägre än vid förra rapporteringen (2007). Liksom tidigare år var brister i dokumentationen av att olika rutiner följs vanliga, medan det var ovanligt med anmärkningar som rör smittorisk och sår, skadedjur eller allergener. Andelen allvarliga avvikelser när det gäller faroanalys halverades jämfört med 2007.

Indikator för akrylamidhalt

En långsiktig uppföljning av akrylamidhalter som indikator för verksamhetsområdet ”säkra livsmedel” påbörjades år 2005. Akrylamid klassas som ”trolig carcinogen hos människa” av Världshälsoorganisationens cancerforskningsinstitut IARC. Redan 2002, då upptäckten av akrylamid i upphettade livsmedel gjordes, uppmanades livsmedelsproducenterna att sträva efter att sänka halterna i sina produkter. Syftet med indextalet är att följa upp hur detta lyckas. Resultaten visar ännu inga tecken på någon generell nedgång av akrylamidhalten. De skillnader mellan olika år som syns i tabellen är inte större än att de kan bero på metodens osäkerhet och andra okontrollerbara variationskällor. Förmågan att bilda akrylamid kan variera påtagligt i potatis och cerealier från olika odlingsår. Det kan därför ta flera år innan effekten av förändringar i tillverkningsprocessen syns på indexvärdena. Eftersom indexvärdena baseras på ett stort antal produkter, kan det inte heller uteslutas att sänkningar har åstadkommit i vissa enskilda produkter.

Uppmätta indextal för akrylamid i svenska livsmedel

	2005	2006	2007	2008
Vårprovtagning	–	20 µg	20 µg	22 µg
Höstprovtagning	21 µg	18 µg	19 µg	20 µg

Vid beräkning av indexvärdet multipliceras konsumtionen av olika livsmedelsgrupper med medelhalten av akrylamid i samma grupp och de erhållna värdena adderas. Eftersom samma konsumtionssiffror används hela tiden beror indexvärdets eventuella förändring bara på akrylamidhalten. Varje indexvärde baseras på akrylamidhalten i sammanlagt 132 livsmedelsprover uppdelade på sju olika livsmedelstyper: pommes frites, potatiscips, kaffe, mjukt bröd, knäckebröd, kex och frukostflingor. Tillsammans står dessa produkter för merparten av den akrylamid vi får i oss via maten.

Från och med år 2007 analyseras också akrylamid i enlighet med Kommissionens rekommendation 2007/331/EG. Övervakningen omfattar samma livsmedel som indikatorstudien, med tillägg av olika typer av barnmat. Analyserna görs på enskilda produkter, till skillnad från indikatorstudien där flera produkter blandas i samlingsprov innan akrylamidhalten bestäms. Under 2007 och 2008 analyserades totalt 67 olika prover vardera

året. Resultaten för 2008 rapporteras i enlighet med Kommissionens rekommendation till EFSA under första halvåret 2009.

Indikator för redlighetskontroll

Sedan 2007 följs en indikator för redlig hantering av livsmedel. Den valda indikatorn utgörs av avvikelser i de viktigaste kontrollpunkterna från kontrollmyndigheternas datorbaserade kontroller i detaljhandeln (restauranger och andra storhushåll och butiker). En kontrollpunkt kan till exempel vara utebliven allergimärkning, att produkterna felaktigt anges som laktos- eller glutenfria eller avse märkning som kan vilseleda konsumenten. Trots att färre kontrollmyndigheter rapporterade under året inkom mer än dubbelt så många rapporter som föregående år. Det totala antalet rapporterade kontroller 2008 varierar mellan cirka 1 100 och 2 300 beroende på vilken kontrollpunkt som avrapporterats. Andelen avvikelser av det totala antalet av de viktigaste kontrollpunkterna för redlighet var åtta procent. Motsvarande siffra för 2007 var fyra procent. Det är ännu för tidigt att dra några slutsatser av detta. Att rapportera dessa data är frivilligt för kontrollmyndigheterna.

4.2.2.3 Efterlevnaden hos företag

I avvaktan på att ett nytt rapporteringssystem har Livsmedelsverket beslutat att under en övergångsperiod ta bort frågor från nuvarande rapportering som har besvarats bristfälligt av kontrollmyndigheterna. Frågan om vilka problem med efterlevnaden av lagstiftningen som företagen/produkterna har är en sådan. Antalet efterlevnadsproblem (i siffror) har varit mycket lägre än vad antalet avvikelser varit.

Resultaten från tidigare år har dock hela tiden varit desamma och man kan förvänta sig att det även gäller för 2008. Problemen uppstod vid brister i ”system för egenkontroll” och ”hygien” (lokaler, inredning, utrustning och kontroll). När sedan redligheten blev uppmärksammas som ett viktigt område ökade även andelen avvikelser på ”märkning och presentation”. Orsaken till ökningen tolkade Livsmedelsverket till att inspektörerna blivit mer uppmärksammade på denna frågeställning och kontrollerade detta mer än tidigare och inte att verksamhetsutövarna ”slarvar” mer med märkning.

Primärproduktion

Av de 830 primärproducenter som kontrollerades med avseende på livsmedel, inom tvärvillkorskontrollen, lämnades 79 avvikelser på totalt 68 gårdar. De mest frekventa avvikelserna avsåg:
Dokumentation om användning av läkemedel eller annan behandling som djuren fått (40 st).
Dokumentation om användning av växtskyddsmedel och biocider (10 st).
Dokumentation om vilket foder som givits till djuren (10 st).

Hygien vid mjölkproduktion (7 st).

4.2.2.4 Antal och typ av bristande efterlevnad

Vid 2008 års rapportering frågades för första gången efter bristande efterlevnad. Livsmedelsverket har i läsanvisningen förklarat att med bristande efterlevnad menas när myndigheten gör ett myndighetsbeslut det vill säga en kontrollrapport med avvikelser är inte att se som bristande efterlevnad. Förändringen för kontrollmyndigheterna har inte varit helt enkel, några kontrollmyndigheter har fortsatt att ta upp avvikelser som bristande efterlevnad. I de fall kontrollmyndigheten inte uppgivit vilken typ av myndighetsåtgärd myndigheten tagit har Livsmedelsverket förutsatt att det inte är bristande efterlevnad och därmed tagit bort siffran. Antalet rapporterade bristande efterlevnad var drygt 2 400, vilket är knappt 7% av de besökta anläggningarna. Störst andel bristande efterlevnad finns i riskklass 3 och minst andel i riskklass 1.

4.2.2.5 Beslut om åtgärder mot företag

Bristande efterlevnad är uppdelad i riskklasser och även vilken typ av myndighetsbeslut som är gjord. Tyvärr går det inte i dagsläget att utläsa vilken typ av livsmedelsanläggning som varit föremål för bristande efterlevnad. Det finns en uppdelningen i riskklasser och av den kan man endast utläsa kontrollbehovet. Uppdelning i olika livsmedelskategorier kommer att kunna redovisas när ett nytt rapporteringssystem blir färdigt för rapporteringsåret 2010. Det var 92 kontrollmyndigheter som inte gjort något beslut om åtgärd mot företag eller inte svarat på frågeställningen. Av de myndigheter som använt sig av sådana beslut gjordes det för 0,2 till 91 % av anläggningarna. För att få en mer enhetlig tillämpning av lagstiftningen hos kontrollmyndigheterna har Livsmedelsverket under våren 2009 haft fem kurser samt planerar ytterligare en under hösten 2009 om sanktioner för kontrollpersonal i kommunerna.

	Riskklass					Totalt
	1	2	3	4	5	
Besökta anläggningar	344	4 969	18 064	7 792	3 829	34 998
Bristande efterlevnad	12	284	1 516	422	188	2 422
- Förläggande/förbud	11	254	1 318	350	130	2 063
- Omhändertagande/återkallande av livsmedel	1	5	7	2	8	23
- Saluförbud	3	6	52	23	24	108

	Riskklass					Totalt
	1	2	3	4	5	
- Återkallande av godkännande		2	83	14	17	116
- Åtalsanmälan	2	16	138	37	29	224

4.2.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har fortsatt ansvar att leda och samordna livsmedelskontrollen samt att verka för en effektiv och likvärdig livsmedelskontroll i hela landet. Livsmedelsverkets undersökning om hur lokala och regionala kontrollmyndigheter uppfattar verket visar att trovärdigheten för verket är hög.

Det extranät som vänder sig till kontrollpersonal i Sverige, livsteck.net, vidareutvecklades under året. Utöver fakta, nyheter och tillgång till kontrollverktyg tillhandahåller webbplatsen nu även ”mötesplatsen”, en arena för diskussioner med verktyg för samarbete och större möjligheter till erfarenhetsutbyte. Förhoppningen är att de nya funktionerna ytterligare ska stärka likvärdigheten och samsynen i kontrollen.

Länsstyrelserna anordnar länsmöten i sina regioner. Livsmedelsverket deltog i 21 länsmöten och träffade där företrädare för regional och kommunal kontroll. Frågor som togs upp berörde användningen av checklistor för datorbaserad kontroll och frågeställningar och tolkningar av hygien- och kontrollfrågor. Vidare medverkade Livsmedelsverket vid tolv tillfällen som stöd för länsstyrelserna vid deras revision av kommunal livsmedelskontroll (se vidare avsnitt 5.2.2). För att underlätta länsstyrelsernas prioritering av i vilken ordning länets kommuner bör revideras har verket tagit fram ett bedömningssystem. Systemet tilldelar varje kommun ett omdöme och ju sämre omdöme kommunen får, desto högre blir prioriteringen för kommunrevision. Länsstyrelserna har även fått en lista över godkännandestatus hos anläggningar som ska vara omprövade före utgången av 2009. Genom att Livsmedelsverket vid de normerande kontrollerna (se avsnitt 5.2.3) granskar den kommunala kontrollmyndigheten ges också information till kommunerna i sakfrågor. Det framgår från normerande kontrollerna och från länsstyrelsernas kommunrevisioner, samt även som en rekommendation från FVO att kompetensnivån hos de kommunala kontrollmyndigheterna inte är tillräcklig. Därför har ett arbete med kompetensinventering och kompetensprofil påbörjats under 2008 och arbetet fortsätter under 2009.

Under 2008 har Livsmedelsverket färdigställt eller omarbetat följande vägledningar/kontrollhjälpmedel.

- Vägledning, Genetiskt modifierade livsmedel (GMO)

- Vägledning till Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2004:27) om märkning och presentation av livsmedel.
- Vägledning, Revision av lokal livsmedelskontroll
- Vägledning, Sanktioner i livsmedelslagstiftningen
- Vägledning till Livsmedelsverkets föreskrifter (LIVSFS 2007:15) om livsmedelstillsatser.

Livsmedelsverket har fortsatt arbetet med att utveckla kontrollhjälpmedlet datorbaserad kontroll. Förändringar i checklistan för detaljhandeln och en enkel vägledning har tagits fram.

Under hösten 2007 arbetade Livsmedelsverket tillsammans med Jordbruksverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt fram en modell för riskklassificering av livsmedels- och foderföretagare i primärproduktionen². Riskmodulen kompletterades 2008 med en erfarenhetsmodul. Livsmedelsverket och Jordbruksverket utarbetade även en gemensam vägledning för riskklassificering av livsmedelsföretag och foderföretag i primärproduktionen.

Livsmedelsverket har under år 2008 genomfört grundläggande kurs i märkning vid fyra tillfällen. I denna kurs har 161 inspektörer deltagit, så tillsammans med 2007 års kurser har ca. 320 personer i den offentliga kontrollen fått denna utbildning. Vidare gavs en kurs i särskilda märkningsregler, t.ex. regler om märkning av ekologiska livsmedel och av livsmedel för särskilda näringsändamål. I denna utbildning deltog 67 inspektörer. Länsstyrelserna har ett viktigt uppdrag att genom revision följa upp hur kommunerna bedriver sin kontroll på livsmedelsanläggningar. Livsmedelsverket höll ett tvådagars seminarium för 22 länsveterinärer från 14 län i revision för att vägleda i detta arbete. Med anledning av överföringen av ansvaret för livsmedelskontrollen i primärproduktionen anordnades utbildning för bland annat länsveterinärer och inspektörer på länsstyrelserna. Utbildningar har även hållits om livsmedelskontrollen inom området tvärvillkor. Utbildningarna har genomförts i samarbete med Jordbruksverket. Kontrollpersonal har deltagit i flera av de kurser som erbjuds inom EUs program.

Livsmedelsverket har påbörjat arbetet tillsammans med ett antal kommuner för att öka stödet i arbetet med smittspårning i samband med sjukdomsutbrott, framför allt vid mer ovanliga fall. Många kommuner ser ett behov av detta och förhoppningen är att samarbetet ska kunna vara till nytta för såväl kommunerna som Livsmedelsverket.

2

http://www.slv.se/upload/dokument/rapporter/livsmedelskontroll/Rapport_riskklass_primärprod_med_bilagor.pdf.

Kontrollmyndigheterna i de fem nordiska länderna ordnade tillsammans en nordisk tillsynskonferens i Norge 2008. Drygt tvåhundra inspektörer samlades till föreläsningar och workshops på temat ”svagaste länken i kedjan”. Konferensen arrangerades för sjätte året i rad med stöd av Nordiska ministerrådet och är ett betydelsefullt inslag i livsmedelsinspektörernas kunskapsuppbyggnad.

Den 1 januari 2009 fick Livsmedelsverket kontrollansvar över alla styckningsanläggningar i Sverige genom ändring av 23 § i Livsmedelsförordningen. Innan den 1 januari 2009 låg kontrollansvaret över styckningsanläggningar med en produktion mindre än 5 ton per vecka på kommunala myndigheter. Livsmedelsverket har en kontrollorganisation som täcker hela landet och kan säkerställa att kravet på veterinär kontroll uppfylls. Efter införande av hygienförordningarna 2006 har ett antal styckningsanläggningar överförts till Livsmedelsverket på begäran av den kommunala myndigheten. Under perioden 2005 – 2008 överfördes kontrollansvar för 64 styckningsanläggningar till Livsmedelsverket på begäran. Den vanligaste orsaken till överflyttning har varit att kommunen ansett att den inte haft möjlighet att anlita veterinär för utförande av kontroller vid anläggningen. Inför ändring av Livsmedelsförordningen utfördes under hösten 2008 en kartläggning av anläggningar med hantering av kött under kommunal myndighet. Kartläggningen visade att det fanns 135 anläggningar godkända som styckningsanläggningar med kommunal kontrollmyndighet. Kontrollansvaret för dessa är fördelat mellan Livsmedelsverket och den lokala myndigheten.

Två av de tre dominerande detaljhandelskedjornas huvudkontor har reviderats tillsammans med kommunal kontrollmyndighet under 2008. Arbetet påbörjades med en detaljhandelskedja 2007. Kontrollen har berört hur huvudkontoren styr butiker, utbildar personal, hur lagstiftningen efterlevs när egna varumärken tas fram, vilka rutiner för spårbarhet och återkallelse som finns och inte minst märkning av egna märkesvaror. Det har visat sig att revision av detaljhandels huvudkontor är ett effektivt sätt att kontrollera att det finns övergripande rutiner och att rutinerna följs och är ändamålsenliga. Genom att inhandla ett antal produkter och diskutera märkningen av dessa direkt med ansvariga personer på huvudkontoret kan kontrollmyndigheten snabbt få rättelse till stånd. Några exempel på felaktig märkning som har uppmärksammats är avsaknad av hanteringsanvisning, felaktig nyckelhålssymbol, dålig läsbarhet, felaktigt hälsopåstående och felaktig ”spår av”-märkning, som inte bara är en redlighetsfråga, utan i högsta grad från allergisynpunkt en fråga om säker mat. Livsmedelsverket har, efter överenskommelse med berörd kommun, övertagit kontrollen av de tre största detaljhandelskedjornas huvudkontor.

De centrala myndigheterna har som samordnande insatser anordnat övningar och utbildningar inom beredskapsområdet (se kapitel 7).

Inom arbetet med fleråriga nationella kontrollplanen, sker ett utvecklingsarbete tillsammans med andra kontrollområden för ett gemensamt synsätt inom lagstiftning, vägledning, kontroll och revision (se avsnitt 2.1).

Under 2008 fortsatte Livsmedelsverket rådgivning till företag som vill starta slakteriverksamhet. Detta har varit ett löpande arbete. Under året inkom och behandlades 57 förfrågningar om att starta slakterier. Av dessa lämnade 21 in ansökan till Livsmedelsverket om godkännande av slakteri eller vilt-hanteringsanläggning. Åtta företag har beviljats tillstånd att starta verksamhet och 27 anläggningar befinner sig i olika faser av uppbyggnad. Under året genomförde Livsmedelsverkets rådgivare elva platsbesök på sådana företag ute i landet. Utbildning i egenkontroll och faroanalys och kritiska styrpunkter (HACCP) genomfördes för Sveriges småskaliga slakteriers förenings branschföretag och arbetet i det nordiska gårdsnära projektet ("Slaughtering at farm in Nordic countries") fortsatte. Satsningen i denna form avslutades i och med utgången av 2008.

Livsmedelsverket publicerade i december 2008 ett dokument riktat direkt till livsmedelsföretagarna, där kravet på spårbarhet och hur det uppfylls på enklaste sätt beskrivs. Syftet är att skapa en basnivå för tillämpningen av spårbarhetskravet och därmed minska den administrativa bördan för företagen.

Det finns totalt 13 branschriktlinjer som har bedömts av Livsmedelsverket och som finns på verkets webbplats. Branschriktlinjer om småskalig produktion av vin och spritdrycker publicerades 2008 och branschriktlinjer med guide till god hygienisk praxis vid hantverksmässig tillverkning av ost och andra mjölkprodukter och vägledning i eget HACCP-arbete publicerades i början av 2009. Arbeta med ytterligare branschriktlinjer pågår.

4.2.3 Kontroll av dricksvatten

Genom den svenska livsmedelslagen har tillämpningen för livsmedelsområdet utvidgats till att avse även dricksvatten. I lagens 3 §, jämställs livsmedel med 1) vatten, från och med den punkt där det tas in i vattenverken till den punkt där värdena ska iakttas enligt artikel 6 i dricksvattendirektivet. Därför rapporteras även sådan kontroll under kontroll av livsmedel i denna rapport.

Enligt artikel 13 i Rådets direktiv 98/83/EG, ska medlemsstaterna rapportera till Kommissionen om kvaliteten på dricksvatten. Rapporten ska åtminstone omfatta sådana vattentäkter som i genomsnitt tillhandahåller mer än 1000 m³ per dag eller berör minst 5000 personer. Därför presenteras i detta

avsnitt resultatet endast från dessa större anläggningar, även om de som är mindre också kontrolleras av behöriga myndigheter.

4.2.3.1 Kontrollens omfattning

Det är kommunerna som är ansvariga för kontrollen av landets vattenverk. Kommunerna rapporterar årligen resultatet av sin kontroll vid vattenverken, till Livsmedelsverket. Under 2008 inrapporterades 256 vattenverk som försörjer fler än 5 000 konsumenter. De allra flesta vattenverken i Sverige är mindre och tas inte med här. Vattenverken delas in i olika typer beroende på vad dricksvattnet produceras av.

- 166 grundvattenverk
- 83 ytvatten
- 7 ytvattenpåverkat grundvatten

Samtliga kommuner har lämnat in uppgifter för 2008. I nuvarande rapporteringssystem går det inte att särskilja hur mycket tid som är nerlagd på kontroll av de vattenverk som försörjer fler än 5 000 konsumenter. Det går heller inte att utläsa hur många inspektioner/revisioner som gjorts på dessa anläggningar.

Livsmedelsverket har även inom detta kontrollområde förelagt 17 kommuner att lämna uppgifter om dricksvattenkontrollen. Efter att kommunerna blivit förelagda inkom efterfrågade rapporter.

4.2.3.2 Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad i det här fallet är detsamma som överskridande av gränsvärde. 24 dricksvattenproducenter har rapporterats med bristande efterlevnad. Detta är betydligt fler än 2007. Anledningen är att fler kategorier av problem definierats som bristande efterlevnad.

- Ett ytvattenverk som försörjer 100 000 konsumenter har problem med lukt och smak
- Ett ytvattenverk som försörjer 43 000 konsumenter har problem med aluminium, järn och turbiditet (grumlighet)
- Ett ytvattenverk som försörjer 27 000 konsumenter har haft för höga aluminiumhalter, detta är åtgärdat
- Ett ytvattenverk som försörjer 20 000 konsumenter har för hög järnhalt
- Ett grundvattenverk som försörjer 19 000 konsumenter har haft problem med för höga halteter av bekämpningsmedel, detta är åtgärdat
- Ett ytvattenverk som försörjer 18 000 konsumenter har problem med COD_{Mn} (organiskt material) vid höga flöden

- Ett ytvattenverk som försörjer 14 500 konsumenter har problem med färgat och COD_{Mn} haltigt (organiskt material) dricksvatten, detta åtgärdas under 2009
- Ett grundvattenverk som försörjer 13 500 konsumenter har problem med för höga halter av järn, mangan, aluminium, turbiditet (grumlighet) samt periodvis fluorid
- Ett grundvattenverk som försörjer 12 950 konsumenter har för höga halter av mikroorganismer, järn och turbiditet (grumlighet)
- Ett ytvattenverk som försörjer 11 500 konsumenter har för hög halt av koliformer (mikroorganismer)
- Ett grundvattenverk som försörjer 10 500 konsumenter har för hög COD_{Mn} halt (organiskt material).
- Ett ytvattenverk som försörjer 10 000 konsumenter har för hög klorhalt.
- Ett ytvattenverk som försörjer 9 000 konsumenter har ibland problem med för höga antal av mikroorganismer
- Ett grundvattenverk som försörjer 8 850 konsumenter har problem med perioder då fluoridhalter tangerar 1,5 milligram per liter
- Ett grundvattenverk som försörjer 8 000 konsumenter har för hög halt av bekämpningsmedel, annat dricksvatten distribueras medan utredning pågår
- Ett grundvattenverk som försörjer 6 500 konsumenter har haft för hög halt av bekämpningsmedel, problemet är redan åtgärdat
- Ett grundvattenverk som försörjer 6 000 konsumenter har för lågt pH.
- Ett nytt grundvattenverk som försörjer 6 000 konsumenter har haft för låga pH, inkörningsproblem
- Ett ytvattenvattenverk som försörjer 5 600 konsumenter har för hög turbiditet (grumlighet) vilket ska åtgärdas med ny tåkt 2009.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 500 konsumenter har för höga halter av järn, mangan och koppar
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 200 konsumenter har en för hög järnhalt.
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 100 konsumenter har haft problem med mikroorganismer på grund av en trasig UV-lampa, felet är åtgärdat
- Ett ytvattenverk som försörjer 5 000 konsumenter har för hög halt av mikroorganismer
- Ett grundvattenverk som försörjer 5 000 konsumenter har för hög nitrat halt

4.2.3.3 Beslut om åtgärder mot företagaren

Vid fem vattenverk i fem olika kommuner har kokningsrekommendationer utgått till konsumenterna, för att undvika eventuellt dricksvattenburet utbrott.

- 41 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer i tre dagar (ytvattenverk)
- 38 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer i fyra dagar (grundvattenverk)
- 15 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer i två dagar (ytvattenverk)
- 5 163 konsumenter hade kokningsrekommendationer i tre dagar (grundvattenverk)
- 5 000 konsumenter hade kokningsrekommendationer i tre dagar (ytvattenverk)

4.2.3.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

- I samarbete med Sveriges kommuner och landsting har Livsmedelsverket deltagit i två utbildningar om kontroll och kontrollmetodik av dricksvattenanläggningar. Vid dessa utbildningar diskuterades bl.a. kontroll via Livsmedelsverkets checklista för datorbaserad offentlig kontroll av dricksvattenanläggningar. Checklistan består dels av en hjälpreda med bedömningsgrunder dels av själva checklistan. Dokumenten finns att hämta på Livsmedelsverkets webbplats för inspektörer, www.livsteck.net samt på www.slv.se. Totalt deltog ca 150 kommunala inspektörer vid de två tillfällena.
- För att höja kompetensen hos inspektörer med ansvar för dricksvatten har Livsmedelsverket informerat om regler och kontroll av dricksvatten vid fem länsmöten i landet för totalt ca 75 kommunala inspektörer.
- Livsmedelsverket har hållit två grundläggande utbildningar för totalt ca 80 kommunala inspektörer om dricksvattenföreskrifterna och kontroll av vattenverk.

4.2.4 Importkontroll från tredje land

Nedan beskrivs resultatet av kontroller enligt direktiv 97/78/EG. Införlivande i svensk lagstiftning har skett genom LIVSFS 2004:3. Kontrollerna regleras närmare i Kommissionens förordning (EG) nr 136/2004. Dessutom rapporteras resultatet av kontroller enligt Kommissionens skyddsbeslut för livsmedel av vegetabiliskt ursprung, samt resultatet av kontroller enligt den nationella föreskriften LIVSFS 2003:15 (jordnötter, torkade fikon samt paranötter oavsett ursprungsland pga risken för aflatoxin). Organisation, kontrollmetoder, Kommissionens skyddsbeslut för livsmedel av vege-

tabiliskt ursprung samt LIVSFS 2003:15 m.m. beskrivs i Sveriges fleråriga kontrollplan för livsmedelskedjan, avsnitt 4.2.5.6.

4.2.4.1. Definitioner och begrepp

Sändning: (artikel 2.2.f i direktiv 97/78/EG).

En kvantitet produkter av samma slag som omfattas av samma veterinärintyg eller veterinärdokument eller andra dokument föreskrivna i veterinärlagstiftningen och som befordras med samma transportmedel och kommer från samma tredje land eller samma del av tredje land.

4.2.4.2. Kontrollens omfattning och resultat

Vid enheten för internationell handel (IH) på Livsmedelsverket i Uppsala finns 5,36 tjänster fördelade på 2,06 veterinärer, 1 statsinspektör och 2,3 administratörer. Siffrorna avser den bemanning som var vid slutet av året. Veterinärtjänsterna ökade något under året pga förändringar i delarbetstider.

På gränskontrollstationerna (fem st) finns 6,05 tjänster.

Under 2008 kontrollerades drygt 4500 animaliesändningar enligt direktiv 97/78/EG i gränskontrollen. Knappt 700 vegetabiliesändningar kontrollerades, varav ca 520 enligt beslut 2006/504, och ca 50 enligt föreskriften 2003:15.

För närmare information om vilka produktkategorier som kontrollerats hänvisas till datasystemet Traces (se beslut 94/360/EG beträffande indelning i kategorier).

Under 2008 minskade antalet animaliesändningar i gränskontrollen med ca 10% jämfört med 2007. Bidragande orsaker är att importen av nötkött från Brasilien minskat till följd av importrestriktioner, samt att fiskeriprodukter avsedda för Norge tidigare kom in via svenska gränskontrollstationer.

På vegetabiliesidan har antalet sändningar i gränskontrollen ökat jämfört med 2007. Bidragande orsaker är en ökad import av varor som omfattas av skyddsbeslut 2006/504, samt att det tillkommit ett nytt skyddsbeslut för vissa varor från Kina med avseende på genetiskt modifierade organismer. När den nya förordningen enligt artikel 15.5 i förordning (EG) nr 882/2004 träder i kraft, tillkommer ytterligare importkontroller av vegetabiliska livsmedel.

Underlag har inhämtats i första hand från REDA som är en nationell databas för registrering av sändningar som kontrolleras i Livsmedelsverkets gränskontroll.

4.2.4.3 Antal och typ av bristande efterlevnad

6 animaliesändningar underkändes vid dokument- / ID- / fysisk kontroll.

5 vegetabiliesändningar underkändes pga att gränsvärdet för aflatoxin överskreds.

För närmare information om utfallet av den provtagning och analys som skett inom gränskontrollen hänvisas till de rapporter som regelbundet skickas till Kommissionen.

4.2.4.4 Beslut om åtgärder mot företag och produkter

Av de 6 animaliesändningar som underkändes vid gränskontrollen återsändes 4 till ursprungslandet och 2 destruerades.

Samtliga vegetabiliesändningar som överskred gränsvärdet för aflatoxin återsändes till ursprungslandet.

4.2.4.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Två utbildnings- / informationstillfällen har hållits med personalen vid gränskontrollstationerna. Vid dessa tillfällen tas nyheter och aktuella frågor upp. Under året har exempelvis följande berörts:

- nya skyddsbeslut / förändrade skyddsbeslut
- kommande förändringar inom dataregistret "REDA" (nationell databas som används för registrering av sändningar som genomgår gränskontroll
- det provtagningsprogram som sätts upp av IH varje år avseende provtagning av sändningar som importkontrolleras
- nya rutiner avseende tillsyn av skeppshandel.

En ny typ av planeringsdagar har testats vid enheten för internationell handel. Vid dessa dagar träffas stationsansvariga samt berörd personal vid IH centralt. Bl a har en processkartläggning genomförts för processen gränskontroll i syfte att identifiera styrkor och svagheter.

En av gränskontrollveterinärerna samt en person från IH centralt har deltagit i SANCO:s kurs riktad till gränskontrollpersonal vid hamnar / vägar / järnvägar, samt en gränskontrollveterinär har deltagit i en motsvarande kurs som anordnas av Födevarestyrelsen i Danmark. Syftet med kurserna är att få en effektivare importkontroll.

Personal från gränskontrollen har därutöver deltagit i en datakurs samt en kurs avseende märkning av livsmedel. En av de stationsansvariga har också gått en två-dagars kurs i revisionsteknik, och en vid IH centralt har gått en fem-dagars kurs i samma ämne.

SLV (T/IH) har anordnat ett Nordiskt seminarium avseende gränskontroll, där personal från både gränskontrollen och IH centralt deltog tillsammans med kollegor från andra nordiska länder.

Personal från enheten för internationell handel har inspekterat gränskontrollstationerna i hamnarna i Göteborg, Helsingborg och Stockholm, samt Arlanda flygplats. Gränskontrollen vid Landvetter flygplats har fått nya lokaler. Nytt för året är att inspektionerna sker under mer revisionsliknande former. Den checklista avseende lokaler och dokumentation mm som IH's personal tidigare följde går nu i stället igenom av stationsansvarig som förberedelse inför inspektionen. Genomgången av lokaler och utrustning har därmed tonats ner något för att i stället ge utrymme för bedömning av t ex hur man följer instruktioner och skriftliga rutiner.

4.2.5 Kontrollprogram för livsmedel

I detta avsnitt presenteras resultat från kontroll inom särskilt reglerade kontrollprogram.

4.2.5.1 Restsubstanser

Denna del gäller kontrollprogrammet för restsubstanser enligt rådets direktiv 96/23/EG. Resultaten från kontrollprogrammet för restsubstanser rapporteras till Kommissionen via en EU-gemensam databas. Rapporteringen sker årsvis senast 31 mars påföljande år. Nedan följer en sammanfattning av resultatet från kontrollprogrammet.

Kontrollens omfattning

Det svenska kontrollprogrammet för restsubstanser i animalier och animaliska produkter innehöll 2008 totalt drygt 5 500 prov. Kontrollprogrammet omfattade provtagning och kemisk analys av rött kött inkl. hägnat vilt, fjäderfä, mjölk, ägg, honung och odlad fisk.

Provtagningen är riktad mot djur som kan vara behandlade med t.ex. veterinärmedicinska preparat. Provtagaren letar efter bl.a. injektionsmärken i halsen eller efter djur som har juverinflammation. I annat fall sker slumpmässig provtagning. Provtagningen utförs av Livsmedelsverkets officiella veterinärer och officiella assistenter samt av anställda vid Livsmedelverket på äggpackerier. På uppdrag av Livsmedelsverket utför länsstyrelsen och Jordbruksverket provtagningen på fiskodlingar, på gårdar och biodlingar. Provpreparering utförs på Livsmedelverket och prov skickas sedan till Livsmedelsverkets laboratorier och upphandlade privata laboratorier som utför analyserna.

Måluppfyllelse

Kontrollprogrammet 2008 innehöll 5 500 prov med kemisk metodik. Av planerade prov inkom till laboratorierna i stort sett det antal prov som begärts in.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden på EU-nivå finns för flertalet rests substanser. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till analysens mätosäkerhet innan åtgärd vidtas. Analysresultaten från hela rests substanskontrollen redovisas till Kommissionen i den gemensamma EU-databasen för rests substanser.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. År 2008 innehöll två slaktkroppar från nöt penicillin-G respektive Oxytetracyclin i muskel över gällande gränsvärde. Ett prov från gårdsmjök innehöll penicillin-G över gällande gränsvärde. Antalet överskridanden år 2008 är i paritet med tidigare år.

Beslut om åtgärder mot företagen

Utredning av respektive fall genomfördes av länsstyrelsen. Fallet med penicillin-G i mjök utreddes av Livsmedelsverket och orsaken har inte kunnat klarläggas. Fallet med Penicillin-G i slaktkropp från nöt lämnades av Livsmedelsverket till åklagare. Fallet är inte avgjort.

4.2.5.2 Dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer

Analysresultaten från kontrollprogrammet för dioxiner och dioxinlika PCBer rapporteras enligt Kommissionens rekommendation 2006/794/EG. Därutöver rapporteras resultaten från föregående års kontroll av fisk från Östersjöområdet årligen till Kommissionen. I denna rapportering skall även de åtgärder som vidtagits för att minska svenska folkets exponering för dioxiner och dioxinlika PCBer från fisk från Östersjöområdet redovisas, allt enligt Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för dioxin och dioxinlika PCBer i livsmedel består av cirka 70-90 prover årligen. Under 2008 innefattade kontrollprogrammet sammanlagt 72 prover på vildfångad fisk, odlad fisk, lever, kött, kosttillskott och barnmat.

Merparten av proverna som tas är slumpmässigt uttagna. I programmet för 2008 ingick dock 4 prover av strömming och abborre från ett område där höga halter av dioxiner tidigare påträffats. Denna provtagning utfördes selektivt. Två prover av chilenskt fläskkött där provtagningen var så kallad

provtagning vid misstanke ingick också. I detta fall låg ett larm som mottagits via RASFF till grund för provtagningen.

Provtagningen utfördes av anställda vid Livsmedelverket och på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer och anställda vid Fiskeriverket, i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 1883/2006. Provtagningen skedde i butik, på slakteri, hos grossist, vid gränskontroller, på fiskodling, vid landning av vildfångad fisk samt efter jakt av vilt på plats. Provpreparering utfördes på Livsmedelverket och homogenat skickades sedan till upphandlat laboratorium som utförde analyserna. I analysen för respektive prov ingår 17 kongener dioxin/furan, 12 kongener dioxinlika PCBer samt 6 kongener av de icke dioxinlika PCBerna.

Måluppfyllelse

Provtagning 2008.

MATRIS	PROVANTAL SOM MÅL	UPPNÅTT PROVANTAL
FISK		
STRÖMMING/SILL	8	12
ABBORRE	Tillkom senare (1)	1
LAX OCH EV ÖRING	10	0
MAKRILL	4	4
GRÅSEJ	4	4
ODLAD FISK	Tillkom senare (8)	7
ÖVRIGA LIVSMEDEL	45	44
SUMMA	72	72

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden finns för dioxiner/furaner och för summan av dioxiner/furaner och dioxinlika PCBer (Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med fråndragen mätosäkerhet. Undantag från detta tillvägagångssätt görs för den feta fisken från Östersjöområdet. I dessa fall läggs mätosäkerheten till analysresultatet innan bedömning görs eftersom det inte ska finnas risk för att exporterad/utförd fisk överskrider gränsvärdet.

För dioxiner/furaner och för dioxinlika PCBer finns även åtgärdsnivåer (Kommissionens rekommendation 2006/88/EG). Om analysresultat överskrider denna nivå skall behörig myndighet identifiera föroreningskälla och vidta lämpliga åtgärder för att reducera eller eliminera den.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Samtliga prover på sill/strömming från fångster i Östersjöområdet (ICES delområden 29 och 30) hade dioxinhalter som överskred gränsvärdet, även summahalterna (dioxiner + dioxinlika PCBer) överskred gränsvärdet i dessa prover. Det finns idag ett undantag för Sverige och Finland från gränsvärdet för fisk från Östersjöområdet (Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006). I dessa båda länder får denna fisk saluhållas trots att dioxinhalterna i fisken överstiger gränsvärdet. Fisken får däremot inte exporteras/föras ut. Ett av proverna på makrill från Skagerrak innehöll dioxiner och dioxinlika PCBer i en halt som överskred åtgärdsnivån.

Ett prov på fläskkött från Chile innehöll en koncentration av dioxiner som överskred gränsvärdet. Partiet var utsatt för misstänkt provtagning på grund av en mottagen RASFF-notifiering om höga halter dioxiner i fläskkött från Chile. Partiet stoppades i väntan på analys och släpptes därmed aldrig ut på marknaden.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Ett parti med fläskkött från Chile om sammanlagt 14 991 kg belades med saluförbud den 19 november 2008 (dnr 3964/2008). Efter att ha mottagit destruktionsbevis på detta parti så kunde ärendet avslutas den 29 december 2008. Ingen import av fläskkött från Chile är planerad under 2009.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Eftersom att halten av dioxiner och dioxinlika PCBer i ett av proverna på makrill från Skagerrak överskred åtgärdsnivån, kommer uppföljande provtagning av makrill från Skagerrak att ske under 2009. Provet på makrill kommer även att analyseras en gång till på laboratoriet. En bevakning av de områden som kan vara så kallade hotspots när det gäller höga halter av dioxin och PCB finns sedan tidigare. Det är viktigt att fånga upp dessa områden och inleda provtagning och kontroll om det i området finns primärproduktion/fångstplatser.

Problematiken med höga halter av dioxin och PCB i fet fisk från Östersjöområdet är sedan länge känt. Årligen ingår minst 10-20 prov på fisk från Östersjöområdet i kontrollprogrammet. Livsmedelsverket har kostrekommendationer för att begränsa vissa sårbara befolkningsgruppers intag av dessa fiskarter från Östersjöområdet. Dessa råd om fiskkonsumtion finns att läsa på www.slv.se³.

³ http://www.slv.se/templates/SLV_Page.aspx?id=14348&epslanguage=SV

4.2.5.3 Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Resultaten för 2006 års kontrollprogram rapporterades till EFSA via databas. Hittills har ingen rapportering skett till EU-kommissionen.

Förkortningar och begrepp

BaP – bens(a)pyren.

Direkt rökning – rökning av livsmedel som placerats direkt ovanför rökhärden, alternativt leds den varma röken från en flammande vedbrasa direkt in i rökkammaren.

Indirekt rökning – röken genereras utanför själva rökkammaren i en speciell rökgenerator och leds in i rökkammaren genom en rörledning.

PAH – polycykliska aromatiska kolväten.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för PAH i livsmedel startade under 2006 och har fram till och med 2008 bestått av prover på rökt kött, rökt fisk, oprocessad fisk, vegetabiliska matoljor, fiskolja (kosttillskott), bröd, grillat kött, stekt kött samt margarin. I kontrollen 2008 ingick 33 prover på rökt kött, rökt fisk, grillat kött, stekt kött respektive margarin.

Provtagningen har utförts av anställda vid Livsmedelsverket eller på uppdrag av Livsmedelsverket av kommunala inspektörer, i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket. I analysen för respektive prov ingår resultat för 23 olika PAH-föreningar.

Måluppfyllelse

Provtagning 2008.

MATRIS	PROVANTAL SOM MÅL	UPPNÅTT PROVANTAL
FISK		
RÖKT	10	10
KÖTT		
RÖKT	8	8
GRILLAT	2	3
STEKT	Tillkom senare (2)	2
OLJA/FETT		
MARGARIN	10	10
SUMMA	30	33

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU-gränsvärden är satta för en av PAHerna, bens(a)pyren (BaP). Gränsvärden finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för ett antal olika livsmedelskategorier. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med frändragen mätosäkerhet. Under 2006 och 2007

upptäcktes överskridanden av gränsvärdena för BaP i rökt fisk och rökt kött som röktes med direkt rökningmetod. Under 2008 överskred inget av livsmedelsproverna något av gränsvärdena för BaP. Förhöjda halter av BaP påträffades i två prover av grillat kött, vilket saknar fastställt gränsvärde för BaP.

Antal och typ av bristande efterlevnad

De höga halterna av BaP i grillat kött har rapporterats till den kommun som i det här fallet är tillsynsmyndighet.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Inga beslut om åtgärder mot företag har fattats gällande PAH under 2008.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

En informationstext om möjliga faktorer i rökningprocessen som påverkar PAH-halten i rökta produkter utarbetades och skickades till alla kommuner under 2008. Informationen lades även ut på Livsmedelsverkets webbplats för all personal inom den offentliga livsmedelskontrollen (www.livsteck.net) samt på Livsmedelsverkets webbplats för allmänheten (www.livsmedelsverket.se). Informationstexten är tänkt att stödja såväl berörda tillsynsmyndigheter som rökeriföretagarna själva.

Livsmedelsverket poängterade i informationen till de berörda tillsynsmyndigheterna att det är företagen som har det primära ansvaret och att det är viktigt att behörig myndighet kontrollerar att företagen tar sitt ansvar.

Rökerierna i Sverige ser väldigt olika ut och det är inte möjligt att generellt uttala sig om vilka åtgärder i rökningprocessen som kan behövas för att sänka PAH-halten i produkterna. Det är viktigt att rökerierna får ta del av resultaten och de upplyses om problemet för att kunna arbeta enskilt eller branschgemensamt för att hitta lösningar som passar respektive rökeri. Livsmedelsverket har samlat in information om vilka rökerier som finns i Sverige och vilken/vilka rökningmetoder de använder i sin produktion. Provtagning och analys av rökta produkter kommer även framgent att ingå i kontrollprogrammet.

Längre fram i tiden kommer Livsmedelsverket att be de kommuner som rapporterat att de har tillsyn på rökerier som använder sig av en direkt rökningmetod att inkomma med ytterligare upplysningar. Livsmedelsverket kommer då att efterfråga information bland annat om eventuella åtgärder som kommunen eller företaget vidtagit, provtagning samt information om hur rökningprocessen går till och hur rökninganläggningen är uppbyggd.

4.2.5.4 Bekämpningsmedel i vegetabilier

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bekämpningsmedelsrester avser kontroll av ett 50-tal listade vegetabilier mot EU-harmoniserade och nationella gränsvärden. Programmet riktas delvis mot varor och produktionsländer som tidigare visat sig innehålla rester över gränsvärdet. En fortsatt satsning har under 2008 gjorts på analys av thailändska grönsaker. En prioritering gjordes av produkter som i stor utsträckning konsumeras av barn och som har ätbart skal. Färre prov tas av produkter med icke ätbart skal (citrus, bananer).

Begrepp

Bekämpningsmedel inkluderar aktiv substans och eventuella isomerer och nedbrytningsprodukter i enlighet med resthaltdefinitionen för gränsvärdet.

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för bekämpningsmedelsrester i vegetabiliska livsmedel omfattade år 2008 analys av ca 1 500 prov. Programmet fördelades på 415 st prov på inhemska varor, 415 st prov på varor från övriga EU samt 670 st prov på varor från 3:e land. I det EU koordinerade programmet ingår analys av bönor (färska eller frysta utan skida), morötter, gurkor, apelsiner eller mandariner, päron, potatis, ris och spenat (färsk eller fryst). Sverige skall analysera minst 15 prov av vardera livsmedlet vilket ger ett minimum av totalt 60 prov. Merparten av proven av färska frukter och grönsaker tas i första grossistledet. Konserver, spannmålsprodukter, oljor och barnmat tas i detaljhandeln. Spannmålsproven tas hos kvarnföretagen. Flertalet prov tas av Jordbruksverkets inspektörer på uppdrag av Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av planerade 1 500 prov har 1 536 uttagits. Dessa fördelades på 430 prov på inhemskt, 421 prov på övriga EU samt 685 prov på 3:e land. I det koordinerade programmet uttogs totalt 380 prov. Samtliga varor förutom bönor (utan skida) uttogs fler prov än minimikravet. För bönor (utan skida) uttogs endast ett prov p.g.a. att produkten var mycket liten på den svenska marknaden.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Åtgärder vidtas då analysresultatet minus mätosäkerheten överskrider gränsvärdet. I och med ikraftträdandet den 1 september 2008 av Förordning (EG) 396/2005, är samtliga gränsvärden harmoniserade inom EU.

Sammanfattning: Under 2008 analyserades sammanlagt 1 536 slumpmässiga prov av vegetabilier på rester av 377 bekämpningsmedel inklusive isomerer och nedbrytningsprodukter. Av dessa överskred 79 (5,1 %) gränsvärdena. Motsvarande resultat från 2007 var att 1 526 prov analyserades varav 66 (4,3 %) överskred gränsvärdena. Det togs 64 prov

med anledning av misstanke. Av dessa överskred 16 prov (25 %) gränsvärdena. Analysresultaten från kontrollen av bekämpningsmedelsrester redovisas på engelska i elektronisk form till Kommissionen och EFSA senast 31 augusti. Resultaten redovisas på svenska på Livsmedelsverkets webbplats i tre tertialrapporter, varav den sista också innehåller en årssammanfattning.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad kan vara:

- 1) överskridande av gränsvärde -
79 prov överskred gränsvärdena.
- 2) Misstänkt otillåten användning av bekämpningsmedel.
I ett fall har misstanke om otillåten användning av bekämpningsmedel rapporterats till den lokala tillsynsmyndigheten för uppföljning.
- 3) Bekämpningsmedelsrester i ekologiska produkter.
I ett prov av russin påträffades halt över kvantifieringsgränsen av två bekämpningsmedel och i ett prov torkade aprikoser påträffades en halt över kvantifieringsgränsen av ett bekämpningsmedel.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Om halter av bekämpningsmedel påträffas över gränsvärdet, då hänsyn tagits till mätosäkerheten, beslutar Livsmedelsverket om villkor för saluhållande av kommande partier av livsmedlet från berörd odlare eller leverantör. Finns delar av partiet kvar hos grossisten beläggs detta med saluförbud.

Under 2008 utfärdades 45 villkor för saluhållande. Nio partier om sammanlagt 11,4 ton stoppades.

4.2.5.5 Nitrat i vissa vegetabilier

Analysresultaten från föregående års kontrollprogram för nitrat enligt artikel 9 i förordning (EG) nr 1881/2006, rapporteras till Kommissionen senast den 30 juni nästkommande år.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för nitrat i livsmedel består av ett 35-tal prov per år. Under 2008 innefattade kontrollprogrammet provtagning och analys av 12 prov växthusodlad sallat, 5 prov frilandsodlad sallat, 3 prov frilandsodlad spenat, 5 prov fryst spenat samt 10 prov barnmat.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 1882/2006. Provtagningen skedde slumpmässigt i både detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av den planerade 35 prov har 35 prov uttagits.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden för nitrat finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen.

Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Analysresultat – Nitrat

Analysresultaten från nitratkontrollen 2008 redovisas enligt artikel 9 i förordning (EG)1881/2006, till Kommissionen senast den 30 juni 2009 .

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Ett prov av färsk spenat samt ett prov av kruksallad har redovisats med halter över gränsvärdet.

Beslut om åtgärder mot företagaren

Om överskridanden påträffas och det undersökta partiet finns kvar hos företaget, utfärdas beslut om saluförbud. Under 2008 har inga saluförbud utfärdats. I två fall har Livsmedelsverket kontaktat ansvarig kontrollmyndighet (kommunen), för uppföljning av överskridande av gränsvärden i kontrollen.

4.2.5.6 Mykotoxiner i vegetabilier

Livsmedelsverkets kontrollprogram av mykotoxiner avser kontroll mot utvalda vegetabilier som har ett gränsvärde i förordningen (EG) nr 1881/2006.

Förkortningar

Deoxynivalenol (DON), Ochratoxin A (OTA), Zearalenon (ZEA).

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för mykotoxiner planerades under 2008 till totalt 45 prov. Programmet omfattade: 10 prov av havre, 10 prov av råg samt 25 prov av vete. Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 401/2006. Provtagningen har skett på ett urval av kvarnar som täcker ett stort upptagsområde av den svenska spannmålsodlingen och har skett slumpmässigt. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade 45 proven, har 21 prov tagits på vete, 10 på havre samt 6 på råg. Att endast 37 prov uttogs mot planerade 45 st beror på att inleveranserna till kvarnarna var färre än normalt. Det beror dels på att stora delar av 2008 års skörd ej höll kvarngill kvalitet. En annan orsak var att många spannmålsproducenter avvaktade med inleverans av spannmålen för att få ett bättre pris.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden för OTA, DON och ZEA finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet ingående livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Sammanfattning: 49 % av proven innehöll halter, den högsta halten uppgick till 48 % av gällande gränsvärde. Halter påträffades främst i havre där 90 % av proven innehöll halter.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Inget prov har redovisats med halter över gränsvärdet med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar hos företaget, utfärdas beslut om saluförbud. Under 2008 har inga åtgärder behövt vidtagas. Vid överskridanden av gränsvärdet, kontaktar Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet som följer upp fallet hos företaget.

4.2.5.7 Tungmetaller i vegetabilier

Livsmedelsverkets kontrollprogram för bly och kadmium avser kontroll mot utvalda vegetabilier. Kriteriet för urvalet är att varan skall kunna ta upp tungmetaller under växtperioden samt konsumeras i sådan omfattning att den har betydelse ur konsumtionshänseende.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogrammet för bly och kadmium i vegetabilier planerades under 2008 till totalt 60 prov. Tre produkter valdes ut som intressanta. Dessa var morötter, potatis och ris, 20 prov av vardera. Proven togs ut slumpmässigt.

Provtagningen utfördes av Livsmedelsverkets utsedda provtagare, som tillhör Jordbruksverkets tillsynsenhet. Provuttag har skett i enlighet med Kommissionens förordning (EG) nr 333/2007. Provtagningen skedde både i detaljist- och grossistled. Provpreparering och analys utfördes på Livsmedelsverket.

Måluppfyllelse

Av de planerade totalt 60 proven har 58 prov uttagits. Dessa fördelades på 18 prov av morötter, 22 prov av potatis samt 18 prov av ris.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärden för bly och kadmium i livsmedel finns fastställda i Kommissionens förordning (EG) nr 1881/2006 för de i provtagningsprogrammet uppräknade livsmedlen. Gränsvärdena tillämpas på varje enskilt provs analysresultat med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Sammanfattning: I 57 av 58 proven uppmättes halter av kadmium. Den högsta halten uppmättes i potatis och uppgick till 74 % av gränsvärdet. För bly var det endast sex av 58 prov som innehöll halter. Den högsta halten påträffades i ett prov av morötter, som innehöll bly motsvarande 11% av gränsvärdet.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde.

Inget prov har redovisats med halter över gränsvärdet med hänsyn tagen till mätosäkerheten och korrigering för utbytet.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Om överskridanden påträffas och provtagna partiet finns kvar hos företaget, utfärdas beslut om saluförbud. Under 2008 har inga åtgärder behövt vidtagas. Vid överskridanden av gränsvärdet, kontaktar Livsmedelsverket ansvarig kontrollmyndighet (kommunen) för uppföljning av fallet.

4.2.5.8 Salmonella

Sveriges salmonellakontroll för 2008, inklusive kontrollen av *Salmonella* i livsmedel, rapporteras samlat i zoonosrapporten av Statens Veterinärmedicinska Anstalt. Zoonosrapporten tas fram av Statens Veterinärmedicinska Anstalt i samarbete med Jordbruksverket, Livsmedelsverket och Smittskyddsinstitutet. Zoonosrapporten sammanställs under våren 2009 och sänds till Kommissionen. Nedan återges en sammanställning av resultat av kontroll av *Salmonella* 2008 vid slakterier och styckningsanläggningar.

Salmonellakontroll vid slakterier och styckningsanläggningar 2008

Slakterier

		Antal prov				Antal positiva prov (%)			
Nöt, Svin		Nöt	Vuxna svin	Slakt-svin	S:a prov	Nöt	Vuxna svin	Slaktsvin	S:a pos. prov
Kategori A	Lymfknotor	3215	2612	3171	8998	4 (0,12)	7 (0,27)	8 (0,25)	19 (0,21)
	Svabbar	3185	2622	3193	9000	0	1 (0,04)	0	1 (0,01)
Kategori B	Lymfknotor	105	13	16	134	0	0	0	0
	Svabbar	95	2	16	113	0	0	0	0
Totalt		6600	5249	6396	18245	4 (0,06)	8 (0,15)	8 (0,13)	20 (0,11)

Fjäderfä	Antal prov	S:a prov	Antal pos. prov (%)
Kategori A	4640	4640	0
Kategori B	46	46	0
Totalt		4686	0

A: Större slakterier B: Mindre slakterier

Styckningsanläggningar

Nöt och Svin			Fjäderfä		
Kapacitet	Antal prov	Antal pos. prov (%)	Kapacitet	Antal prov	Antal pos. prov (%)
<5ton	61	0	<5 ton	10	0
5-19ton	167	0	5-19 ton	11	0
20-99ton	769	0	20-99 ton	154	0
>100ton	2515	0	>100 ton	1266	0
Totalt	3512	0	Totalt	1441	0

	Antal prov	Positiva prov
Summa total nöt och svin (slakterier & styckningsanläggningar)	21757	20
Summa total fjäderfä (slakterier & styckningsanläggningar)	6127	0
Summa total (slakterier & styckningsanläggningar)	27884	20

Antalet prov under året var 27 884. Av dessa var totalt 20 st positiva på Salmonella . Detta var en betydlig minskning jämfört med 2007 då 34 prov av 28 930 undersökta befanns positiva. Positiva prover påvisades i 4 prov från nötkreatur samt 8 prov vardera från slaktsvin och vuxna svin. Inga positiva prover påvisades i nackskinnsprov från kycklingar. Fortfarande gäller att prevalensen i ett internationellt perspektiv är ytterst låg och liksom under föregående år var samtliga prover tagna på styckningsanläggningar negativa. Påståendet att svenskt kött och köttprodukter i princip är salmonellafria äger således fortfarande giltighet.

4.2.5.9 Cesium

Kontrollprogrammet beslutas av Livsmedelsverket och administreras av Sametinget i samarbete med Sveriges Lantbruksuniversitet (SLU), Enheten för renskötsel. Resultaten för perioden 1 juli 2007 – 30 juni 2008 har sammanställts av Sveriges Lantbruksuniversitet.

Definitioner och begrepp

Extern mätning: Mätning av gammastrålning med en särskild gamma-detektor.

Kontrollens omfattning

Kontrollprogram för cesium i slaktad ren infördes som en följd av Tjernobylkatastrofen 1986. Mätning och provtagning av renslaktkroppar sker under överinseende av officiella veterinärer. Totalt slaktades 65 160 renar under säsongen 2007/2008. Kontroll sker inom områden och under perioder där det, baserat på tidigare års mätningar, anses finnas risk att renar ligger över gränsvärdet (övriga områden är friklassade och där sker endast en begränsad objektiv provtagning ”stickprovstagning”). En del slaktkroppar godkänns efter förenklad kontroll, vilket innebär att externmätning genomförs på 50 slaktkroppar från ett och samma slaktuttag och om medelvärdet ligger under 800 Bq/kg och högsta värdet ligger under 1500 Bq/kg anses alla djur från detta slaktuttag ligga under gränsvärdet och ingen ytterligare kontroll behöver göras. I övriga fall kontrolleras samtliga slaktkroppar.

Totalt 7 719 slaktkroppar kontrollerades genom externmätning. Av dessa kontrollerades dessutom 1 924 slaktkroppar genom bestämning av Cesium-137 i muskelprov på ackrediterat laboratorium. Totalt överskred 115 prov gränsvärdet för cesium-137.

Efterlevnaden hos företag och produkter

Gränsvärdet för cesium 137 i renkött är 1500 Bq/kg och finns fastställt i Livsmedelsverkets föreskrift SLVFS 1993:36.

Kontrollen av cesium-137 och åtgärderna med anledning av detta har inneburit att kassationerna har sjunkit betydligt sedan 1986. Detta är delvis en följd av att cesiumnivåerna i renens bete minskat och delvis en effekt av åtgärder, främst utfodring och anpassad slakttidpunkt. En drastisk sänkning av kassationen skedde från 1986/87, då 78 % kasserades, till påföljande slaktsäsong 1987/88, då kassationen var 29 %, som en följd av att gränsvärdet för bland annat renkött höjdes från 300 till 1500 Bq/kg. Därefter har kassationen sjunkit till att 2007/2008 vara 0,18 % av totala antalet slaktade djur.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. Totalt överskred 115 prov gränsvärdet för cesium-137.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Samtliga slaktkroppar över gränsvärdet kasserades.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Några ytterligare åtgärder än genomförande av kontrollen görs inte av kontrollmyndigheten. Däremot bedriver näringen i samarbete med Sametinget alltsedan Tjernobykatakastrofen 1986 utfodring av ren, vilket väsentligt minskat halten av cesium i köttet (se ovan).

4.2.5.10 Kontroll av tvåskaliga blötdjur.

Livsmedelsverkets kontrollprogram för tvåskaliga blötdjur avser kontroll av marina biotoxiner i blåmusslor, hjärtmusslor och ostron. Kontrollen innefattar också klassificering av musselvatten med avseende på halten av bakterien *Escherichia coli* i musslorna. Livsmedelsverket ansvarar för att de musselvatten som utnyttjas som produktionsområden för musslor kontrolleras löpande genom bedömning av analyserna mot gränsvärden som framgår av kommissionens förordning (EG) 853/2004.

Begrepp

Marina biotoxiner är gifter som produceras av marina mikroalger. De som ingår i kontrollen är DST (Okadasyra, dinophysistoxiner och pectenotoxiner), PST (Saxitoxiner), YTX (Yessotoxiner), AZA (Azaspiazider) och AST (Domorinsyra).

Kontrollens omfattning

Det svenska nationella kontrollprogrammet för tvåskaliga blötdjur omfattade år 2008 analys av 1338 prov. Proven fördelades på 529 kemiska och 198 biologiska analyser av DST, 310 biologiska analyser av PST, 219 *E. coli*-analyser, 7 planktonanalyser, 7 analyser av YTX och 2 av AST.

Proverna tas från havsområden där musselproduktion sker.

Måluppfyllelse

I kontrollprogrammet tas prover minst en gång per vecka i öppna områden, men antalet går inte att förutse eftersom det beror på hur många områden som är öppna under året. Målet att ta prover varje vecka i öppna områden är uppfyllt.

Det sker en regelbunden övervakning av vattnet genom planktonprover i områden som är öppna för produktion av tvåskaliga blötdjur, men omfattningen är begränsad.

Efterlevnaden hos företag och produkter

EU gränsvärden finns för 5 toxiner eller grupper av toxiner samt för bakterien *E. coli* (Kommissionens förordning (EG) nr 853/2004). Åtgärden vid överskridande av toxinernas gränsvärden innebär att Livsmedelsverket stänger området för produktion, dvs. upptag av tvåskaliga blötdjur, tills analysprover visar att halterna av toxinet återigen är under gränsvärdet. När det gäller *E. coli* och överskridande av gränsvärdet tas beslut om omklassificering (B- eller C-klass) som innebär att åtgärder måste vidtas innan det är tillåtet att saluföra blötdjuren.

Antal och typ av bristande efterlevnad

Bristande efterlevnad är i det här fallet detsamma som överskridande av gränsvärde. 11 st av de biologiska proverna visade positivt för DST men inga av de motsvarande kemiska testerna överskred gränsvärdet. Vid uppföljning av de positiva proverna visade det sig att flertalet innehöll betydande mängder YTX. Det var 13 prover som visade halter av PST vid planktontester eller biologiska tester under april 2008. Gränsvärdet för *E. coli* överskreds i 28 prover.

Beslut om åtgärder mot företag/produkter

Det beslutades om stängning av 6 st produktionsområden under april månad på grund av att kontrollen upptäckte musslor innehållande PST. 6 områden stängdes också under 2008 på grund av positiva resultat av DST-analyser. Områdena öppnades när halterna åter var under gränsvärdena för DST och inga halter av PST kunde påvisas. 8 områden drabbades av *E. coli* halter över gränsvärdet och B-klassades tills värdena minskat igen.

Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Livsmedelsverket har under 2008 utvecklat en ny kemisk analys som innefattar samtliga toxiner i gruppen DST samt analys av azaspiracider (AZA) och yessotoxiner (YTX). Den nya metoden innebär en förbättring av kontrollen av tvåskaliga blötdjur. Under 2009-2010 kommer Livsmedelsverket att arbeta med att försöka ta fram en kemisk metod för analys av PST som ett led i att avveckla de biologiska testerna och få en säkrare kontroll.

4.2.6 Övriga områden för kontroll

4.2.6.1 *Bestrålning*

Enligt art. 7.3 i Europaparlamentets och rådets direktiv 1999/2/EG ska medlemsstaterna informera kommissionen om anläggningar för joniserande strålning samt resultat av kontroller av produkter. I Sverige finns inte någon anläggning för bestrålning av livsmedel. För att upprätthålla kompetensen av analysmetoden, SLV K2-67, har Livsmedelsverket utfört kontroll för påvisning om provet behandlats med joniserande strålning. Under 2008 har totalt sex prover analyserats; zebra, struts, harstek, vaktel och anklårhona. Resultatet visar att proverna inte har behandlats med joniserande strålning.

4.2.6.2 *GMO*

Livsmedelsverket genomförde 2008 ett projekt om genmodifierade organismer, GMO, i samarbete med sex kommuner där 17 företag kontrollerades. Projektets övergripande syfte var att följa hur den nya lagstiftningen på området tillämpas av företagen samt att kontrollera förekomsten av GMO på den svenska marknaden. Projektet riktade sig till livsmedelsföretag som har produkter som innehåller soja, majs eller ris och omfattade dokumentationskontroll och provtagning av livsmedel med avseende på genmodifierade organismer. Tjugosex livsmedel analyserades vid Livsmedelsverket. Nio prover (35 procent) innehöll GMO, men bara ett överskred tröskelvärdet för märkning (0,9 procent). Denna produkt återkallades omedelbart från marknaden av företaget. Inga spår av GMO-ris och eller andra otillåtna GMO hittades. Trenden tycks dock vara att allt fler livsmedel förses med den otillåtna märkningen ”fri från GMO”. I projektet hittades tio livsmedel som var märkta med ”fri från GMO”. I sex av dessa hittades spår av genmodifierade organismer. Kommunerna meddelade de företag som hade felaktig märkning att de måste märka om produkterna. Slutsatsen från dokumentationsskontrollen är att små företag fortfarande saknar kunskap om och dokumentationsrutiner för GMO. Livsmedelsverket har tagit fram rutiner för kontroll av risprodukter från Kina. De innebär kontroll av föranmälda sändningars dokumentation, medan icke föranmälda sändningar kontrolleras av de kommuner som har kontrollansvar för objekten. Livsmedelsverket rapporterar till kommunerna två gånger per månad om inkomna sändningar. Totalt kontrollerades mer än 30 företag och drygt 250 sändningar. Av prov från sex sändningar var endast ett prov positivt för det genmodifierade riset.

4.2.6.3 *Livsmedel för särskilda näringsändamål*

Vissa livsmedel för särskilda näringsändamål (sär-när) ska anmälas till behörig myndighet enligt artikel 9 i direktiv 89/398/EEG som motsvaras av § 12 i SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket är mottagare av dessa

anmälningar. Dessa produkter ingår i den rapportering som Sverige ska sända till kommissionen vart tredje år.

Anmälan till Livsmedelsverket ska också göras för produktgruppen livsmedel för speciella medicinska ändamål (SLVFS 2000:15) samt från första februari 2008 för modersmjölksersättning (LIVSFS 2008:2).

Syftet med anmälan är att möjliggöra en effektiv offentlig kontroll. Livsmedelsverket gör ingen bedömning av om produkterna motsvarar kraven i föreskrifterna utan skickar en bekräftelse till företagen på att anmälan mottagits och vidarebefordrar anmälan samt en kopia på bekräftelsen till kontrollmyndigheten för information och kontroll.

För viktkontrollprodukter, s.k. VLCD, krävs tillstånd enligt SLVFS 2000:14. Livsmedelsverket bedömer om produkterna uppfyller de näringsmässiga krav som ställs på denna typ av produkter och beslutar om tillstånd att saluhålla produkterna.

Den offentliga kontrollen av samtliga ovan nämnda produktgrupper sker som en del av den ordinarie kontrollen på aktuella anläggningar.

Antal anmälda produkter enligt artikel 9 i direktiv 89/398/EEG var under 2008 ca 110 stycken och omfattade framför allt produkter med ”fri-från”-påståenden, t.ex.: glutenfri, laktosfri, mjölkfri, äggfri, nötfri och sojafri på pasta, bageri-, glass-, chark- och mejeriprodukter. Livsmedelsverkets tolkning är att dessa påståenden (om ”fri-från” allergener) endast får göras på sär-när eftersom dessa produkter riktar sig särskilt till personer med intoleranser eller allergier mot vissa ingredienser. Det är också viktigt att påståendena är relevanta för produktgruppen ifråga.

Antal anmälda livsmedel för speciella medicinska ändamål uppgick till 47 (104 inkl. olika smaker), antal VLCD-tillstånd till sju samt en modersmjölksersättning.

4.2.6.4 Kontrollprojekt om transfetter

Riksprojekt 2008 var ett samarbete mellan Livsmedelsverket och 36 lokala kontrollmyndigheter (38 kommuner) och handlade om redlighet och fettkvalitet. Projektet var en del i verkets uppföljning av halterna av transfettsyror i produkter på den svenska marknaden. Även vissa märkningsuppgifter på förpackningarna kontrollerades. Projektet inriktades mot produktkategorierna kex/kakor och potatischips som saluhölls på svenska marknaden. Totalt ingick 132 produkter med fördelningen 107 kex/kakor och 25 potatischips. Analyserna genomfördes under hösten 2008 och sammanställningen av resultaten görs under första halvåret av 2009.

4.2.6.5 Kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker

Danmark, Norge och Sverige genomförde 2008 en kampanj om vilseledande märkning med produkters innehåll av socker som huvudtema. Nordiska ministerrådet hade anslagit medel för kampanjen. Livsmedelsverket genomförde kontrollen tillsammans med fyra miljöförvaltningar. Produkter från 15 företag har kontrollerats. Kontrollen har i huvudsak skett hos producenter och på huvudkontor för detaljhandeln. Sammanlagt har märkning med näringspåstående om socker kontrollerats på 61 produkter inom kategorierna fil/yoghurt, konfektyr, bröd/kex, drycker, glass, desserter (soppor/krämer), müsli/frukostblandningar och ketchup. Vid kontrollen har avvikelser mot lagstiftningen konstaterats. Noteringar har gjorts där tolkningen av lagstiftningen ännu inte är helt klar. De kontrollerade företagen bedöms generellt ha goda kunskaper i hur näringspåståenden om socker får användas i märkningen. Projektet och kontrollen kan betraktas som en inledning av arbetet med hur förordningen om näringspåståenden och hälsopåståenden ska tolkas och har gett kontrollmyndigheterna en inblick i hur företagen använder näringspåstående om socker i märkningen på produkter. Att tolka lagstiftningen inom området är svårt och det har konstaterats att det finns ett stort behov av vägledning inom området. Tolkning av förordningens krav pågår inom Livsmedelsverket och en vägledning kommer att publiceras under 2009.

4.2.6.6 Hantverksmässig tillverkning av ost

Livsmedelsverket leder ett nordiskt projekt för att stödja småskaliga ysterier och lokala kontrollmyndigheter i deras kontroll, såväl egenkontroll som myndighetskontroll. Under 2008 genomfördes ett antal delprojekt. Bland annat har det gjorts litteraturstudier och vissa mindre fältstudier för att öka kunskapen om hur man kan styra eller eliminera faror inom produktionen av ost. I ett annat delprojekt togs det fram en handledning som visar när och hur provtagning kan användas i småskalig ostproduktion som stöd för producenter av hantverksmässigt tillverkad ost. Förhoppningen är att den ska ge tillverkarna förståelse för hur man tar fram en lämplig plan inom ramen för sin egenkontroll. Projektet har även syftat till att stödja kontrollpersonal i deras bedömning av egenkontrollsystem och huruvida en tillverkningsprocess uppfyller kraven för livsmedelssäkerhet. Projektet kommer att fortsätta under 2009 då en handledning för kontroll av hantverksmässig tillverkning av ost ska tas fram. Handledningen ska användas i den utbildning som ska ges till småskaliga osttillverkare under 2009.

4.2.6.7 Patogener i importerat grönt

Mellan åren 2003 och 2006 stod frukter och grönsaker för 7 % av utbrotten och 15% av sjukdomsfallen i Sverige där ett livsmedel utpekats som orsak. Det är en ökning från tidigare studier. Ett utbrott under 2006 kunde knytas

till *Salmonella* i färska limeblad. År 2002 genomförde Livsmedelsverket ett riksprojekt om *Salmonella* i frukt och grönt. Resultatet visade att de prov som var positiva kom från tredje land. En norsk studie genomförd 2007 visade att ca 12% av importerade färska kryddor och blandgrönsaker från Asien innehöll *Salmonella*. Med detta som bakgrund kommer Livsmedelsverket under 2009 genomföra ett riksprojekt för att kartlägga *Salmonella* men också *E. coli* och *Campylobacter* i färska kryddor och bladgrönsaker från tredje land.

4.3 Kontroll av foder

4.3.1 Sammanfattning

Jordbruksverket har det övergripande samordningsansvaret för foderkontrollen i Sverige. Länsstyrelsen ansvarar för kontrollen av primärproducenterna dvs. de enskilda lantbruken medan Jordbruksverket kontrollerar övriga aktörer inom foderkedjan, dvs. importörer, tillverkare, transportörer, m.fl. Under 2008 var ansvaret inom primärproduktionen delat mellan länsstyrelsen som genomförde tvärvillkorskontrollen och kommunerna som ansvarade för resterande kontroll. Inom Jordbruksverket hanteras sakfrågor kring foder på enheten för foder och djurprodukter medan ansvaret för det praktiska genomförandet av foderkontrollen handhas av tillsynsenheten.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll inom primärproduktionen har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Checklistor och vägledningar har tagits fram som underlag vid den offentliga kontrollen samt ett datastödsprogram för registrering av kontrollresultaten.

Foderindustrin kontrolleras utifrån en fastlagd risk- och erfarenhetsmodell enligt Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter. Modellen fastställer antal kontroller per år och årsavgiften fastställs utifrån dessa planerade kontroller och planerad provtagningsverksamhet.

Vid kontrollen kontrolleras bl.a. märkningsuppgifter, att alla foder är registrerade hos Jordbruksverket, användning av fodertillsatser och läkemedel i foder, allmän hygien, hygienprogram och företagens

egenkontroller och tillverkning och journalföring av foder innehållande läkemedel. Vid kontrollen tas eventuellt även salmonellaprover längs produktionslinjen och foderprover enligt provtagningsplan som upprättats av Jordbruksverket.

En sammanställning av analysresultaten för kontrollåret 2008 visar att för de s.k. säkerhetsanalyserna, där man undersöker smittämnen och främmande ämnen som t.ex. tungmetaller och mögelgifter, minskar avvikelserna återigen och hamnar för 2008 på 0,4% mot förra årets 3%. Oroande är dock att för första gången på flera år har avvikelser i form av tungmetaller noterats. Även om avvikelserna från gränsvärdena var mycket små kommer Jordbruksverket ändå att följa upp dessa ärenden noga.

Jordbruksverket lägger också stor vikt vid kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder. Tre avvikelser hittades som berörde hantering av fiskmjöl i foder. Även om avvikelserna inte är ringa anses inte fodersäkerheten ha påverkats.

2008 uppmärksammades många fall av melamin i livsmedel och foder från framför allt Kina. 2008 analyserades sex prov på hundfoder i Sverige utan att man hittade några avvikelser. Med bakgrund av händelserna 2008 kommer Jordbruksverket under 2009 att ta ut ett hundratal prov, framför allt på importerade proteinrika råvaror, som t.ex. soja.

Avvikelse som berör näringsinnehåll har återigen ökat från 12 % 2007 till 22 % för 2008. Ökningen är bekymmersam även om avvikelserna inte lett till osäkert foder. Jordbruksverket kommer att undersöka denna ökning närmare och överväger att återigen öka kontrollfrekvensen på den här typen av analyser efter att i flera år fokuserat på kontroll i form av säkerhetsanalyser.

Kontrollen av GMO i foder visar att en stor andel av proverna (73%) innehåller spår av tillåten GMO, i samtliga fall under det tröskelvärde som kräver att produkterna märks med GMO-innehåll. Spåren ses framför allt i soja vilket förklaras av att en stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det risk för oavsiktlig inblandning av GMO-soja även i vanlig soja. Jordbruksverket har ökat kontrollfrekvensen till 2009 för att mer noga kunna följa trenden av ökad andel foder med spår av GMO.

Sammanfattningsvis kan konstateras att fodret är säkert men att företagen behöver bli mycket bättre på att ange rätt näringsinnehåll för att följa lagstiftningen om märkning och för att bibehålla fortsatt förtroende hos lantbrukare och djurägare.

4.3.2 Foder och foderhygien

I Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 882/2004 om offentlig kontroll fastslås de krav som finns gällande hur myndigheterna ska genomföra offentlig kontroll. Denna förordning innefattar bl.a. krav på den behöriga myndigheten gällande offentlig kontroll, krav gällande provtagning och analys, krishantering och finansiering av offentlig kontroll.

Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 2006:81) och allmänna råd om foder anger detaljregler för hantering, tillverkning, användning och kontroll av foder. Som ett komplement till foderföreskriften gäller Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter. Denna föreskrift anger detaljer gällande den offentliga kontrollens utformning så som t.ex. risk- och erfarenhetsklassificering av foder- och ABP-företag samt kostnader och avgifter i samband med kontroll. Föreskrifterna bygger på EU:s direktiv eller beslut, foderlagen och foderförordningen.

4.3.2.1 Kontrollens omfattning och resultat

Definitioner och begrepp

Primärproduktion

Primärproduktion av foder definieras i förordning (EG) nr 183/2005 (hygienförordningen) som ”produktion av jordbruksprodukter, särskilt odling, skörd, mjölkning, uppfödning av djur (före slakt) eller fiske som enbart resulterar i produkter som inte genomgår någon hantering efter det att de har skördats, insamlats eller fångats, med undantag av enkel fysisk behandling”. I dagligt tal syftar man i princip på enskilda lantbruk som producerar foder eller som hanterar foder i och med att de håller djur.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Foderleverantör definieras i Foderföreskriften SJVFS 2006:81 som ”den som i första led, efter införsel eller tillverkning, släpper ut foder på marknaden. Den som utför blandartjänst är inte att anse som foderleverantör”. För foderindustrin d.v.s. kommersiell tillverkning och handel med foder har sedan flera år ett registreringsförfarande varit i drift. Detaljhandel med försäljning av foder endast till sällskapsdjur omfattas inte av registreringskraven i hygienförordningen.

Redlighetskontroll

Redlighetskontrollen består bl.a. av kontroll av näringsinnehåll i foderblandningar och jämförelser av analyserade värden och de deklarerade värden som tillverkaren redovisar på produkten. Kontrollen omfattar även övriga krav på märkning av foder samt att företagen har registrerat samtliga produkter till Jordbruksverket.

Säkerhetskontroll

Vid besöket kontrolleras rutiner för hygien vid anläggningen, lokaler och företagets egenkontroll. Kontrollen genomförs av Jordbruksverkets personal, eventuellt tillsammans med länsveterinär som ansvarar för smittskyddsläget i det aktuella länet. Säkerhetskontrollen består bl.a. av kontroll av att fodret inte innehåller främmande ämnen, spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur eller rester av läkemedelssubstanser.

Kontrollobjekt och kontrollresurser

Primärproduktion

En exakt siffra på antalet primärproducenter går för närvarande inte att fastställa då befintlig statistik i många avseende överlappar varandra t.ex. djurhållning eller inte på gården, hästhållare med eller utan lantbruk, etc. I grova drag uppskattas antalet primärproducenter i Sverige till ca 80 000.

För att kunna genomföra en riskbaserad, ändamålsenlig och effektiv kontroll har en modell för riskklassificering av primärproducenter inom livsmedel och foder utarbetats. Riskklassificeringsmodellen kan användas för att prioritera och fördela resurser inom kontrollen och samtidigt underlätta en samordnad kontroll av livsmedel och foder. Modellen finns tillgänglig i en gemensam rapport från Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt: Riskklassificering i primärproduktionen – foder- och livsmedelskedjan⁴. En vägledning har också tagits fram för att underlätta tillämpningen av riskklassificeringsmodellen.

För att bedriva vissa verksamheter krävs godkännande från Jordbruksverket. Totalt 59 primärproducenter var under 2008 godkända för att blanda in läkemedel i foder. Dessa primärproducenter är företrädesvis svin- eller pälsdjursuppfödare.

Ansvar för den offentliga kontrollen inom foderområdet var 2008 uppdelat mellan Jordbruksverket, länsstyrelsen och kommunerna. Länsstyrelsen ansvarade för kontrollen av primärproduktionen inom tvärvillkorskontrollen

4

http://www.slv.se/templates/SLV_NewsPage.aspx?id=21011&epslanguage=SV

och kommunerna för resterande kontroll i primärproduktionen, medan Jordbruksverket ansvarade för kontrollen hos de kommersiella foderföretagen.

Kontrollen i primärproduktionen av foder 2008 utfördes i huvudsak som en del av den fullständiga tvärvillkorskontrollen dvs. länsstyrelsen kontrollerade i de fallen alla tvärvillkor⁵ som var relevanta med hänsyn till respektive jordbruksföretags produktionsinriktning. Kontrollen genomfördes som en detaljerad genomgång av rutiner, dokumentation, lokaler och utrustningens funktion och hygienstatus utifrån en upprättad checklista. Ingen provtagning ingick i rekommendationerna för kontroll av primärproduktionen.

Eftersom förflyttningen av kontrollen hos primärproducenterna successivt har skett under några år är det svårt att säga hur trenderna för kontrollen har sett ut. Under 2009 förväntas en mer samordnad kontroll att ske vilket resulterar i att statistiskt material lättare kan tas fram och sammanställas.

Kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder hos primärproducenter

I Sverige har det varit förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benprodukter från idisslare sedan 1991 och förbud mot användning av bearbetat animaliskt protein i foder till alla livsmedelsproducerande djur infördes i hela EU den 1 januari 2001. Förbudet är ett viktigt led i försöket att bryta smittspridningen av BSE hos idisslare. Efter att förbudet infördes har det pågått en omfattande verksamhet för att kontrollera efterlevnaden av förbudet på såväl importerade foderråvaror, hos kommersiella fodertillverkare samt på foder inom primärproduktionen.

Under tidigare år har denna kontroll inom primärproduktionen genomförts av personal på distriktsveterinärstationerna men under året 2008 genomfördes den med hjälp av länsstyrelsens personal. Kontrollen omfattade under året 203 gårdar där 203 prover samlades in på foder för analys.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Under 2008 har 449 foderleverantörer varit registrerade i Jordbruksverkets foderdatabas. Verksamheternas inriktning och fördelning redovisas i nedanstående tabell.

⁵ Tvärvillkoren är ett begränsat antal regler inom olika områden, till exempel foder- och livsmedelssäkerhet som lantbrukaren/primärproducenten måste följa för att få full utbetalning av jordbrukarstödet. Överträdelse av dessa regler kan resultera i avdrag i jordbrukarstödet. Ytterligare information om tvärvillkor återfinns på Jordbruksverkets hemsida, www.sjv.se.

Antalet foderleverantörer inom verksamhetens inriktning

Foderleverantör	Djurkategori		Totalt antal
	Livsmedels- producerande djur	Päls- och sällskapsdjur	
Tillverkning av råvaror	-	-	110
Tillverkning av foderblandningar	61	53	114
Tillverkning av tillsatser	-	-	10
Tillverkning av förblandningar	-	-	6
Tillverkning av ”vissa produkter”	-	-	0
För in råvaror från annat EU-land	-	-	37
För in foderblandningar från annat EU-land	70	65	135
För in tillsatser från annat EU-land	-	-	10
För in förblandningar från annat EU-land	-	-	3
För in ”vissa produkter” från annat EU-land	-	-	0
För in råvaror från tredjeland	-	-	31
För in foderblandningar från tredjeland	23	37	60
För in tillsatser från tredjeland	-	-	5
För in förblandningar från tredjeland	-	-	0
För in ”vissa produkter” från tredjeland	-	-	0

Antalet registrerade foderleverantörer har sedan föregående år ökat med ca 24 %. Framför allt är det registreringar av foderleverantörer som levererar och/eller för in råvaror till Sverige som har ökat. Dessutom ses en ökning av

antalet registrerade foderleverantörer som för in foder avsedda till sällskapsdjur.

Godkända anläggningar

För närvarande är ingen anläggning godkänd för produktion av bioproteiner i Sverige. Totalt var 30 kommersiella fodertillverkare 2008 godkända för att blanda in läkemedel i foder. 13 kommersiella foderleverantörer hade godkännande för tillverkning av vissa fodertillsatser, förblandningar och foderblandningar i enlighet med hygienförordningen. Jämfört med föregående år har antalet godkända fodertillverkare inte förändrats märkbart (inblandning av läkemedel har ökat med en anläggning och godkända gällande fodertillsatser, förblandningar och foderblandningar har minskat med tre anläggningar). Det förväntas heller inte ske någon större förändring av dessa antal under den närmaste framtiden.

Anläggningar som kräver ett godkännande med anledning av användning av obearbetade animaliska biprodukter avsedda att använda i foder, kontrolleras i samband med foderkontrollen. Kontrollen ska säkerställa att dessa anläggningar lever upp till de krav som ställs i förordning (EG) nr. 1774/2002. Under året 2008 var 20 anläggningar godkända för tillverkning av sällskapsdjursfoder där obearbetade animaliska biprodukter användes som råvara. Åtta anläggningar var godkända som uppsamlingscentraler och fyra anläggningar var godkända för bearbetning av animaliska biprodukter för foderändamål. Sju anläggningar var godkända som hanteringsställe för animaliska biprodukter för foderändamål och 11 anläggningar var godkända som lagringsanläggningar som får föra in bearbetat animaliskt protein för foderändamål.

Den kontroll som har genomförts hos de kommersiella fodertillverkarna har utförts av personal på Jordbruksverkets tillsynsenhet och sker i enlighet med en av verket årligen upprättad kontrollplan. Kontrollplanen arbetas fram utifrån den risk- och erfarenhetsmodell som föreskrivs i Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter. Genom denna modell fastställs kontrollfrekvens utifrån verksamhetens omfattning och inriktning och utifrån denna erläggs företagen en årlig kontrollavgift. Kontrollbesöken omfattar både s.k. *redlighetskontroller* och *säkerhetskontroller*. Ambitionen med kontrollsystemet har varit att successivt under ett antal år minska andelen redlighetskontroller i form av provtagning för analys av näringsinnehåll i foder till förmån för en ökad säkerhetskontroll. Avvikelser som berör näringsinnehåll har dock återigen ökat från 12 % 2007 till 22 % för 2008. Jordbruksverket överväger därför att återigen öka kontrollfrekvensen på den här typen av analyser efter att i flera år fokuserat på att öka antal säkerhetsanalyser.

Under 2008 provtogs i redlighetskontrollen foder för analys av råprotein, råfett, växttråd, aska och vatteninnehåll. Dessutom genomfördes analyser för innehåll av koppar, zink och aminosyror lysin och metionin.

I säkerhetskontrollen provtogs foder för analys av spår av bearbetat animaliskt protein i foder till livsmedelsproducerande djur, innehåll av dioxin, mykotoxiner, otillåtna läkemedel eller rests substanser av läkemedel, salmonella, melamin, GMO samt tungmetallerna bly, kvicksilver och kadmium.

Antalet redlighetskontroller då det gäller kontroll av deklarerade näringsinnehåll har i den planerade kontrollplanen i jämförelse med 2007 minskats med ca 23 %. Redlighetskontrollen gällande märkning har under kontrollåret 2008 dock pågått i samma omfattning som föregående år. En stickprovskontroll av märkningen av ett foder sker på samtliga anläggningar som har besökts för kontroll då vi tidigare sett att brister finns gällande uppfyllandet av märkningskraven.

Säkerhetskontrollerna som skett under kontrollåret 2008 har däremot ökat, främst avseende kontroll av salmonella i produktionsmiljöerna. Denna kontroll har ökat med ca 11 % jämfört med föregående år. Inför året 2008 planerades även en drygt 100-procentig ökning av kontrollen av spår av bearbetat animaliskt protein i importerade råvaror jämfört med tidigare år.

Eftersom det under 2007 påvisades melamin i sällskapsdjursfoder genomfördes under 2008 en stickprovskontroll på importerade hund- och kattfoder. Då denna problematik under 2008 visat sig vara långt mer spritt än att omfatta sällskapsdjursfoder planeras under 2009 en tiodubbling av kontrollfrekvensen till att även omfatta andra proteinrika fodermedel.

Den totala omfattningen av den planerade offentliga kontrollen av foder 2008 redovisas i tabell i avsnittet om måluppfyllelse nedan.

Jordbruksverket har under flera år ökat fokus på säkerhetskontroller och analyser. Under 2008 inträffade flera händelser internationellt som resulterade i behov av extra offentlig kontroll i Sverige. De senare åren visar att det finns ett behov av att ha en bred bas av säkerhetskontroller samtidigt som man har utrymme för att reagera på händelser i omvärlden. Jordbruksverket har i samråd med riskvärdering från SVA ökat vissa typer av kontroller inför kontrollåret 2009. Det berör framför allt melamin, dioxin, antibiotikarester samt GMO. Kontrollen på Salmonella kommer att fortsätta på dagens höga nivå.

4.3.2.2 Måluppfyllelse

Primärproduktion

870 tvärvillkorskontroller genomfördes 2008 hos primärproducenterna. Målsättningen för kontrollen i primärproduktionen är en kontroll av minst 1% d.v.s. ca 800 kontrollbesök. Denna målsättning har under 2008 uppnåtts då totalt 870 kontroller genomfördes under året. Hos 32 stycken av dessa noterades avvikelser. Flest avvikelser gällde primärproducentens dokumentationsuppgifter om användning av växtskydds- och/eller bekämpningsmedel.

Foderkedjan förutom primärproduktionen

Totalt genomfördes 163 kontrollbesök under 2008 d.v.s. 61 % av de planerade besöken. Trots att samtliga kontroller inte genomfördes som planerat finns inga indikationer på att detta skulle ha påverkat målet gällande säkert foder. Flertalet av de kontrollobjekt som ej blev besökta under 2008 är småföretag som enligt risk- och erfarenhetsmodellen inte förväntas att besökas varje år. De företag där det ej genomfördes någon kontroll under 2008 kommer under 2009 att prioriteras.

Antal planerade och genomförda kontroller 2008

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Offentlig kontroll - kontrollbesök	267	163	61 %
Tvärvillkorskontroller avseende foder	1 % (ca 800)	870	-
Redlighetskontroll			
- Näringsinnehållet i foderprodukter med avseende på:			
Råprotein	423	332	78 %
Råfett	423	332	78 %
Växttråd	423	319	75 %
Aska	423	235	56 %
- Vatteninnehållet i våfoder till hund och katt	17	12	71 %
- Innehållet av koppar	19	15	79 %
- Innehållet av zink	19	1	5 %
- Innehållet av aminosyran lysin	17	11	65 %
- Innehållet av aminosyran metionin	17	14	82 %
Säkerhetskontroll			
Salmonella			
- foderblandningar	37	24	65 %
- i anläggningsmiljö	584	485	83 %

Område	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
- importerade sändningar foderråvaror - obligatorisk föreskriftsreglerad veckoprovtagning hos fodertillverkare (ej off. kontroll)	- 2 resp. 5 prover/vecka beroende på produktion enl. föreskrift.	719 8774	- -
Bearbetat animaliskt protein - <u>Gårdsbesök</u> (1 prov/besök) - <u>Fodertillverkare</u> Foderblandningar: Fisk- och benmjöl Kött- och benmjöl Importerade råvaror: Fisk- och benmjöl Kött- och benmjöl	200 332 332 220 220	203 304 305 (varje A- och B-prov redovisat) 176 176 (varje A- och B-prov redovisat)	>100 % 92 % 92 % 80 % 80 %
Aflatoxin - importerade sändningar foderråvaror - foderanläggningar	- 59	229 51	- 86 %
Mykotoxin	100	91 58 prov togs på råvaror och 33 prov på färdiga foderblandningar	91 %
GMO - Soja - GM-soja - Raps - Majs - Importerade foderblandningar	17 3 3 7 1	13 2 3 6 0	76 % 67 % 100 % 87 % 0 %

<i>Område</i>	Planerat antal kontroller	Genomfört antal kontroller	Andel genomförda kontroller
Dioxiner	47	41	87 %
Tungmetaller			
- Bly	55	49	89 %
- Kadmium	55	30	55 %
- Kvicksilver	55	30	55 %
Melamin	10	6	60 %
Läkemedel och koccidiostatika			
- Ej tillåtna preparat	53	46	Tot: 87 %
Monensin	18	15	83 %
Amprolium	18	16	89 %
Tylosinfosfat	17	15	88 %
- Restsubstanser av läkemedel	41	31	Tot: 76 %
Narasin	21	16	76 %
Klortetracyklin	20	15	75 %

Målet för kontrollen hos de kommersiella foderleverantörerna är ett 100% uppfyllande av kontrollplanen. Under 2008 omorganiserades administrationen av foder och ABP inom Jordbruksverket vilket medförde att man satsade mycket tid på att fastställa nya rutiner och på utbildning av inspektörer. Ännu en bidragande orsak till att målet för 2008 inte uppnåtts är att omfattningen av behovet av extra offentlig kontroll blev större än förväntat. Detta berörde t.ex. kontroll av antibiotikarester i drank och uppföljande provtagningar efter fynd av salmonella i foderanläggningar.

4.3.2.3 Ej planerad kontroll

Kontroll av antibiotikarester i drank

Under sommaren 2008 översändes ett antal meddelanden till medlemsländerna via kommissionens varningssystem Rapid Alert System for Food and Feed (RASFF), att rester av antibiotika påvisats i biprodukter från etanolindustrin vilka sedan hade använts som foder. I vissa fall var analysvärdena mycket höga. Vid vidare utredning såg man att ett flertal länder rutinmässigt använt sig av antibiotika för att kontrollera den bakteriella tillväxten under fermentationsstegen i produktionen. Utifrån denna information genomfördes en kontroll av att antibiotika eller andra substanser med antibakteriella egenskaper inte fanns i foder som tillverkats av biprodukter från etanolindustrin. Tre anläggningar kontrollerades och provtogs under hösten för kontroll i detta syfte på vilka man totalt tog ut 6 prover. Inga spår av antibiotikarester kunde påvisas i de uttagna proven.

4.3.2.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

Vid kontrollbesök sammanställs en rapport där samtliga iakttagelser från inspektören dokumenteras. De flesta avvikelser som rapporterats under året 2008 gäller avsaknad av dokumenterade skriftliga rutiner t.ex. gällande städrutiner. Frekvensen av dessa avvikelser är störst på mindre anläggningar med ett fåtal anställda. Brister har även kunnat påvisas i dokumentationen av företagets riskvärderingar och HACCP. Totalt har 58 företag av de 163 besökta någon form av kommentar eller avvikelse som ska åtgärdas. Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats. Av de totalt 58 företag där avvikelser rapporterats har endast 43 inkommit med en åtgärdsplan. För resterande företag genomför Jordbruksverket en uppföljning där åtgärdsplan skriftligen begärs in. Uppföljning av samtliga avvikelser kommer att ske vid nästkommande kontrollbesök.

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Totalt har 65 yttranden sänts ut av Jordbruksverket. Svar har inkommit för 33 av dessa. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Samtliga yttrandesvar som inkommit har godkänts av Jordbruksverket.

Vid avvikelser på säkerhetsanalyser startar Jordbruksverket en utredning för att så långt det är möjligt förhindra att kontaminerat foder når marknaden. Utredning av vad som skett och vilka följderna av det inträffade är utreds av företaget tillsammans med Jordbruksverket.

Provtagningskontroll av foder

Mykotoxiner

Kontroll av mykotoxiner i foder genomfördes på 91 foderprov varav 58 prov var på foderråvaror och 33 prov på färdiga foderblandningar. Några avvikelser påvisades inte vid denna kontroll. Inte heller har förhöjda halter över gränsvärde eller över rekommendationer påvisats under de närmst föregående åren, trots svåra skördeförhållanden har rått. Mykotoxiner kan ha en negativ inverkan på animalieproduktionen i många avseenden vilket gör att provtagningsfrekvensen planeras bibehållas under kommande år trots att avvikelser inte påvisats, allt för att kontrollera att ökade problem inte uppstår.

Dioxin

Inga avvikelser i kontrollen av dioxiner har påvisats under 2008. Ett nära konstant antal prov har tagits under de senaste åren för att säkerställa att förhöjda halter av dioxin eller dioxinlika PCB inte finns i foder. Dessa

miljögifter är oerhört skadliga vilket gör att kontrollfrekvensen kommer att kvarstå trots att inga förhöjda halter har kunnat påvisas.

Läkemedel och koccidiostatika

Utifrån att läkemedel och koccidiostatika är viktiga säkerhetsparametrar ur ett folkhälsoperspektiv planeras kontrollen att fortgå i samma omfattning även kommande år trots att inga avvikelser har noterats under 2008. Överföringsproblematik av koccidiostatika har under tidigare år kunnat påvisas i kontrollen och är en viktig kontrollpunkt för att säkerställa att rests substanser av koccidiostatika och läkemedel inte finns i foder.

Melamin

Under 2007 uppmärksammades fall med medveten inblandning av melamin i foder i sällskapsdjurfoder. Problemet med melamin har främst varit förknippat med importerade proteinrika råvaror. Jordbruksverket utförde under 2008 en kontroll av melamin i sex importerade sällskapsdjurfoder i form av våtfoder. Inga avvikelser konstaterades. Länder inom EU har dock under senare delen av 2008 rapporterat fynd av melamin i olika foder och livsmedel bland annat i mjölkprodukter och sojaprodukter från Kina. Jordbruksverket kommer därför att förstärka kontrollen av melamin i foder, främst proteinrika foder, under 2009.

Nedan beskrivs mer i detalj de avvikelser som framkommit under 2008 års kontroll.

Avvikelser vid kontroll av näringsinnehåll i foder

Vid redlighetskontrollen av näringsinnehållet i foder under 2008 genomfördes analyser på totalt 332 foder där innehåll av råprotein, råfett, växtråd och aska kontrollerades. Analyssvaren jämfördes med de deklarerade värden som uppgivits på förpackningarna. 66 avvikelser har påvisats under året. Yttrande gällande orsak till avvikelserna samt vidtagna åtgärder för att förhindra att detta återupprepas begärdes i samtliga fall in från företagen. Inga av dessa avvikelser var dock av sådan karaktär att ytterligare åtgärder ansågs vara nödvändiga.

Kontroll av vatteninnehåll i våtfoder har även genomförts på totalt 12 foder. Avvikelser påvisades i fem av dessa. I de flesta fall består avvikelserna av att företaget inte deklarerat för vatteninnehållet i fodret. En av avvikelserna var ett resultat av för högt vatteninnehåll jämfört med det deklarerade värdet. Yttrande har sänts ut till företagen där de ombeds att till Jordbruksverket inkomma med förklaringar till avvikelserna samt de åtgärder de planerar att vidta för att återupprepning inte ska ske.

Analys har även genomförts för innehåll av koppar, zink och aminosyror lysin och metionin. Totalt togs 15 foder ut för kontroll av innehåll

av koppar och ett prov för kontroll av zink. Avvikelse fanns i 7 av fodren där kopparinnehållet kontrollerades samt i det prov där zinkinnehållet kontrollerades. Yttrande har sänts ut till företagen men ingen av avvikelserna har varit av sådan karaktär att ytterligare åtgärder ansetts vara nödvändiga.

Avvikelse vid kontroll av förekomst av salmonella i foder

I den offentliga kontrollen påvisades det under 2008 ett positivt foderprov avseende salmonella. Provet var taget på en importerad nötlunga. Den råvara som fanns kvar i lager hos företaget spärrades och partier som släppts ut på marknaden återkallades. Lokaler sanerades och provtagning genomfördes av Jordbruksverkets inspektör efter genomförd sanering med negativa resultat avseende salmonella.

Avvikelse vid kontroll av spår av bearbetat animaliskt protein i foder

Under 2008 hittades tre avvikelser i samband med kontroll av kött- och benmjöl på foder i primärproduktionen i den kontroll som genomförs av länsstyrelsens personal på uppdrag av Jordbruksverket. Dessa tre avvikelser har utretts av Jordbruksverket. Endast en av avvikelserna var så allvarlig att den kommer resultera i aktiva åtgärder från Jordbruksverket. Enligt Europaparlamentets och rådets förordning (999/2001) är det förbjudet att utfodra idisslare med kött- och benmjöl, även hanteringen av dessa produkter måste godkännas av Jordbruksverket om det finns en risk att idisslare eller foder till idisslare kommer i kontakt med kött- och benmjöl. I detta fall handlar det om en primärproducent som utfodrar svin med fiskmjöl på en gård där även idisslare hålls utan att ha ett godkännande av Jordbruksverket för denna verksamhet. Primärproducenten i sin tur hade köpt in fodret från en lokal foderleverantör som inte var registrerad hos Jordbruksverket. Primärproducenten hade heller inget godkännande för hantering av fiskmjöl och blandade dessutom foder till fler olika djurslag på samma anläggning. 2008 är första året som avvikelser funnits vid kontroll av spår av animaliskt protein i foder hos primärproducenter. Av de totalt tre funna avvikelserna var två ett resultat av felinblandning hos foderleverantören. Under 2009 kommer samma antal prov att tas ut för kontroll. Jordbruksverket anser att då provtagningen är slumpmässig tyder årets avvikelser inte på något ökat problem med animaliskt protein i foder inom primärproduktionen.

I den offentliga kontrollen under året påvisades även spår av bearbetat animaliskt protein i en importerad betfibrer. Råvaran placerades omgående i karantän på anläggningen och en utredning påbörjades av Jordbruksverket i syfte att spåra källan. Företaget som importerat råvaran bidrog i utredningen med uppgifter kring båttransport och hantering av produkten i Sverige. En förfrågan sändes från Jordbruksverket till myndigheterna i exportlandet, men svar har inte erhållits i skrivande stund. Då inget i utredningen tyder på att kontamination skett vare sig vid transporter eller vid hanteringen här i

Sverige, anser Jordbruksverket att det troligaste är att dessa spår av animaliskt protein härstammar från marken och medföljt produkten vid skörd.

Avvikelser vid kontroll av förekomst av tungmetaller i foder

Under 2008 noterades tre prov som översteg gällande gränsvärde avseende på tungmetaller, två avvikelser gällde bly och en gällde kadmium. Det var två foderleverantörer som var berörda. Företagen meddelades och utredning pågår. Inga orsaker till de förhöjda värdena har vid skrivande stund ännu funnits.

Avvikelser vid kontroll av GMO i foder

Utifrån Jordbruksverkets kontroller under senare år kan man se en trend i att andelen prov där GM-soja påvisas i främst sojaråvaror ökar. Inget överskridande av tröskelvärdet 0,9 % har konstaterats 2008 utan det handlar om mindre mängder, ”spår” av GMO. Jordbruksverkets kontroller har inte heller påvisat någon användning av o tillåtna GMO. Då några analysvar saknas är resultaten fortfarande preliminära.

En stor del av den soja som odlas i världen är genetiskt modifierad. Då råvarorna hanteras i flera led från odling till import finns det risk att oavsiktlig inblandning av GM-sojan kan ske. Företagen ska kunna visa att de så långt som möjligt försöker undvika GMO i foder om inte råvaran ska GMO-märkas. Jordbruksverket kommer fortsättningsvis att följa utvecklingen och kontrollera råvaror som används i svensk fodertillverkning för att undersöka GMO-innehållet.

Yttrande har begärts in av företagen i de fall då GM-soja påvisats i majsråvaror. Vid besök på foderanläggningarna kontrollerades bland annat att företagen har dokumentation som styrker att foderråvaror inte ska innehålla GMO i de fall det inte handlar om GMO-märkta råvaror.

Summering av kontrollresultaten

Resultaten från kontrollåret 2008 visar att för de s.k. säkerhetsanalyserna minskar avvikelserna återigen och hamnar för 2008 på 0,4 % mot föregående års 3 % . Oroande är dock att vi för första gången på flera år har hittat avvikelser på tungmetaller. Även om avvikelserna från gränsvärdena var mycket små kommer Jordbruksverket att följa upp dessa ärenden noga.

Jordbruksverket lägger också stor vikt vid kontroll av förekomst av bearbetat animaliskt protein i foder. Tre avvikelser hittades som berörde hantering av fiskmjöl i foder. Även om avvikelserna inte är ringa har fodersäkerheten vad det gäller bearbetat animaliskt protein från idisslare inte påverkats.

Avvikelse som berör näringsinnehåll har återigen ökat från ca 12 % för 2007 till 22 % för 2008. Ökningen är bekymmersam även om avvikelserna inte lett till osäkert foder. Jordbruksverket överväger att återigen öka kontrollfrekvensen på den här typen av analys efter att i flera år fokuserat på att öka antal säkerhetsanalyser.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att fodret är säkert men att företagen behöver bli mycket bättre på att ange rätt näringsinnehåll för att följa lagstiftningen om märkning och för bibehålla fortsatt förtroendet hos lantbrukare och djurägare.

4.3.2.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

Yttrande om avvikelser funna vid kontroll av foder

Vid avvikelser i provtagningskontrollen begärs för samtliga avvikelser av redlighetsanalyser ett yttrande in från företagen. Totalt har 65 yttranden sänts ut av Jordbruksverket. Svar har inkommit för 33 av dessa. Yttranden som inkommer följs upp av Jordbruksverket för att säkerställa att foderleverantören har vidtagit de åtgärder de kan för att förhindra att detta händer igen. Samtliga yttrandesvar som inkommit har godkänts av Jordbruksverket.

Vid avvikelser på säkerhetsanalyser startar Jordbruksverket en utredning för att så långt det är möjligt förhindra att kontaminerat foder inte når marknaden. Utredning av vad som skett och vilka följderna av det inträffade är utreds av företaget tillsammans med Jordbruksverket.

Begäran om åtgärdsplan utifrån avvikelser vid kontroll

Foderinspektörens rapport delges företaget som inom en månad till Jordbruksverket ska inkomma med en åtgärdsplan som omfattar de avvikelser som rapporterats. Av de totalt 58 företag där avvikelser rapporterats har endast 43 inkommit med en åtgärdsplan. För resterande företag genomför Jordbruksverket en uppföljning där åtgärdsplan skriftligen begärs in. Uppföljning av samtliga avvikelser kommer att ske vid nästkommande kontrollbesök.

Märkning av foder

Under 2008 påbörjades 16 utredningar avseende märkning av foder till häst och sällskapsdjur. Utredningarna visade på brister avseende märkningens utformning och påståenden avseende produkternas effektivitet inklusive olika former av läkemedels påståenden. Sju fall har avslutats i.o.m. att företagen åtgärdat bristerna i märkningen. I brist på aktivitet eller vilja att åtgärda märkningsproblemen har Jordbruksverket i tre fall, i enlighet med artikel 14 i förordning (EG) nr 183/2005, tillfälligt upphävt registreringen som foderföretagare. För återstående sex ärenden pågår en fortsatt diskussion med företagen.

Spår av bearbetat animaliskt protein i foder

Under 2008 hittades en allvarlig avvikelse vid kontroll av spår av animaliskt protein i foder hos en primärproducent. Denna avvikelse kommer dels att följas upp genom en åttalsanmälan av en icke-registrerad foderleverantör vilken saknade godkännande för sin hantering av foder innehållande animaliskt protein. Dessutom kommer ett föreläggande ske av den primärproducent som på sin gård utfodrade grisar med foder innehållande animaliskt protein samtidigt som denne höll idisslare på anläggningen utan att för detta vara godkänd hos Jordbruksverket.

I den offentliga kontrollen under året påvisades även spår av bearbetat animaliskt protein i en importerad betfiber. Råvaran placerades omgående i karantän på anläggningen och en utredning påbörjades av Jordbruksverket i syfte att spåra källan. Företaget som importerat råvaran bidrog i utredningen med uppgifter kring båttransport och hantering av produkten i Sverige. En förfrågan sändes från Jordbruksverket till myndigheterna i exportlandet, men svar har inte erhållits i skrivande stund. Då inget i utredningen tyder på att kontamination skett vare sig vid transporter eller vid hanteringen här i Sverige, anser Jordbruksverket att det troligaste är att dessa spår av animaliskt protein härstammar från marken och medföljt produkten vid skörd.

4.3.2.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Jordbruksverket startade under 2008 ett projekt för att samordna överflytten av foder- och djurskyddskontrollen från kommunerna till länsstyrelsen. I detta projekt tog man fram checklistor och vägledningar som ska användas vid den offentliga kontrollen, samt såg till att det fanns datorstöd för registrering av kontrollresultaten. I foderföreskriften (SJVFS 2006:81) genomfördes vissa ändringar vilka i huvudsak kan hänföras till foderföretagarnas skyldighet till registrering. Möjligheten till registrering av primärproducenternas anläggningar via webben färdigställdes även under året.

Jordbruksverket anordnade även vid två tillfällen utbildning för de foderinspektörer som ska utföra kontrollen. Vid utbildningarna informerar personal från enheten för foder och djurprodukter om kontrollplanen samt att utbildning ges i regelverk och lagstiftning. Dessutom fungerar dessa utbildningsdagar som diskussionsforum för inspektörerna där möjlighet till diskussion kring gemensamma problem kan föras och gemensamma lösningar hittas.

4.3.3 Importkontroll av foder från tredje land

I god tid innan en ny produkt tas in i landet ska foderleverantören anmäla produkten till Jordbruksverket. Foderleverantörens verksamhet och det aktuella fodret registreras i Jordbruksverkets foderdatabas. Enligt Rådets direktiv 97/78/EG av den 18 december 1997 om principerna för organisering av veterinärkontroller av produkter från tredje land som förs in i gemenskapen, ska varje sändning som innehåller animaliska produkter genomgå veterinärkontroll. I nämnda direktiv fastställs att veterinärkontrollen ska omfatta dokumentationskontroll, identitetskontroll samt fysisk kontroll. Syftet med den fysiska kontrollen av foder innehållande animaliska produkter är att säkerställa att fodret fortfarande, efter transporten, är i det skick som överensstämmer med det ändamål som anges i veterinärintyget eller veterinärdokumentet.

Provtagning av sändningar av tuggartiklar ska ske i samband med den fysiska kontrollen. Utöver provtagningen av tuggartiklar provtas vid gränskontroll endast foder vid misstanke eller utifrån särskilt skyddsbeslut.

Kontroll och provtagning av foder från tredje land sker däremot regelbundet ute hos importören. Denna kontroll planeras och genomförs i enlighet med den årliga upprättade kontrollplanen.

4.4 Kontroll av animaliska biprodukter

4.4.1 Sammanfattning

Kontrollområdet animaliska biprodukter är stort och kontrollansvaret är fördelat över flera myndigheter. Kontrollen av befattningen med animaliska biprodukter har inom flera områden under 2008 inte nått upp till målen. Jordbruksverket har inte nått upp till målen för 2008 vad gäller omfattning av kontrollen vid anläggningar som befattar sig med animaliska biprodukter. Länsstyrelserna har generellt valt att ha fortsatt låg prioritet på kontroll avseende insamling och transport av animaliska biprodukter. De rapporter som inkommit från kommunerna visar att dessa har vaga begrepp om sitt kontrollansvar och att kontroll enbart utförts i begränsad omfattning. Kontrollmyndigheterna behöver generellt förbättra uppföljning av de avvikelser som påvisas och mer resurser behöver läggas på fortbildning av kontrollpersonal. Djurhälsoläget i Sverige över lag är gott och Jordbruksverket har inte fått några indikationer på att de brister som noterats i hanteringen av animaliska biprodukter har fått konsekvenser för djurhälsoläget.

4.4.2 Kontrollens omfattning och resultat

Rapporten omfattar kontroll av efterlevnaden av Europaparlamentets och rådets förordning (EG) nr 1774/2002 av den 3 oktober 2002 om hälsobestämmelser för animaliska biprodukter som inte är avsedda att användas som livsmedel samt de föreskrifter som kompletterar förordningen - Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2006:84) om befattning med animaliska biprodukter och införsel av andra produkter, utom livsmedel, som kan sprida smittsamma sjukdomar till djur och människor.

Jordbruksverket är den centrala behöriga myndigheten och har kontrollansvar över samtliga anläggningar som godkänts enligt förordning (EG) nr 1774/2004 utom förbränningsanläggningar i primärproduktionen samt vissa anläggningar som även är godkända under livsmedelslagstiftningen och där Livsmedelsverket bedriver tillsyn. Det rörde sig under 2008 om 186 anläggningar varav 43 var foderanläggningar.

Antal kontrollbesök som årligen ska utföras vid de olika typerna av anläggningar framgår av Statens jordbruksverks föreskrifter och allmänna råd (SJVFS 2007:21) om offentlig kontroll av foder och animaliska biprodukter och antalet fastställs efter en riskbaserad bedömning. De anläggningar som hanterar foder kontrolleras inom foderkontrollen och redovisas i denna rapport under avsnitt 4.3 Foder. Under 2008 planerades för 241 kontrollbesök på anläggningar som befattade sig med animaliska biprodukter och inte var foderanläggningar. Av dessa utfördes 160.

Länsstyrelserna har tillsyn över insamling, uppsamling, omlastning och transport av andra animaliska biprodukter än matavfall. Av länsstyrelsernas regleringsbrev framgår att länsstyrelserna ska redovisa till Jordbruksverket hur insamling och transport av animaliska biprodukter i länet har skötts under 2008 och vilka åtgärder som har vidtagits vid konstaterade brister. Vidare ska antalet genomförda inspektioner redovisas. Av redovisningen framkommer att sex länsstyrelser inte gjort några kontrollbesök alls under året. Antal kontrollbesök som tydligt uppgivits är totalt 23 för samtliga länsstyrelser. De flesta besöken har gjorts på platser för omlastning av animaliska biprodukter, vilka ses som en del av transportkedjan och som ska godkännas av länsstyrelsen. Några besök har också gjorts på djurkliniker för att kontrollera hur döda sällskapsdjur tas om hand.

Kommunala nämnderna har kontrollansvar över hanteringen av animaliska biprodukter i primärproduktionen och i de livsmedelsanläggningar där de ansvarar för livsmedelskontrollen samt över kompostering, insamling och transport av matavfall. Antal kontrollobjekt varierar stort beroende på var i landet kommunen är belägen. I vissa delar av landet är det t.ex. tillåtet att gräva ner döda produktionsdjur och nämnden är härvid tillsynsmyndighet. I

kommuner med stor kycklingproduktion kan antalet godkända förbränningsanläggningar på gårdsnivå förväntas vara högre än i andra delar av landet.

Förbränningsanläggningar som kommunala nämnderna haft tillsyn över under året är totalt 127 stycken. Samtliga dessa ligger inom primärproduktionen och används för förbränning av gårdens egna döda djur. Nämnderna har ingen rapporteringsskyldighet avseende kontrollen. Jordbruksverket har därför skickat ut en enkät för att få information om utförd kontroll under 2008 i primärproduktionen. Endast 24,5 % av lokala kontrollmyndigheterna svarade på enkäten. Vissa kommuner har dock inga kontrollobjekt alls. Av svaren kunde slutsatsen dras att många kommunala nämnder har vaga begrepp om sitt kontrollansvar och att kontroll enbart utförts i begränsad omfattning.

4.4.3 Måluppfyllelse

Jordbruksverkets kontrollplan fastställde 241 kontrollbesök av vilka 160 utfördes vilket motsvarar 66 % av de planerade kontrollerna. Målet för kontrollen är ett hundra procentigt uppfyllande av kontrollplanen. Under 2008 omorganiserades administrationen av foder och animaliska biprodukter inom Jordbruksverket vilket medförde att man satsade tid på att fastställa nya rutiner. Förväntningarna på den nya organisationen med en separation av lagstiftning och operativ kontroll var bl.a. att få en effektivare kontroll. Resultatet från kontrollen 2008 visar att förväntningarna ännu inte uppfyllts.

Av den redovisning som inkommit från länsstyrelserna respektive kommunerna framgår inte målen för kontrollen varför det inte går att uttala sig om måluppfyllelsen.

4.4.4 Efterlevnaden hos företag

För varje kontrollbesök som utförs av Jordbruksverket fylls en checklista i av inspektören. Avvikelser som protokollförs har olika allvarlighetsgrad beroende på kontrollpunkt och typ av anläggning. Få anläggningar inspekteras utan att få någon typ av anmärkning. En översiktlig bedömning är att efterlevnaden av lagstiftningen behöver bli bättre. Av länsstyrelsernas och kommunernas rapportering kan inte någon slutsats dras rörande efterlevnaden.

4.4.5 Antal och typ av bristande efterlevnad

När det gäller Jordbruksverket har kontrollresultaten inte redovisats på ett sådant sätt att slutsatser kan dras avseende specifika typer av anmärkningar i de olika verksamheterna.

Av länsstyrelsens rapportering framkommer att brister uppdagats vid en uppsamlingplats och en omlastningsplats samt att animaliska biprodukter i form av chark- och styckningsavfall i två fall gått till icke godkända anläggningar.

Av kommunernas rapportering kan inga generella slutsatser dras.

4.4.6 Beslut om åtgärder mot företagaren

Några förelägganden har inte gjorts som en följd av Jordbruksverkets kontroll. Under 2008 gjordes dock en åtalsanmälan som rörde befattning med animaliska biprodukter vid en anläggning.

När det gäller länsstyrelserna var ärendet vid uppsamlingsplatsen, som det refereras till ovan, fortfarande pågående vid slutet av året. I övriga fall där brister uppdagats har man nöjt sig med att påtala bristerna för företaget. Endast i ett av fallen har det redovisats att uppföljning gjorts efter påtalande.

När det gäller kommunerna har i totalt tre fall ärendet lämnats vidare för åtal. Det har då rört sig om kadaverhantering i strid mot gällande lagstiftning. Jordbruksverket har också lämnat ett ärende som rörde kadaverhantering vidare för åtal.

4.4.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Redan 2007 omorganiserades den operativa kontrollen på Jordbruksverket för att skilja kontrollen från den normerande verksamheten inom Jordbruksverket. Omorganisationen trädde i kraft fullt ut i och med kontrollåret 2008.

Varken länsstyrelserna eller kommunerna har redovisat några åtgärder då detta inte har ingått i rapporteringen till Jordbruksverket.

4.5 Kontroll av djurhälsa

4.5.1 Sammanfattning

I detta avsnitt redovisas kontroller och resultat inom området djurhälsa. Kontroller görs också av seminverksamhet. En del i sjukdomskontrollen är de övervakningsprogram som finns. Registrering och märkning av djur samt importkontroll av animaliska produkter från tredje land och som inte är avsedda som livsmedel, samt för djur, ingår också i detta avsnitt.

Djurhälsokontrollen består av de aktiviteter som utförs inom ramen för de obligatoriska och frivilliga programmen. De frivilliga programmen drivs av olika huvudmän. Under året har arbetet med tuberkulos hos hjort och BVD varit framgångsrikt. Dessa båda sjukdomar är snart att betrakta som utrotade i landet.

4.5.2 Obligatoriska kontroller

4.5.2.1 Kontrollens omfattning

Kontroll- och bekämpningsprogram är inrättade för sjukdomar som finns i landet. Syftet med programmen är att utrota smittsamma sjukdomar från Sverige eller att hålla förekomst av smittämnen på en låg nivå t.ex. *Salmonella*. De sjukdomar som ingår i dessa program är anmälningspliktiga.

Kontrollobjekt

Kontrollobjekten utgörs av djurbesättningar som ingår eller är anslutna till något av följande obligatoriska djurhälsoprogram och program för hälsoövervakning:

- obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä
 - obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä
 - tuberkulos hos kron- och dovhjort samt andra djur i sambete med hjortar i hägn
 - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen enzootisk bovin leukos (EBL) i nötkreatursbesättningar
 - obligatorisk hälsoövervakning avseende sjukdomen Bovin virus diarré (BVD) i nötkreatursbesättningar
 - obligatorisk hälsoövervakning av odlad fisk
- samt
- seminverksamhet för häst, svin, hund, katt, nöt och verksamhet med ägg och embryon från nötkreatur, hästdjur, svin, får och get.

Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll av seminverksamheten och kontrollprogrammen för leukos, BVD, och tuberkulos hos hägnad hjort. Jordbruksverket utövar offentlig kontroll över kontrollprogrammen för övriga sjukdomar.

Kontrollprojekt

Tuberkulos hos hägnad hjort

Jordbruksverket har arbetat för att slutföra programmet för den organiserade hälsokontrollen avseende tuberkulos hos hägnad hjort. De hägn i frivilliga programmet som inte slutfört kontrollen har överförts till obligatoriska programmet. Enligt rapporter från länsstyrelserna återstår nu inom obligatoriet endast två hägn som överklagat Jordbruksverkets beslut om utslaktning och där den rättsliga processen ännu inte är avslutad. Till detta kommer tre hägn som fått längre utslaktningstid och 3 lågriskhägn som beviljats alternativ kontroll (utslaktning och slaktbesiktning av 20 % av besättningen årligen i 15 år).

4.5.2.2 Måluppfyllelse

Djurhälsokontroller

Inom de olika programmen sker kontroll och provtagning enligt respektive föreskrift. Under året har inga avvikelser i kontrollen konstaterats och djurhälsoläget har förbättrats för några sjukdomar t ex BVD. Arbetet pågår med att utveckla och förbättra Länsstyrelsernas och Jordbruksverkets kontroller inom området.

Kontroll av seminverksamheten

Omfattningen av kontrollen av seminverksamheten varierar kraftigt mellan länsstyrelserna. Totalt har länsstyrelserna utfört 30 tillsynsbesök där det dominerande djurslaget är häst.

4.5.2.3 Hälsoläget i anslutna besättningar

Obligatorisk salmonellakontroll av fjäderfä

Under året har fem värphönsanläggningar, sju slaktkycklinganläggningar och två kalkonbesättningar drabbats av *Salmonella*. En anläggning hade både kalkon och slaktkyckling. Humansmitta förekom på tre anläggningar och på två konstaterades upprepade infektioner. I samtliga drabbade anläggningar har fåglarna avlivats och destruerats.

Obligatorisk hälsoövervakning av fjäderfä

Staten veterinärmedicinska anstalt har utfört serologisk hälsokontroll av landets avelsfjäderfä. De sjukdomar och smittämnen som har ingått i kontrollen är;

- Hönstyfus (*Salmonella Gallinarum* och *Salmonella Pullorum*)
- Mykoplasma (*Mycoplasma gallisepticum* och *Mycoplasma synoviae*) hos höns och kalkoner
- Mykoplasmos (*Mycoplasma meleagridis*) hos kalkon
- Newcastlejuka (paramyxovirus typ 1)
- Egg Drop Syndrome-76, (Egg-Drop syndrome-virus)
- Aviär rhinotrakeit, (aviär pneumovirus)
- Infektiös laryngotrakeit, (infektiös laryngotrakeitvirus).

Under 2008 har serologiska reaktioner påvisats i ett antal hönsflockar. I samtliga fall saknade fåglarna sjukdomstecken och efter konfirmerande undersökningar alternativt omprovtagning av aktuell flock gjordes bedömningen att det rörde sig om ospecifika reaktioner.

Obligatorisk hälsoövervakning avseende BVD respektive EBL

Länsstyrelsen har rapporterat in avvikelser på åtta ärenden knutna till BVD-programmet och leukosprogrammet för nöt.

Övriga program

För övriga program har inga avvikelser rapporterats.

Seminverksamheten

Få avvikelser har noterats i kontrollen. Avvikelserna utgörs av ofullständig journalföring samt brister i identitetskontroll och hygien.

4.5.2.4. Åtgärder hos kontrollmyndigheter

Under 2008 genomförde Jordbruksverket i samarbete med Svensk Mjolk och Svenska djurhälsovården en översyn av den praktiska tillämpningen av de frivilliga kontrollprogrammen för salmonella. Detta resulterade sedan i nya riktlinjer och handböcker som huvudmännen använder.

4.5.3 Frivilliga kontroller

4.5.3.1 Begrepp

Den organiserade hälsovården av husdjur (hälsokontrollen) benämns både som frivillig, frivillig och förebyggande och organiserad hälsokontroll. För verksamheten finns ett antal huvudmän som bedriver verksamhet enligt gällande föreskrifter och plan- och riktlinjer som godkänts av Jordbruksverket. Av dessa framgår hur verksamheten ska bedrivas, krav på

registeringsrutiner på besättningsnivå, regionindelning samt uppgifter om ansvarig personal för verksamheten. De huvudmän som har godkända plan- och riktlinjer för något program är Svensk Mjolk, Svenska djurhälsovården AB, Fiskhälsan FH AB, Svensk Fågel och Svenska Ägg.

4.5.3.2 Kontrollobjekt

I tabellen nedan redovisas de olika frivilliga programmen, dess huvudman och antalet anslutna besättningar.

Hälsokontroll djursjukdomar	Huvudman	Antal anslutna besättningar
Hälsokontroll avseende sjukdomen bovin virus diarré (BVD) hos nötkreatur.	Svensk Mjolk	18 741
Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende salmonella hos nötkreatur	Svensk Mjolk	2 953
Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende salmonella hos svin	Svenska Djurhälsovården AB	1045
Organiserad hälsokontroll avseende Maedi-visna hos får	Svenska Djurhälsovården AB	Traditionella 2862 Förenklade 3164
Organiserad hälsokontroll avseende tuberkulos hos kron- och dovhjort i hägn	Svenska Djurhälsovården AB	Antalet registrerade hägn uppgår till närmare 600 varav ca hälften är aktiva
Hälsokontroll svin	Svenska Djurhälsovården AB	Ca 1 500
Hälsokontroll av får	Svenska Djurhälsovården	1830
Hälsokontroll av köttproducerande nötkreatur	Svenska Djurhälsovården AB	1020
Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende <i>Salmonella</i> hos fjäderfä	Svensk fågel och Svenska ägg	116 kyckling 88 unghöns 33 parentsbesättningar 10 kalkon Ca 300 värphöns
Hälsokontroll på slaktkyckling avseende koccidios och clostridios	Svensk Fågel	120 besättningar
Organiserad hälsokontroll avseende <i>Campylobacter</i> hos slaktkyckling	Svensk Fågel	Antal provtagna flockar 2398

<i>Hälsokontroll djursjukdomar</i>	<i>Huvudman</i>	<i>Antal anslutna besättningar</i>
Hälsokontroll avseende odlad fisk och odlade kräfter	Fiskhälsan FH AB	189 fiskodlingsföretag och 15 kräftodlingsföretag

Huvudmannen ska årligen lämna en årsredogörelse till Jordbruksverket samt skicka en kopia till aktuell länsstyrelse i enlighet med gällande föreskrifter eller plan och riktlinjer för verksamheten. Länsstyrelserna utövar offentlig kontroll för programmen för organiserad hälsokontroll avseende Maedi-Visna hos får och organiserad hälsokontroll avseende tuberkulos hos kron- och dovhjort i hägn. Jordbruksverket utövar kontroll över övriga program.

4.5.3.3 Måluppfyllelse

Specifika mål för provtagning och övriga aktiviteter som huvudmännen ska genomföra anges i föreskrift eller plan och riktlinjer för respektive program. Översyn pågår för att förtydliga och förbättra respektive organisations kontrollansvar och uppföljning.

4.5.3.4 Hälsoläget i anslutna besättningar

Hälsokontroll avseende BVD

99,8 % mjölkbesättningarna och 99,4 % av köttbesättningarna var den 31 december 2008 friförklarade från BVD. Antalet besättningar som ännu inte är friförklarade är 91 stycken, en klar minskning jämfört med året innan. Antalet besättningar med ny BVD-infektion under 2008 var tre, samtliga i Skåne. Ett samarbete har inletts med SVA. Man ser över BVD-programmet inför övergång till övervakningsfas där provtagningen kommer att ske mer riskbaserat. Även plan och riktlinjer kommer att ses över.

Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende Salmonella hos nötkreatur

Syftet med programmet är att genom rådgivning och åtgärder i besättningen minska riskerna för smitta. Antalet anslutna besättningar ökade jämfört med året innan och utgörs av 2.277 för mjölk och 676 kött. Antalet anslutna besättningar ökade stadigt under året speciellt efter ett utbrott av *Salmonella reading* i Skåne.

Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende Salmonella hos svin

I Sverige är salmonellaförekomsten hos grisar mycket låg. Under 2008 har antalet salmonellasmittade gårdar minskat i jämförelse med 2007 (2007 utmärkte sig dock som ett år med ovanligt många fall) men är fortfarande högre än det som varit normalt under de senaste tio åren.

Salmonellakontrollprogrammet omfattar 87 % av den svenska slaktgrisuppfödningen, vilket är en påtaglig ökning under senare år.

Organiserad hälsokontroll avseende Maedi-Visna (MV) hos får

Antalet provtagna besättningar var 938 med negativt resultat och 16 med positivt resultat (smittade). Alla dessa var nyanslutna besättningar till något av programmen (ordinarie eller det förenklade) utom en som uppvisade en positiv reagent efter sanering. Beslut om utslaktning har tagits för 9 smittade besättningar och då gäller det helsanering som slutförts. Totalt var 2862 besättningar anslutna till MV programmet och 3164 till det förenklade programmet.

Organiserad hälsokontroll avseende tuberkulos hos hägnat hjort

Det frivilliga programmet avslutades under 2008. 20 hägn återstår som har dispens för alternativ tuberkuloskontroll. Dessa hägn bedöms inte påverka Sveriges nationella friförklaring som bedöms vara nära förestående.

Hälsokontroll svin

Anslutningsgraden är fortsatt hög. 90% av alla grisar till slakt kommer från hälsokontrollerade besättningar. För avels och gyltproducerande besättningar samt suggpooler är anslutningen 100 % -ig.

Hälsokontroll får

Den fleråriga ökningen av intresset för fårhälsovård fortsatte under 2008. Antalet medlemmar ökade med 4 %, från 1759 till 1830. Besättningsarbetet har till stora delar fokuserats på parasitologiskt arbete och bekämpning av fotröta. Flera fårhälsoveterinärer har också varit engagerade i arbetet med blåtung. Hälsoläget är bra men blåtung, maedi-visna och fotröta oroar.

Hälsokontroll av köttproducerande nötkreatur

Under 2008 ökade antalet anslutna besättningar med 5 % från 974 till 1020. Ett tiotal besättningar med bison finns också anslutna. I de anslutna besättningarna gjordes 311 besättningsgenomgångar och utredningar. Några stora förändringar i djurhälsoläget har inte iakttagits under året.

Frivillig och förebyggande hälsokontroll avseende *Salmonella* hos fjäderfä

Syftet med programmet är att genom rådgivning och åtgärder i besättningen minska riskerna för smitta. Huruvida besättningen är ansluten eller inte till det frivilliga programmet påverkar den ersättning som betalas ut vid ett eventuellt sjukdomsutbrott.

Organiserad hälsokontroll avseende koccidios och clostridios hos slaktkycklingar

Kassationsrapporter från slakterier:

6 slakterier igår i kontrollen. Fyra slakterier har under året en eller två gånger överskridit 0,1%-nivån avseende genomsnittlig kvartalsvis kassation pga leverskador. Det rör sig om lindriga överskridelser.

Förekomst av koccidios och clostridios i flockar vid slakt:

Under året har 46 rapporter inkommit avseende lesion scoring i fält. Gränsvärdet på 2,5 har ej överskridits. Från totalt 33 flockar har prover av tarm eller lever skickats in till Statens Veterinärmedicinska Anstalt för histologisk undersökning där förhöjda frekvenser av tarm- eller leverskador har observerats i samband med slakt.

***Campylobacter* hos slaktkyckling**

Campylobacter påvisades hos 298 av de 2398 flockarna. Sedan *campylobacter*programmet startade den 1 juli 2001 har andelen *campylobacter*-positiva flockar från uppfödare anslutna till Svensk Fågel visat en neråtgående trend.

Hälsokontroll av odlad fisk och odlade kräftor

Totalt har tio fall av anmälningspliktig sjukdom påvisats på fisk under 2008. Av dessa var merparten (9 av 10) bakteriellt orsakade och ett fall virusorsakat (prydnadsfisk i karantän). Detta resultat kan i EU sammanhang ses som mycket gott och belyser Sveriges goda hälsotillstånd för djurslaget. Endast två primärfall har påvisats, varav ett på vildfisk (BKD på havsvandrande öring) och ett i odlingsverksamhet (*yersinios* på regnbåge inlandet). Vad gäller kontroll- och bekämpningsprogrammet för virusinfektioner och BKD i svenska fiskodlingar så har under 2008 inga primärfynd av BKD eller någon virusinfektion rapporterats. Samtliga fiskodlingar där fynd gjordes under 2007 har sanerats och friförklarats. Ytterligare ett fall av BKD har under året påvisats men i en odling där sjukdomen tidigare diagnosticerats.

Förbrukningen av antibiotika ligger på samma nivå som under tidigare två år och den relativa förbrukningen är fortsatt mindre än 2 gram per ton odlad fisk, internationellt sett ett gott resultat. Användning av kombivacciner är fortsatt hög och huvuddelen av det kustbaserade tonnaget är vaccinerat.

4.5.3.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Se avsnitt 4.5.1.4.

4.5.4 Övervakningsprogram

4.5.4.1 Kontrollens omfattning

Sverige är förpliktigad att dokumentera frihet från de sjukdomar från vilka vi är officiellt friförklarade för inom EU och har också övervakning för de sjukdomar som Sverige ansökt om tilläggsgarantier för från EU. Sverige har erhållit tilläggsgarantier för Aujeszky's sjukdom (AD) och IBR/IPV. Sverige är dessutom förklarat officiellt fritt från enzootisk bovin leukos (EBL), tuberkulos och brucellos hos nötkreatur och brucellos hos får. För dessa sjukdomar måste Sverige kontinuerligt via provtagning visa fortsatt frihet. Övervakningsprogrammets innehåll och hur dessa ska kontrolleras och rapporteras regleras i olika EU-direktiv. För uppgifter om genomförda kontroller och resultat av dessa hänvisas till de rapporter som Sverige lämnat till Kommissionen.

Övervakningsprogrammen organiseras enligt följande tabell.

<i>Djurslag</i>	<i>Sjukdom</i>	<i>Antal prover 2008</i>	<i>Kommentar</i>
Nötkreatur	<i>Brucella abortus</i>	1000 blod (serum) och 2022 mjölkprover.	Ett serumprov var positivt. Efter utredning i besättningen har sjukdomsmisstanken kunnat avfärdas.
	IBR	Ett årligt tankprov från 2184 mjölkbesättningar. Köttkobsbesättningarna övervakas med 2894 serumprover från 1825 besättningar.	Samtliga prover var negativa. Samtliga prover var negativa.
	EBL	7384 mjölkbesättningar testades med ett årligt tankmjölkprov. Minst 2300 av 11 382 köttdjursbesättningar testas årligen.	Tre djur i tre olika besättningar var positiva i ELISA-testet. Kontrollåtgärder pågår i dessa besättningar.
<i>Får/get</i>	<i>Brucella melitensis</i>	Får: 12.100 blodprov Get: 116 blodprov.	Samtliga prover utom två var negativa. Efter utredning i dessa två fårbesättningar kunde

<i>Djurslag</i>	<i>Sjukdom</i>	<i>Antal prover 2008</i>	<i>Kommentar</i>
			misstankarna avfärdas.
<i>Svin</i>	<i>Bruc.suis</i>	Vildsvin: 542 blodprov	461 prov var negativa vid analys av antikroppar mot <i>brucella suis</i> . För 81 prov kunde inga slutsatser dras på grund av kraftig hemolys och dålig provkvalitet.
	TGE	3 011 prover	Samtliga prover har utfallit med negativt resultat.
	SVD (gris)	3 014 prover	3008 prover var negativa. De sex misstänkta positiva gick vidare till konfirmerade test där fyra var negativa. För ett prov låg resultatet exakt på lägsta gränsen för att vara positivt men bedömdes höra hemma i den negativa kvoten. Ett prov var positivt men efter utredning i besättningen har denna bedömts som fri från infektion. Ett prov av 542 var positivt vad gäller antikroppar.
	SVD (vildsvin)	542 prover	Under året analyserades ytterligare nio vildsvin i samma område utan tecken på infektion. Analyssvaret bedömdes vara en enstaka ospecifik reaktion (falsk positiv).
	PRRS (vildsvin)	542 prover	Samtliga negativa
PRRS (gris)	5 776	Samtliga negativa	
Svinpest	3 012 blodprover	Samtliga var negativa.	

<i>Djurslag</i>	<i>Sjukdom</i>	<i>Antal prover 2008</i>	<i>Kommentar</i>
	(CFS) AD (gris)	3 474 prover	Samtliga var negativa.
	AD (vildsvin)	542 prover	Samtliga var negativa.
	CFS (vildsvin)	542 prover	Samtliga var negativa

Detaljreglerad EU-övervakning och undersökning

För TSE, AI (aviär influensa) och blåtunga sker rapportering och uppföljning i särskild ordning till EU-kommissionen.

Övrig övervakning

Obduktionsverksamhet

Nationell obduktionsverksamhet sker för nöt, svin, får, get, domesticerade exotiska hovdjur, fjäderfä, hägnade hjortar samt eventuellt andra djurslag om det bedöms angeläget. Under 2007 obducerades 2777 djur. En ökning har skett av antalet obducerade fjäderfä medan den svaga minskningen av antalet obducerade nötkreatur fortsätter. Även antalet obducerade grisar har sjunkit på grund av att PMWS har etablerat sig som en produktionsjukdom.

4.5.4.2 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Statens Veterinärmedicinska Anstalt arbetar med epidemiologisk studier om VTEC(EHEC) för att se om det går att förebygga och/eller minska smittspridning. Ett kontrollprogram planeras.

4.5.5 Registrering och märkning av djur

Avsnittet beskriver resultatet av kontroller av systemet för märkning och registrering av djur, enligt avsnitt 4.4.5 i kontrollplanen.

4.5.5.1 Kontrollens omfattning

Kontroll av identifiering, registrering och journalföring av nötkreatur genomförs enligt kommissionens förordning (EG) nr 1082/2003. Grundkravet är att minst 5 procent av antalet nötkreatursbesättningar årligen ska kontrolleras. Utifrån utfallet av föregående års kontroller analyserar och beslutar Jordbruksverket om innevarande års kontrollfrekvens. För 2008 var den beslutade kontrollfrekvensen mellan 5 och 12,5 % beroende på län, där flertalet län hade 7,5 eller 10 % kontrollfrekvens.

Nytt för 2008 var att i slutet av augusti gjordes en analys av innevarande års kontrollresultat. Syftet var att se om det för de kontroller som fram till då var genomförda hade konstaterats så stora avvikelser att en ytterligare ökning var aktuell. Analysen visade att det för 6 länsstyrelser blev aktuellt med en ytterligare höjning på 1 % jämfört med tidigare beslut.

Motsvarande kontroller finns också för får- och getbesättningar där minst 3 procent av antalet besättningar och 5 procent av antalet djur ska kontrolleras. Vilket också var den nivå som beslutades av Jordbruksverket. Någon ytterligare höjning var inte aktuell för någon länsstyrelse. Kontrollen regleras i kommissionens förordning (EG) nr 1505/2006.

4.5.5.2 Måluppfyllelse

Jämfört med 2007 ökade antalet kontroller för vissa län (7 st) medan det för andra län blev ett minskat kontrollbeting (5 st). Övriga länsstyrelser låg kvar på samma nivå 2008 som 2007. Målet är att kontrollerna ska vara avslutade den 1 december innevarande år. För några län uppfylldes inte detta mål men samtliga kontroller genomfördes innan årsskiftet vilket är kravet enligt förordningarna.

4.5.5.3 Antal och typ av bristande efterlevnad

Utfallet av 2008 års kontroller av nötkreatur visar att avvikelserna, både på brukarnivå och djurnivå, har minskat jämfört med resultatet från 2007. Dock är avvikelserna fortfarande på en hög nivå. Sammanlagt har det konstaterats att det var 7,5 % av samtliga kontrollerade djur där det fanns minst en överträdelse. På brukarnivå är motsvarande siffra 38,4 %. Värt att notera är att en brukare som har en överträdelse på minst ett djur räknas som en brukare med överträdelse oavsett hur många djur som finns i besättningen.

Motsvarande analys av utfallet från kontroll av får och getter är i dagsläget inte tillgänglig.

4.5.5.4 Beslut om åtgärder mot företag

Kravet att nötkreatur, får och getter ska vara korrekt identifierade, registrerade och journalförda är till stora delar också ett tvärvillkor. Det innebär att de brukare, där man konstaterat en avvikelse, har fått ett avdrag enligt tvärvillkoren på samtliga de direktstöd, kompensationsbidrag och miljöersättningar (med åtagandeår från 2005 och framåt) som brukaren sökte under 2008. Vissa konstaterade avvikelser på nötkreatur får också en direkt effekt på beslutet om handjursbidrag för de brukare som omfattas av detta stöd.

4.5.5.5 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

2008 genomförde Jordbruksverket en utbildning för länsstyrelserna med ca 70 deltagare. Utbildningen genomfördes i december inför 2009 års kontroller.

4.5.6 Importkontroll från tredje land

4.5.6.1 Kontrollens omfattning

Jordbruksverket ansvarar för importkontroll av animaliska produkter från tredje land och som inte är avsedda som livsmedel, samt för djur. Kontrollen utförs på fem gränskontrollstationer.

Under 2008 gränskontrollerades 1 968 sändningar.

Kontroller genomförda på gränskontrollstationer år 2008

Gränskontrollstation	Typ	Antal kontrollerade sändningar
Arlanda	Djur	460
	Produkt	54
Göteborgs hamn	Produkt	260
Landvetter	Djur	133
	Produkt	6
Helsingborg	Produkt	61
Norrköping	Djur	994

4.5.6.2 Antal och typ av bristande efterlevnad

Av de kontrollerade sändningarna var det 15 stycken som inte godkändes för införsel. Orsak till detta var bland annat att införseltillstånd eller intyg saknades eller att smittskyddskraven inte var uppfyllda. Det kunde till exempel vara hundar som saknade rabiesvaccinering eller kontroll av antikroppar mot rabies.

4.5.6.3 Beslut om åtgärder

Vid sju sändningar med levande djur beslutades det om avlivning. Tre sändningar med djur samt fem sändningar av produkter godkändes inte.

4.5.6.4 Åtgärder hos kontrollmyndigheten

Fortbildning av personal placerade på gränskontrollstationer har skett vid ett tillfälle. Vid detta tillfälle togs bl.a. juridik, förvaltning, genomgång av Jordbruksverkets lathund/åtgärdslista och relevant lagstiftning samt viktiga webbsidor upp. Personalen har också deltagit i gränskontrollkonferensen, som är en uppföljning och samordningskonferens, som anordnades av Jordbruksverket i oktober 2008. Föreläsningar avhandlade tullens ansvarsområden, införsel och hantering av reptiler, foder- och djurprodukter, in- och utförsel om hästsperma respektive nötsperma, akvariefisk och införsel och hantering av gnagare.

Sex gränskontrollveterinärer har dessutom deltagit i Danmarks grundkurs för BIP. En veterinär har också deltagit på utbildning i Wien, Österrike och en annan veterinär har deltagit i Trainingcourse 2 i Rotterdam, Holland.

4.6 Kontroll av djurskydd

4.6.1 Sammanfattning

Arbetet med kontroll av djurskydd kom under 2008 att präglas av riksdagsbeslutet att från och med 1 januari 2009 flytta detta ansvar från kommunerna till länsstyrelserna. Arbetet med flytten innebar merarbete för både kommuner och länsstyrelser och i flera kommuner påverkades de prioriteringar som gjorts. Inte heller 2008 var kontrollintervallen på olika typer av djurhållningar tillfredsställande. Under året har mycket arbete lagts ner för att skapa en på sikt likvärdig och rättssäker djurskyddskontroll.

4.6.2 Kontrollens omfattning och resultat

Djurskyddskontrollen omfattar de djur som omfattas av svensk djurskyddslagstiftning, det vill säga lantbruksdjur, sällskapsdjur, hägnat vilt, slaktdjur, djur i transporter, försöksdjur m. m. Kontroll av djurskydd på slakterier utfördes av de officiella veterinärerna och kommunerna (delat ansvar). Kontrollresultaten rapporteras i särskild ordning till Kommissionen.

En exakt siffra på antal objekt som håller livsmedelsproducerande djur går för verksamhetsåret 2008 inte att fastställa. Ett datorsystem är under uppbyggnad som för kommande verksamhetsår möjliggör för kontrollmyndigheterna att redovisa fördelning och omfattning av de kontrollobjekt som håller livsmedelsproducerande djur.

Rapporteringen från länsstyrelserna visar att totalt användes 48 årsarbetskrafter (åa.) för djurskyddsarbetet på regional nivå i Sverige. Arbetet var fördelat på totalt 160 handläggare. Av dessa har 22 åa. använts för arbetet med förprovning av djurstallar och andra utrymmen för djur. Antalet årsarbetskrafter som avsätts för djurskyddskontrollen på regional nivå (exklusive förprovning) uppgick därmed till 26 åa. under år 2008.

Inrapportering från kommunerna har gjorts från 267 st av Sveriges 290 kommuner. Enligt inrapporterade uppgifter för år 2008 avsattes 183 åa., fördelat på 467 personer, för den offentliga djurskyddskontrollen på lokal nivå i landet. En genomsnittlig kommun avsatte 0,7 åa. Arbetet på denna genomsnittliga kommun fördelas på 1,7 personer.

Kommunerna har rapporterat att de känner till 87 691 kontrollobjekt. Föregående år då totalt 273 kommuner rapporterade uppgick detta till 87 073 objekt. Totalt har 23 018 inspektioner genomförts på 16 545 kontrollobjekt. Detta innebär att en genomsnittlig åa, som arbetar med djurskyddet utövade kontroll över 475 kontrollobjekt, inspekterade 90 kontrollobjekt och utförde 126 inspektioner under året. Utöver dessa objekt har kommunen inspekterat 996 djurtransporter på väg och 1 flygtransport.

Kontrollmyndigheterna rapporterar uppgifter om genomförd kontroll till Jordbruksverket via en e-tjänst på verkets webbplats. Dessa uppgifter utgör underlag för Jordbruksverkets redovisning av hur den offentliga djurskyddskontrollen har bedrivits i landet.

Den regionala kontrollmyndigheten (länsstyrelsen), kan efter slutförd inrapportering från respektive kommun i varje län, se den slutliga rapporteringen från kommunerna i det egna länet via webben. Den regionala kontrollmyndigheten kan med detta som underlag utvärdera respektive kommuns djurskyddsarbete i enlighet med 62 § djurskyddsförordningen.

92 % (267 st) av kommunerna har rapporterat till Jordbruksverkets webbplats. Föregående år rapporterade 94,2 % (273 st). Samtliga länsstyrelser har rapporterat för år 2008.

Inga nationella kontrollprojekt har genomförts under året. På regional nivå har 5 av 21 länsstyrelser initierat projekt. Dessa projekt har omfattat hållande och skötsel av djurslagen fjäderfä (bl a värphöns), nötkreatur (inriktning på kalvhälsa), får (djurkategorin lamm) och utbildning om gemensamma handlägningsrutiner och checklistor.

4.6.3 Måluppfyllelse

Enligt tillämpliga föreskrifter för offentlig djurskyddskontroll för år 2008 bör objekt som bedriver djurhållning med lantbrukets djur (livsmedelsproducerande djur) kontrolleras med ett rekommenderat intervall om högst 3 år. Enligt den sammanställning av inrapporterade uppgifter som Jordbruksverket gjort visar att det faktiska kontrollintervallet är en djurskyddskontroll ca vart femte år. Av kommunerna som rapporterat om hur kontrollintervallen följs, har merparten (mer än 90 %) uppgett att kontroll inte genomförs med rekommenderade intervall för respektive djurslag och djurhållningsformer. Övriga kommuner uppger att de utför eller i huvudsak utför kontroller enligt rekommenderade intervall. Som orsak till att kontrollverksamheten inte utförs enligt rekommenderat intervall uppges vara bl. a avsaknad av tillräckligt med kontrollpersonal. Vidare har framförts att förberedelsearbetet inför överflyttningen av ansvaret för djurskyddskontrollen tagit tid och resurser i anspråk hos flertalet kommuner.

4.6.4 Ej planerad kontroll

En stor andel av kommunerna har uppgett att de inte har kunnat genomföra den regelbundna kontrollverksamheten med anledning av att andelen akuta djurskyddsärenden varit allt för omfattande.

4.6.5 Efterlevnaden hos djurhållare

Rapporteringen visar att 52 % (8608 st) av de inspekterade kontrollobjekten var utan anmärkning. 50 % (8257 st) har fått skriftliga anmärkningar samt 8 % (1323 st) av kontrollobjekten har fått beslut om föreläggande och förbud enligt 26 § djurskyddslagen. Antalet anmälningar om misstänkt brott var 211 st. Utfärdade tillstånd enligt 16 § djurskyddslagen 1261 st. Beslut om omhändertagande av djur var 302 st. Antalet anmälningar om prövningar av förbud att ha hand om djur var 173 st.

Av rapporteringen kan slutsatser dras om att i genomsnitt drygt var tredje kontroll är uppföljande kontroll (126 kontroller/90 objekt).

4.6.6 Beslut om åtgärder mot företagaren

Antalet förelägganden och förbud enligt 26 § Djurskyddslagen (1988:5349 som har meddelats av länsstyrelserna uppgick till 23 stycken. Länsstyrelserna har meddelat 212 beslut om förbud att ha hand om djur (163 beslut under år 2007) fastställt 424 beslut om omhändertagande (416 beslut

under år 2007). Länsstyrelserna har lämnat in 8 åtalsanmälningar under året och kommunerna har lämnat 211 åtalsanmälningar under samma period.

4.6.7 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Riskbaserad kontroll

Jordbruksverket har under hösten 2008 lämnat en rapport till regeringen med en redovisning av tre uppdrag inom djurskyddet. I ett av uppdragen redovisades en förenklad modell för riskklassificering, som kan användas redan i dag, för att utföra en riskbaserad djurskyddskontroll. Ett fortsatt arbete pågår för att utveckla riskklassificeringsmodellen. Branschens olika kontroller ska användas, liksom kontrollmyndigheternas erfarenheter från tidigare kontroller. Olika typer av djurhållning kommer också att klassificeras utifrån risker, för att kunna göra detta krävs dock mer vetenskapligt underlag. Vidare har Jordbruksverket föreslagit inom ramen för uppdraget till regeringen, att datorbaserade checklistor introduceras. Målet är att göra kontrollerna likvärdiga i landet och att stödja länsstyrelserna i arbetet med att effektivisera kontrollerna.

Överflyttning av ansvaret för offentlig djurskyddskontroll

Regering och riksdag har gjort bedömningen att det funnits brister i den offentliga kontrollen av djurskyddet. Riksdagen beslutade i juni 2008 med anledning av detta, att flytta ansvaret för den operativa djurskyddskontrollen från kommunen till länsstyrelsen den 1 januari 2009. Arbetet med denna förändring påbörjades i juni 2008 i det myndighetsövergripande projektet ELOF (enkel, likvärdig offentlig kontroll) och genomförs i samverkan mellan Jordbruksverket, länsstyrelserna och kommunerna. Jordbruksverket stödjer länsstyrelserna i arbetet med att ta över ansvaret för kontroller av djurskydd och arbetar med att utveckla ett IT-stöd för kontrollen, ärendehantering och djurskyddsregister (inkl. djurförbudsregister). I augusti 2008 blev projektets IT-förstudie klar. I förstudien har underlag tagits fram för en detaljerad genomförandeplan och projektdirektiv för uppbyggnaden av IT-system. Underlaget består bland annat av en verksamhetsanalys (processmodell) och en kravanalys som tillsammans ger en bild av hur omfattande handläggarsstödet behöver vara. Jordbruksverket och länsstyrelserna informerar gemensamt om det samlade läget och resultat i projektet ELOF via ett separat nyhetsbrev.

IT-stöd för kontrollen

Jordbruksverket har i samarbete med länsstyrelsen byggt upp ett IT-stöd för hantering av djurskyddskontrollerna med syftet att likrikta dessa och för bearbetning av kontrollresultat. Stödet omfattar gemensamma arbetsdokument för den direkta kontrollen (checklistor) som sedan möjliggör framtagning av statistik, både internt och externt (EU). Till respektive checklista och djurslag har vägledningar utarbetats som ger anvisningar om

vilka delar som främst ska kontrolleras för varje kontrollpunkt/kontrollområde.

Framtida utvärdering av kontrollerna

I ett delprojekt inom ramen för huvudprojektet har under hösten 2008 ett arbete genomförts för att analysera och utveckla metod med viktiga nyckeltal för att mäta kvalitet och effektivitet av offentlig kontroll av djurskydd som ska ligga till grund för en utvärdering av kontrollerna. I delprojektet lades särskild vikt vid att specificera vissa relevanta detaljer i kontrollerna, i syfte att beskriva dessa och kunna göra en tydlig uppföljning. Detta ska sedan ligga till grund för utvärderingen av kvalitet och effektivitet i kontrollarbetet.

Ny föreskrift

Jordbruksverket har även beslutat om en ny föreskrift om offentlig kontroll av djurskyddet. Denna riktar sig i första hand till de kontrollmyndigheter som utövar kontrollen, länsstyrelserna och Livsmedelsverket

Utbildning

Under hösten 2008 höll Jordbruksverket inledande utbildningar, inom ramen för projektet ELOF för personal som utför djurskyddskontroll. Utbildningen omfattade i huvudsak genomgång om ELOF projektet allmänt, implementationsarbetet, IT-stöd, djurskyddskontrollregister och ärendehanteringssystem. Vidare hanterades djurskyddskontrollprocessen från planering till avslutat ärende, definitioner och begrepp och genomgång av vägledningar som för djurskyddskontrollens genomförande.

4.6.8 Djurskyddskontroll vid slakterier

4.6.8.1 Kontrollens omfattning

Den lokala kontrollmyndigheten och de officiella veterinärerna hade delat ansvar för kontroll av djurskyddet på slakterierna. Rapportering till Kommissionen görs i särskild ordning. Vad kontrollen ska omfatta anges dels i föreskrifter för den offentliga djurskyddskontrollen, Djurskyddsmyndighetens föreskrifter och allmänna råd för offentlig djurskyddskontroll och dels i förordning (EG) nr 854/2004. Varje slakteri har placerats in i en kategori utifrån storlek och en kontrolltid för respektive slakteri har beslutats. Verksamhetsåret 2007 delades slakterierna in i 3 grupper utifrån kontrolltider/avgiftssättning för djurskydd, dvs. 140, 70 resp. 12 timmar per år. Verksamhetsåret 2008 ha de tidigare "12-timmars-slakterierna" delats in i 3 grupper, vilket innebär att 5 grupper enligt följande; 140, 70, 12, 4 resp. 2 timmar kontrolltid per år.

4.6.8.2 Måluppfyllelse

Antal kontroller av djurskydd som genomförts av officiella veterinärer på slakteri år 2008

	<i>Storskaliga slakterier</i>	<i>Småskaliga slakterier</i>	<i>Fjäderfäslakterier</i>	<i>Ren - slakterier</i>
<i>Antal anläggningar</i>	<i>24 st (varav 3st upphört under 2008)</i>	<i>36 st (varav 34 aktiva)</i>	<i>21 st</i>	<i>13 st (varav 10 st aktiva)</i>
<i>Antal planerade inspektioner</i>	<i>256 st</i>	<i>20 st</i>	<i>134 st</i>	<i>2 st</i>
<i>Antal inspektioner utförda</i>	<i>325 st</i>	<i>41 st</i>	<i>360 st</i>	<i>10 st</i>

4.6.8.3 Efterlevnad hos företag och beslut om åtgärder

Antalet planerade inspektioner var 412 st och antalet utförda inspektioner (omfattar både planerade och ad hoc inspektioner) var 736 st. Under året har 84 ärenden rörande primärproducenter eller transportörer överlämnats till den lokala kontrollmyndigheten. Antalet ärenden med slakteriansvar som överlämnats till den lokala kontrollmyndigheten för vidare handläggning var 22 st. Veterinärerna vid slakterierna har tagit 3 beslut enligt 32 a § djurskyddsförordningen (1988:539) som innebär att om ett djur utsätts eller kan antas utsättas för onödigt lidande på ett slakteri, så ska den officiella veterinären förbjuda slakt, besluta om omedelbar avlivning av djuret eller vidta andra åtgärder som krävs ur djurskyddssynpunkt. Antalet åtalsanmälningar var 2 st. Dessa uppgifter rapporteras till Kommissionen i särskild ordning.

4.7 Kontroll av växtskydd (fytosanitära området)

4.7.1 Sammanfattning

Under 2008 har Jordbruksverkets kontrollinsatser ökat såväl vad gäller importkontroller som kontroller av virkesföretag. Antalet tillverkare av träemballage som är registrerade och godkända för att märka sin produktion enligt ISPM 15, International Standard for Phytosanitary Measures nr 15 fortsätter att öka, nu senast till följd av att Norge infört detta som krav i sina importregler.

Som första land inom EU påvisades i Sverige sommaren 2008, genom den slumpmässiga marknadskontrollen, förekomst av tallvedsnematoder i träemballager som medföljde sändningar från Portugal. 13 fall påvisades. I importkontrollen har påträffats importförbjudna insekter i framför allt basilika från Thailand. Genom kontrollen av efterlevnaden av växtpass-reglerna konstateras vissa brister hos återförsäljare av plantskoleväxter. Bland virkesföretag som getts tillstånd att märka sina produkter enligt Jordbruksverkets föreskrifter påvisades brister i dokumentationen av att föreskrivna krav är uppfyllda och bland tillverkare av träemballager finns brister i den dokumentation som behövs för att kunna styrka att det använda virket uppfyller kraven för märkning enligt ISPM 15. Jordbruksverket fortsätter att utveckla checklistor för olika kontrolltyper, inklusive tydligare anvisningar om åtgärder vid olika former av avvikelser.

4.7.2 Kontroll av växtskadegörare - generellt

Denna rapport omfattar kontroll enligt

- kontroll enligt rådets direktiv 2000/29/EG⁶ (som i huvudsak är införlivat genom Statens Jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 1995:94) om skyddsåtgärder mot spridning av växtskadegörare) och
- kontroll enligt Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballager m.m.

Resultat från inventeringar för att verifiera de svenska skyddade zonerna samt andra uppgifter som Sverige har att genomföra enligt EU:s rättsakter på det fytosanitära området, rapporteras till Kommissionen i särskild ordning enligt vad som anges i respektive rättsakt.

Planerade kontroller inom det fytosanitära området utförs av Jordbruksverkets tillsynsenhet. Denna enhet har fyra regionala kontor från vilka kontrollarbetet utförs.

⁶ rådets direktiv 2000/29/EG av den 8 maj 2000 om skyddsåtgärder mot att skadegörare på växter eller växtprodukter förs in till gemenskapen och mot att de sprids inom gemenskapen

4.7.2.1 Definitioner och begrepp - generellt

Med *fyto sanitär verksamhet* avses här officiella åtgärder i syfte att förhindra spridning av allvarliga växtskadegörare samt bekämpa dessa i den händelse de skulle påträffas.

Med *växtskadegörare* avses enligt växtskyddslagen (1972:318), art, stam eller biotyp av växt, djur eller patogen som är skadlig för växt, växtodling eller växtprodukt.

Med *allvarlig växtskadegörare* avses en skadegörare av potentiell ekonomisk betydelse för det hotade geografiska området, som ännu inte finns där eller som finns i området men inte är allmänt spridd och som ska bekämpas med stöd av lagstiftning (quarantine pest enligt Internationella växtskyddskonventionen, IPPC).

4.7.3 Importkontrollens omfattning

Enligt direktiv 2000/29/EG ska importerade sändningar som innehåller växter eller växtprodukter som omfattas av detta regelverk, kontrolleras och godkännas innan import medges.

Under 2008 importerades ca 10 333 sändningar över svensk gräns. Dessa fördelades enligt följande:

Produkt	Antal sundhetscertifikat/sändningar			
	2008	2007	2006	2005
Blomsterlök	13	9	24	15
Plantskoleväxter	25	22	33	30
Krukväxter	56	97	320	93
Småplantor/sticklingar	349	343	71	198
Snittblommor*	5 330	1 948	2 070	1923
Frukt och grönsaker**	3 748	3 735	3 778	3195
Fröer = Utsäde	20	40	66	29
Virke	587	962	893	921
Övrigt, t ex akvarieväxter	205	235	207	188
Totalt	10 333	7 391	7 464	6 592

* ökningen jämfört med föregående år förklaras av att för 2008 redovisas antal sundhetscertifikat, jämfört med tidigare antal importanmälningar

** huvudsakligen Citrus

Ca 4,5 årsarbetskrafter har använts för importkontroll under 2008. Detta innebär en ökning med 25 % jämfört med 2007.

Samtliga sändningar som åtföljs av sundhetscertifikat ska genomgå kontroll av sundhetscertifikat, identitetskontroll och fysisk kontroll.

Reducerad inspektionsfrekvens dvs. endast kontroll av det medföljande sundhets-certifikatet, medges endast för sändningar av sådana produkter som omfattas av Kommissionens förordning (EG)1756/2004. Resultat av denna kontroll rapporteras i särskild ordning.

4.7.3.1 Efterlevnaden hos företag och produkter

52 sändningar har avvisats under 2008 på grund av förekomst av karantänsskadegörare (insekter). I 7 fall har del av sändningen avvisats (basilika och bladselleri från Thailand) på grund av att det inte fanns något sundhetscertifikatet. För 20 sändningar har själva emballaget avvisats på grund av att de inte varit märkta enligt ISPM 15.

Dominerande problem under 2008 har varit

- förekomst av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci* på sticklingar av julstjärnor, *Euphorbia pulcherrima*, från Kenya och Etiopien
- förekomst av minerarflugor (*Liriomyza* sp.) på basilika från Thailand
- brist eller frånvaro av märkning på träemballage

I en jämförelse med resultaten 2007 kan konstateras att förekomst av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci*, har ökat medan problemen med förekomsten av minerarflugor i import av basilika och andra bladgrönsaker från Thailand fortsätter i liknande omfattning som tidigare år.

Antal avvisade sändningar av växter och växtprodukter 2008

Orsak	Antal
Förekomst av <i>Bemisia tabaci</i>	22
Förekomst av Minerarfluga	23
Förekomst av Thrips palmi	7
Frånvaro av märkning på träemballage	14
Frånvaro av eller brister i sundhetscertifikatet	7
Importförbud	1
Summa	74

4.7.3.2 Beslut om åtgärder mot företagaren

De sändningar eller produkter som avvisats på grund av förekomst av karantänsskadegörare eller att det saknas på sundhetscertifikatet har förstörts genom förbränning. Det träemballage som avvisats på grund av brister i märkning har också förstörts genom förbränning och godset har packats om på nytt i godkänt emballage. Kostnaden för förstöring och eventuell ompackning debiteras den som äger sändningen.

4.7.3.3 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

I samarbete med Jordbruksverket ha tullen tagit fram ett nytt internt dokument (TIM 2009:17) som bland annat klargör att de sändningar som ska växtskyddskontrolleras måste vara kvar under tullens uppsikt tills kontrollen genomförts.

4.7.4 Kontroll av företag som producerar eller saluför växter som ska vara försedda med växtpass

4.7.4.1 Definitioner och begrepp

Med ***växtpass*** avses en officiell märkning som visar att föreskrivna sundhetskrav, vid förflyttning av växter inom EU, är uppfyllda.

4.7.4.2 Kontrollens omfattning

Jordbruksverket registrerar enligt SJVFS 1995:94 dels företag som har tillstånd att utfärda växtpass (ca 150 plantskolor och producenter av förökningsmaterial i växthus) och dels företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass (ca 480 Garden Centers.)

Vilka växtslag som omfattas av kravet på växtpass för förflyttning inom EU framgår också av dessa föreskrifter.

Kontrollen utförs samordnat med inventeringar av förekomst av skadegörare av olika slag och tillsyn av efterlevnaden av kraven i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:79) om trädgårdsväxters sundhet m.m.⁷. Antal årsarbetskrafter för kontroll av efterlevnaden av växtpasskrav och frihet från växtskadegörare är ca 1 åa. Antalet berörda företag har varit relativt oförändrat under senare år liksom insatta kontrollresurser.

4.7.4.3 Måluppfyllelse

Företag som har tillstånd att utfärda växtpass ska enligt direktiv 2000/29/EG kontrolleras minst en gång per år. Under 2008 kontrollerades 81 % av dessa företag, jämfört med 89 % året innan.

Företag som endast saluför växter som ska vara försedda med växtpass kontrolleras endast genom stickprov. Målsättningen är att kontrollera ca 20

⁷Införlivning av rådets direktiv 98/56/EG av den 20 juli 1998 om saluföring av förökningsmaterial av prydnadsväxter, rådets direktiv 92/33/EEG om saluföring av annat föröknings- och plantmaterial än utsäde och rådets direktiv 92/34/EEG av den 28 april 1992 om saluföring av fruktplantsförökningsmaterial och fruktplantor avsedda för fruktproduktion

% av dessa företag, dvs. ca 90 företag per år. Under 2008 utfördes 118 sådana kontroller, dvs. något mer än 20 %.

4.7.4.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

Av de företag som godkänts för att utfärda växtpass är 35 plantskolor för produktion av skogsplantor. Samtliga dessa har kontrollerats och godkänts utan konstaterade avvikelser. Av plantskolorna med trädgårdsinriktning, 97 stycken, kontrollerades 67 (69 %) stycken under 2008. Växtpass saknades i 1 fall.

Bland återförsäljare av trädgårdsväxter som ska vara försedda med växtpass (Garden Centers) konstaterades brister i användningen av växtpass i 8 fall.

Samtliga 20 företag med produktion av förökningsmaterial av prydnadsväxter eller grönsaksplantor i växthus har kontrollerats. Förekomst av bomullsmjöllus, *Bemisia tabaci*, konstaterades i dessa företag vid 7 tillfällen under året. Samtliga dessa fall har följts upp genom efterkontroller.

4.7.4.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

Vid påvisad förekomst av bomullsmjöllus, beslutas att bekämpning ska utföras innan leverans av plantmaterialet till annan odlare.

Vid frånvaro av växtpass vid kontrolltillfället ges företaget möjlighet att efterhand visa det efterfrågade växtpasset genom att skicka en kopia eller faxa in det till Jordbruksverket.

4.7.4.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Under 2009 planeras en viss ökning av kontrollfrekvensen av företag som saluför växter som ska vara försedda med växtpass. Checklistor för kontroll av plantskolor och förökningsmaterial i växthus kommer att revideras. Under året kommer Jordbruksverket dessutom att introducera en ny webbplats, inklusive tydligare information om vilka växtslag som omfattas av kraven på växtpass.

4.7.5 Kontroll av företag som getts tillstånd att märka sågade trävaror (sågverk värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage)

4.7.5.1 Definitioner och begrepp

ISPM 15, International Standard for Phytosanitary Measures nr 15. Standard antagen under den internationella växtskyddskonventionen, IPPC, avseende behandling och märkning av sundhetsmässigt säkert träemballage för internationell handel.

”KD 56°C/30” - värmebehandling i samband med torkning (KD – kiln drying).

Sågverk som i sina torkanläggningar utför torkning på sådant sätt att de kan garantera att virkets kärna uppnår minst 56 °C i minst 30 minuter och att det färdigbehandlade virket har en medelfuktkvot på högst 20 %.

HT - värmebehandling utan torkning (HT= heat treatment). Anläggning som garanterar att virket upphettas till minst 56°C i minst 30 minuter i virkets kärna utan speciella krav på fuktkvoten i det färdigbehandlade virket.

Den officiella märkningen ska förutom själva märket innehålla företagets officiella registreringsnummer hos Jordbruksverket. Trä som behandlas och märks enligt ovan ska anses vara fritt från insekter och nematoder.

4.7.5.2 Kontrollens omfattning

Tillstånd för märkning och kontroll av efterlevnad av fastlagda krav baseras på Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2004:53) om värmebehandling, torkning och märkning av sågade trävaror, träemballage m.m. Ca 3,5 åa användes under 2008 för denna verksamhet, vilket är en ökning med ca 1 åa sedan föregående år.

Cirka 200 sågverk är registrerade och godkända för att märka sina sågade trävaror (virke) med ”KD 56°C/30”. Dessutom är ca 20 andra typer av anläggningar med kapacitet för värmebehandling av virke och virkesprodukter registrerade och godkända för märkning med ”HT”.

Företag som tillverkar träemballage ska vara registrerade och godkända för att få märka detta enligt standarden ISPM15. Genom att även Norge nu infört krav på att träemballage som medföljer sändningar till landet ska uppfylla standardens krav, har antalet registrerade och godkända företag ökat starkt under det senaste året. Ca 650 företag är nu anslutna, varav ca 80 tillkom under 2008.

4.7.5.3 Måluppfyllelse

Företag som har tillstånd att märka sågade trävaror enligt SJVFS 2004:53 ska kontrolleras minst en gång per år. Under 2008 kontrollerades i stort sett samtliga registrerade företag.

4.7.5.4 Efterlevnaden hos företag och produkter

I kontrollerna av företag som är godkända att använda märkningen "KD 56°C/30" (värmebehandling i samband med torkning) respektive "HT" (värmebehandling utan torkning) konstaterades i 90 fall olika former av brister i efterlevnaden av kraven i föreskriften. Den vanligast förekommande anledningen till anmärkning var olika former av brister i dokumentationen av att föreskrivna krav på temperatur och fuktkvot, har uppnåtts. Felaktig användning av märkningen har också konstaterats.

Bland tillverkare av träemballage konstaterades brister vid 135 tillfällen. Den dominerande anledningen har varit bristande dokumentation av att det använda virket uppfyller kraven för märkning med ISPM 15, dvs. brister i spårbarhet. Därutöver har felaktig märkning av träemballaget konstaterats.

4.7.5.5 Beslut om åtgärder mot företagaren

I ca 40 av fallen ovan har en särskild efterkontroll i form av besök på platsen genomförts. Ett sådant extra kontrollbesök bekostas av företaget. Återstående fall har endera getts möjlighet att via fax eller brev komma in med kompletterande information alternativt har den noterade bristen följts upp vid nästa ordinarie kontrolltillfälle.

4.7.5.6 Åtgärder hos kontrollmyndigheterna

Checklistor för kontroll av sågverk, värmebehandlingsföretag och tillverkare av träemballage har reviderats. Dessa checklistor innehåller också tydligare anvisningar om åtgärder vid olika former av avvikelser. Utbildning av inspektörer som arbetar med kontroll av virkesföretag har genomförts inför verksamheten 2009.

4.7.6 Ej planerad kontroll

Tallvedsnematoder

Som första land inom EU påvisade Sverige sommaren 2008 i den slumpmässiga marknadskontrollen förekomst av tallvedsnematoder i träemballage som medföljde sändningar från Portugal. Resultatet av dessa undersökningar har redovisats till Kommissionen i särskild ordning. De 13 fall som påvisades medförde ett omfattande fortsatt provtagningsarbete, arbete för att spåra och förbränna sådant träemballage som kunde antas medföra tallvedsnematoder samt information till handel och svensk

skogsindustri om de påvisade riskerna för spridning av tallvedsnematoder till svensk skog. Motsvarande 2 åa användes under 2008 för denna verksamhet, vilket kan jämföras med 0,5 åa under 2007.

4.8 Kontroll av ekologisk produktion och ekologiska livsmedel som utförs av kontrollorgan

4.8.1 Förkortningar

SWEDAC: Styrelsen för ackreditering och teknisk kontroll.

4.8.2 Kontrollens omfattning

Under 2008 har 4 ackrediterade certifieringsorgan utfört kontroll (certifiering) av ekologisk produktion enligt Rådets förordning (EEG) nr 2092/91 om ekologisk produktion av jordbruksprodukter och livsmedel.

SWEDACs granskning vid ackreditering består av minst en årlig kontorsrevision av det ackrediterade certifieringsorganet för att granska att alla rutiner finns på plats och granskning av rapporter från utförda kontroller. Under 2008 har en kontorsrevision på vardera ackrediterat certifieringsorgan genomförts.

SWEDAC deltar också vid ett antal kontroller i fält. Vid dessa fältrevisioner följer SWEDACs personal med för att granska hur de ackrediterade certifieringsorganen utför sina kontroller, d.v.s. att kontrollorganen verkligen granskar att kraven i Rådets förordning (EEG) nr 2092/91 följs och att kompetens finns. Under 2008 har områdena animalieproduktion och växtodling granskats på 3 av ackrediterade certifieringsorganen. Ett certifieringsorgan är ackrediterat enbart för livsmedelsförädling och import.

4.8.3 Måluppfyllnad för revisionen

SWEDAC har en plan för att i fält revidera samtliga delar av förordningen i under en 4-års period. Denna plan har följts.

Vid SWEDACs granskning av de ackrediterade certifieringsorganen har inga avvikelser gentemot Rådets förordning (EEG) nr 2092/91 noterats.

Enligt artikel 15, Rådets förordning (EEG) nr 2092/91 ska medlemsstaterna, före 1 juli varje år, underrätta kommissionen om vilka åtgärder som vidtagits för att genomföra vad som föreskrivits i förordningen.

4.9 Generalläkaren

Redovisar här utfallet av den kontroll som genomförts inom Försvarmakten gällande livsmedel, dricksvatten samt djurskydd under 2008. Kontrollplanen omfattar kontroller såväl nationellt som internationellt. Generalläkarens (GL) inspektioner genomförs som större kontroller där hela ansvarsområdet täcks in. Vad det gäller livsmedel och djurskyddskontroll genomförs dessa i första hand som revisioner av befintliga egenkontrollprogram under dessa större GL- inspektioner.

Livsmedels- och djurskyddskontroll har genomförts vid såväl de nationella som de internationella GL- inspektionerna. Vad det gäller kontrollbesök, inom livsmedel och djurskydd i övrigt, har antalet besök varit fler än vad som ursprungligen planerats. Trots att fler besök genomförts än vad som planerats har mängden av ”uppkomna” besök medfört att ett antal av de ursprungligen planerade besöken fick prioriteras bort. Planerat antal besök har dessutom varit färre än det behov som genomförd riskanalys visat. Beroende på att en av veterinärtjänsterna blev vakant och nyanställning inte fick genomföras planerades antalet besök efter gällande underbemanning. Detta har inneburit att antalet genomförda kontroller inte stämmer överens med det faktiska behovet. Bristen av måluppfyllnad gällande kontrollbesöken beror med andra ord på bristande personalresurser samt att nyrekrytering av veterinär ej medgivits.

Omfördelningen som gjorts mellan planerade och uppkomna besök har medfört att en del av de planerade besöken skjutits till 2009 och påverkat planeringen av kommande verksamhet. Kommande planering ska ta hänsyn till förekomsten av ”uppkomna” kontrollbesök för att i största möjliga mån hamna mera rätt i planeringen samt skapa utrymme för de besök som inte kan förutsägas. Dessutom har ytterligare en veterinär anställts vilket kommer att medföra att det finns möjlighet att klara av fler kontroller.

Endast ett fall av bristande efterlevnad gav upphov till beslut om föreläggande under 2008. Det var ett fall av bristande underhåll i livsmedelslokaler där GL fattade beslutet att återkalla ett godkännande om inte en tillfredsställande redovisning kunde klargöra hur säker livsmedelshantering skulle genomföras. Beslut om återkallande har ej genomförts eftersom tillfredsställande åtgärder vidtagits och dessutom har en plan för ombyggnation redovisats.

Kontroll av dricksvatten har genomförts enligt plan. Inga fall av bristande efterlevnad har medfört särskilda beslut hos GL.

Kontroll av djurskydd har genomförts enligt plan. Inga fall av bristande efterlevnad har medfört särskilda beslut hos GL. Ett behov av råd och information omkring tolkning av lagstiftningen har uppstått och medfört några uppkomna besök. Kontroll vid försöksdjurshantering har till vissa delar senarelagts och kommer att genomföras under 2009.

4.10 Tullverket

Endast vissa typer av livsmedel får enligt gällande EG-lagstiftning föras in för personligt bruk utan att ha passerat veterinär gränskontroll, och flera typer av livsmedel får endast föras in i begränsad mängd. Tullverket har i enlighet med regleringsbrev för 2008 till Jordbruksverket redovisat uppgifter om hur bestämmelserna om privat införsel av kött och mjölk har efterlevts. Tullverket har uppgivit att 6 illegala sändningar upptäckts under 2008 och att det totalt rör sig om 13 kilo kött och 5,6 liter mjölk och mjölkprodukter. Det är inte möjligt att göra en bedömning om huruvida mängderna är små på grund av få försök till illegal införsel eller på grund av bristande kontroll. De uppgifter som inkommit om arbetet med att övervaka dessa eventuellt medförda animaliska livsmedel i personligt bagage respektive motsvarande livsmedel för personligt bruk via postförsändelser, indikerar att kontrollen av resenärer och postförsändelser varit ringa.

Uppgifterna som överlämnats till Jordbruksverket har, i enlighet med förordning (EG) nr 745/2004, lämnats vidare till kommissionen.

Livsmedel från tredje land som omfattas av krav på importkontroll släpps inte för fri omsättning av Tullverket förrän Livsmedelsverket meddelat att det är OK. Om en importör eller speditör missat / underlåtit att föranmäla en sändning till gränskontroll, ska den sändningen därmed fastna i tullfiltret. Under 2008 upptäckte tullverket en sändning som inte föranmälts till Livsmedelsverket.

5. Revisioner

5.1 Inledning

Beskrivning av systemet för intern och extern revision finns i kapitel 7 i nationella kontrollplanen. Resultatet av revision av offentlig kontroll enligt artikel 4.6 i förordning (EG) nr 882/2004 beskrivs nedan. Det gäller revision på central, regional och lokal nivå inom olika kontrollområden. Revision av kontrollorgan som kontrollerar ekologisk produktion och ekologiska livsmedel presenteras i avsnitt 5.6 i denna rapport.

En särskild gemensam aktivitet om en för behöriga myndigheter gemensam syn på revisionssystem av kontrollverksamheten pågår enligt kontrollplanen, se kapitel 8.3.2 i planen och avsnitt 2.1 i denna rapport.

5.2 Livsmedelskontrollen

5.2.1 Livsmedelsverket

Livsmedelsverkets internrevisionssystem ingår som en del i Sveriges revision av myndigheter. Under året har Livsmedelsverkets instruktion för internrevision kompletterats med en specifik del om revision av livsmedelskontrollen.

5.2.1.1 Internrevision vid enheten för köttillsyn

De 10 planerade revisionerna genomfördes under 2008 enligt Livsmedelsverkets instruktion Intern revision av Livsmedelsverkets verksamhet. Ett frågeformulär för revision vid anläggningarna (revisionsstig) togs också fram. Urvalet av delrevisioner 2008 begränsade sig till tamboskapsslakterier.

Vid revisionerna granskades särskilt;
Bemanning och verksamhetsplaner
Kommunikation (instruktioner, vägledningar och journalföring)
Lokaler (fysiska förutsättningar för att genomföra kontrollen)
Kompetensutveckling

De tre sakområdena Fekal förorening, Information från livsmedelskedjan och Besiktning.

Intrycket av internrevisionerna vid enheten för köttillsyn/KT-kontroll är att medarbetarna har ett stort engagemang och stor vilja att vidareutveckla verksamheten. Dock är bemanningssituationen generellt ansträngd och sårbar, vilket leder till att inspektioner och revisioner som ska utföras inte alltid hinns med, eftersom den löpande besiktningens verksamheten måste prioriteras. Vidare resulterar inte alltid kommunikationen mellan central, regional och lokal nivå i att all personal vet vad som ska göras och hur arbetsuppgifterna ska och bör utföras. Trots detta har endast smärre avvikelser från styrande dokument konstaterats. Dessa gäller framför allt rutiner för dokumentation av utförda kontroller, vilket medfört viss brist på likriktning mellan anläggningar. Förhållanden vad gäller lokaler och utrustning leder i några fall till att arbetsmoment, som t.ex. palpation av lymfknotor, är svåra att genomföra. För övrigt anser medarbetarna att kompetensutveckling är ett eftersatt område, som efterfrågas på många håll för att uppfylla de krav på kunskap som finns för att utföra nya och gamla arbetsuppgifter. Relevanta åtgärder har vidtagits eller kommer att vidtas med anledning av iakttagelserna från revisionerna och uppföljning sker t.ex. enligt Livsmedelsverkets instruktion för internrevision.

5.2.2 Kommunrevisioner

Länsstyrelsernas åiterrapportering

Enligt regleringsbrev för länsstyrelserna skall de till Livsmedelsverket redovisa:

- en bedömning av utvecklingen av livsmedelskontrollen i länet jämfört med föregående år samt på vilket sätt länsstyrelserna har bidragit till denna
- en bedömning av om kommunernas kontrollplaner uppfyller de krav som ställs på kontrollen
- antalet fortbildningstillfällen för livsmedelsinspektörer som länsstyrelsen medverkat i och antalet deltagare i utbildningarna.

Två länsstyrelser har inte åiterrapporterat.

Flera länsstyrelser har inte jämfört livsmedelskontrollens utveckling i länet med föregående år men det framgår dock av åiterrapporteringen att flera länsstyrelser har uppfattningen att det inte skett någon förändring sedan föregående år. Stor del av tiden i kommunerna har gått åt till att omgodkänna livsmedelsanläggningar. Åiterrapporteringen indikerar också på saknade eller felfördelade resurser.

Det finns dock länsstyrelser som meddelar att kommunerna har avklarat eller är i slutfasen av omgodkännandeprocesserna samt att en mer enhetlig kontroll har uppnåtts i länet. Dessutom ser vissa län en uppgång vad gäller samarbete över kommungränserna vilket lett till förbättrad livsmedelskontroll.

Länsstyrelsernas roll i utvecklingen har enligt åiterrapporteringen först och främst varit länsträffar som oftast sker 2 gånger per år i respektive län. Länsveterinärernas roll vad gäller PIK-projekten (Projekt-Inriktad Kontroll) anses också vara ett bra verktyg i utvecklingsarbetet. Flera länsstyrelser säger sig ha bidragit väldigt lite eller inte alls och det har sin grund i resursbrist med anledning av övertagandet av djurskydds-, livsmedels och foderkontrollen i primärproduktionen 1 januari 2009.

Få länsstyrelser gör bedömningen att de planer kommunerna utarbetat för kontrollverksamheten inte är tillfredsställande. De flesta konstaterar dock att planerna är av varierande kvalitet. Enligt flertalet länsstyrelser är det enbart en regelrätt revision av den lokala livsmedelskontrollen som kan visa om planerna är tillfredsställande eller inte uppfyller kraven. Några länsstyrelser har valt att inte bedöma/kommentera kommunernas planering. Flera länsstyrelser har framfört att det råder begreppsförvirring kring det som benämns kontrollplan i länsstyrelsernas regleringsbrev.

Samtliga länsstyrelser har genomfört länsträffar där övervägande delen av de lokala inspektörerna deltagit. Vid länsträffarna ägnas stor del av tiden till samsynsfrågor men några frågor har särskilt uppmärksammats i vissa län såsom RASFF-övningar med Livsmedelsverket, matförgiftningar och allergi. Få utbildningar inom t.ex. revisionsteknik, HACCP och den datorbaserade checklistan har utförts vid jämförelse med året innan. Flera länsstyrelser redovisar att man tagit initiativ till olika projekt bl.a. inom beredskapsområdet. Studiebesök för lokala inspektörer har anordnats av två länsstyrelser.

Revision av lokal livsmedelskontroll (kommunerna)

Länsstyrelserna har fr.o.m. 2007 genomfört revisioner av den lokala livsmedelskontrollen i landet, s.k. kommunrevisioner. Länsstyrelserna utförde 29 revisioner av lokala kontrollmyndigheter (representerar totalt 36 kommuner) under 2008. Av dessa 29 har Livsmedelsverket endast fått 12 rapporter att sammanställa. Revisioner utfördes av 13 länsstyrelser. Livsmedelsverket har åtagit sig att bistå och stödja länsstyrelserna vid två revisioner per länsstyrelse och under 2008 deltog Livsmedelsverket vid 12 tillfällen. Totalt har Livsmedelsverket deltagit vid 32 revisioner. Fyra länsstyrelser har än så länge inte haft Livsmedelsverket med vid en revision.

Länsstyrelsernas revisioner genomfördes till stor del med stöd av den hjälpredda och checklista som tagits fram av Livsmedelsverket. Revisionerna

har således omfattat bl.a. delegationsfrågor, opartiskhet, resursbehov, finansiering av kontrollen, kompetensfrågor, kontrollplan innehållande bl.a. effektmål, kontrollmetoder kompetensutvecklingsplan m.m. Under hösten 2008 publicerade Livsmedelsverket en uppdaterad hjälprede i form av en vägledning. Detta förbättrade hjälpmedel är indelat i tre områden; nämndens förutsättningar, genomförande och uppföljning samt insyn/sekretess/förvaltningsrätt, se tabell nedan. Vägledningen har kompletterats med en rapportmall som också kan användas som checklista. Rapportmallen kommer att underlätta länsstyrelsernas revisioner och rapporteringen till Livsmedelsverket samt att Livsmedelsverkets sammanställningar underlättas avsevärt.

Kontrollområden i Vägledningen om revision av lokal livsmedelskontroll

Nämndens förutsättningar:	Genomförande/utföljning:	Insyn/sekretess/förvaltningsrätt:
Personella resurser Kompetens Juridiska befogenheter Jäv/opartiskhet/intressekonflikt Finansiering Utrustning/utrymmen Provtagnings- och labb kapacitet Dokumenterade rutiner Anläggningsregister	Planeringsunderlag Verksamhetsplan Genomförande av offentlig kontroll Enhetlig kontroll Uppföljning av offentlig kontroll	Kontrollrapporter Beslut Insyn

De brister som länsstyrelserna övervägande rapporterade om 2008 var inom kontrollområdena dokumenterade rutiner, finansiering och kompetens. Alla utom en reviderad kontrollmyndighet har blivit rekommenderade att komplettera sina skriftliga rutiner/instruktioner. När det gäller finansieringen indikerar länsstyrelsernas revisionsrapporter på otydliga samband mellan intäkterna och de faktiska kostnaderna för den offentliga kontrollen då de lokala myndigheterna inte kan redovisa kontrollbehovets koppling till de uttagna avgifterna. Flera lokala myndigheter avstår enligt länsstyrelserna från att ta ut avgifter för uppföljande kontroll. Myndigheterna redovisar också enligt länsstyrelserna avgiftsintäkter som är både högre och lägre än det faktiska behovet. En myndighet har ännu inte fattat beslut om timtaxa och har därför tagit ut avgifter utifrån lagstiftning som upphört att gälla.

När det gäller kompetensen på de lokala myndigheterna har länsstyrelserna i revisionsrapporterna uppgett brister vad gäller kunskap om vilken kompetens som behövs på myndigheten. Länsstyrelserna har uppmanat dessa myndigheter att göra kompetensbehovsinventeringar.

Länsstyrelserna har också konstaterat att kommunerna har svårigheter med att uppnå kraven inom kontrollområdena verksamhetsplan och uppföljning av kontrollen. De flesta avvikelserna när det gäller verksamhetsplanerna var att de ej är fleråriga samt att de är alldeles för otydliga med avsikt på vilken kontrollmetod som skulle användas vid respektive anläggning. De lokala kontrollmyndigheternas uppföljning av kontrollverksamheten brister som oftast i att myndigheterna inte kunde visa om det har skett eller ska ske uppföljningar. Inte heller hur och när det ska ske. En av de reviderade myndigheterna uppgav att det inte sker någon uppföljning av verksamheten vid deras myndighet.

Det har ännu inte formulerats något nationellt mål med avseende på hur många kommunrevisioner som länsstyrelserna skall genomföra på årsbasis. Enligt länsstyrelsernas egen rapportering till Livsmedelsverket har det fram till 2008 utförts 64 revisioner och planen för 2009 är ytterligare 52 stycken. Länsstyrelserna har rapporterat att revisioner av alla lokala kontrollmyndigheter ska vara utfört inom en 3-5 årsperiod. Det innebär att drygt 40 % av myndigheterna har blivit reviderade vid utgången av 2009. Det kvarstår således ca 160 myndigheter att revidera under 2010 och 2011.

5.2.3 Normerande kontroller

Normerande kontroller utförs av Tillsynsavdelningen vid Livsmedelsverket. Förfarandet innebär revision av kommunens kontroll inom ett sakområde. Normerande kontroll finns beskrivet i kontrollplanens avsnitt 7.3.2.2. Instruktionen för genomförandet utvecklades under 2007 och en ny version fanns i mars 2008. Livsmedelsverket övervakar genom normerande kontroll, att den kommunala kontrollen är riskbaserad och ändamålsenlig, d.v.s. att kontrollen uppfyller kraven i förordning (EG) nr 882/2004 och i förekommande fall, förordning (EG) nr 854/2004, samt att kontrollmyndigheten säkerställt att livsmedlen är säkra, dvs. att verksamhetsutövaren vid livsmedelsföretaget uppfyller kraven i förordning (EG) nr 178/2002.

Nedan rapporteras resultatet av de normerande kontroller som Livsmedelsverket utförde 2008, på fiskanläggningar, inom dricksvattenområdet och på köttområdet.

5.2.3.1 Normerande kontroll inom området fiskanläggningar

Under 2008 har Livsmedelsverket utfört 6 av planerade 10 normerande kontroller av fiskanläggningar som har kommunal kontroll. Resterande genomförs 2009. De kommuner som valts ut representerar kustkommuner med större fiskanläggningar samt inlandskommuner med mindre anläggningar. De flesta har tidigare varit föremål för normerande kontroll. Kontrollerna utfördes enligt Livsmedelsverkets instruktion. Kommunens

rutiner för kontroll av fiskanläggningar bedöms utifrån personella resurser, planer, instruktioner och kontrollrapporter samt konkret hur kontrollen av en utvald fiskanläggning utförts. Sammanfattningsvis av de normerande kontroller som genomförts under 2008 kan konstateras att kontrollen av fiskanläggningar inte sker i tillräcklig utsträckning. Anledningen är huvudsakligen personalbrist i kombination med felaktig prioritering av arbetsuppgifterna. Alla kommuner har kontrollplaner som bygger på Livsmedelsverkets vägledning om riskklassificering. Fyra av sex kommuner följer inte kontrollplanerna, de har en otillräcklig kontroll av fiskanläggningar. Alla kommuner har brister i sitt sätt att skriva rapporter. Rapporterna är ofta otydliga. Det framgår inte alltid vad avvikelser består av eller vad som krävs av företagaren för att rätta till avvikelserna. Fyra av sex kommuner brister i uppföljning av konstaterade avvikelser. Alla sex fiskanläggningarna har mer eller mindre allvarliga avvikelser i sina HACCP-planer. Fyra av sex anläggningar har någon avvikelse inom området redlighet/märkning. Tre av anläggningarna har ofullständig dokumentation över rengöring/rengöringskontroll.

Kontrollen är otillräcklig, den är ojämn till kvantitet och kvalitet mellan kommunerna. Vid en jämförelse med resultatet av normerande kontroll av fiskanläggningar 2003 och 2004 har dock en påtaglig förbättring uppnåtts. När samtliga normerande kontroller genomförts diskuteras eventuella åtgärder till följd av resultatet.

5.2.3.2 Normerande kontroller utförda inom dricksvattenområdet och naturligt mineralvatten

Enligt kommunernas rapportering till Livsmedelsverket av dricksvattenkontroll finns 2240 allmänna och 1943 övriga dricksvattenanläggningar i Sverige (rapport från kommunernas dricksvattenkontroll 2008 där samtliga 290 kommuner rapporterat). Rapporteringen avser samtliga dricksvattenanläggningar som omfattas av dricksvattenföreskrifterna, SLVFS 2001:30 (jfr. kontroll av dricksvattenanläggningar, avsnitt 4.2.3, där enbart kontrollresultat från större anläggningar presenteras).

Enligt plan genomförde Livsmedelsverket normerande kontroll i 20 kommuner med avseende på dricksvatten under 2008. Vid de normerande kontrollerna följdes verkets interna instruktion daterad 2008-03-14.

Vid de normerande kontrollerna gjordes revision av den kommunala myndighetens kontrollplan, kontrollmetoder, plan för kompetensutveckling, rapportering, åtgärdsuppföljning, beredskapsplan, godkännande/registrering, riskbaserad kontroll och fastställande av egenkontrollprogram. Revision gjordes även av en dricksvattenanläggning. I de flesta fall besöktes även dricksvattenanläggningen som ingår i den lokala myndighetens kontroll-

ansvar. Syftet med anläggningsbesöket var att se hur kommunens kontrollverksamhet fungerar i verkligheten. Vid anläggningsbesöken kontrollerades bl.a. råvattenkvalitet, underhållsplan för distributionsanläggning, egenkontroll, dricksvattenkvalitet, hur användarna får information om dricksvattnets kvalitet, processkemikalier, processtyrning, driftövervakning och rutin för informationsutbyte med exempelvis myndigheten vid problem.

Efter de normerande kontrollerna skickades en kontrollrapport till den lokala kontrollmyndigheten. Till Livsmedelsverket har fram till den 24 april 2009 inkommit åtgärdssvar från tio av 20 kommuner. Övriga tio kontrollmyndigheter har senare datum för yttrande. Komplettering på inkomna åtgärdssvar har begärts från vissa av kommunerna. Livsmedelsverket har ännu inte förelagt någon kommunal kontrollmyndighet att vidta åtgärder inom detta område.

Resultatet från de normerande kontrollerna visar att den kommunala kontrollmyndigheten inte uppfyllde målen, främst avseende rutiner för offentliga undersökningar, kontrollmetoder, åtgärdsuppföljning, fastställande av egenkontrollprogram, plan för kompetensutveckling, beredskapsplan och kontrollplan. Målen var delvis uppfyllda avseende riskbaserad kontroll, godkännande/registrering och rapportering. Vid dricksvattenanläggningarna uppfyllde inte dricksvattenproducenten/tillhandahållaren målen avseende hur användarna får information om dricksvattnets kvalitet, rutin för dricksvattenundersökningar, underhållsplan för distributionsanläggning, driftövervakning och processkemikalier. Målen vid dricksvattenanläggningarna var till största delen uppfyllda avseende dricksvattenkvalitet samt delvis uppfyllda avseende bl.a. processtyrning, råvattenkvalitet och driftinstruktioner.

Revisionsresultatet visar på brister i planerad och systematisk kontroll inom dricksvattenområdet. Resultatet visar även att det kan vara svårt för de lokala myndigheterna att upprätthålla tillräcklig kompetens för att bedriva kontroll inom specialområden, t.ex. dricksvattenanläggningar. Trots att det är förhållandevis få normerande kontroller som utförts under 2008 drar Livsmedelsverket slutsatsen att livsmedelskontrollen inom området inte är effektiv och ändamålsenlig. Den nya EG-lagstiftningen inom livsmedelsområdet har ännu inte fullt ut fått genomslagskraft hos samtliga berörda myndigheter, bl.a. har många kommunala kontrollmyndigheter ännu inte hunnit inarbeta ändamålsenliga rutiner enligt förordning (EG) nr 882/2004. Det kan ändå noteras förbättringar bl.a. inom myndigheternas rutiner för riskbaserad kontroll samt godkännande/registrering jämfört med resultatet från de 20 normerande kontroller som utfördes 2007.

Under åren 2004 – 2006 utförde Livsmedelsverket 74 stycken normerande inspektioner inom dricksvattenområdet. Inspektionerna var till stor del

inriktade på kontroll av själva dricksvattenanläggningarna. De lokala kontrollmyndigheterna granskades dock inte i samma omfattning som skedde vid de normerande kontrollerna 2007 - 2008. Det är därför svårt att göra direkta jämförelser i kontrollresultaten avseende åren 2004 – 2006 jämfört med resultaten för 2007 - 2008. Avsaknad av måluppfyllelse både hos de lokala kontrollmyndigheterna som dricksvattenproducenterna/tillhandahållarna var dock i stort sett lika både vid de normerande inspektionerna 2004 – 2006, som vid de normerande kontrollerna 2007 - 2008. I syfte att förbättra kontrollen inom dricksvattenområdet har Livsmedelsverket vidtagit flera åtgärder, se avsnitt 4.2.3.4.

I landet finns elva naturliga mineralvatten som Livsmedelsverket godkänt och anmält (notifierat) till EU-kommissionen. Enligt plan genomförde Livsmedelsverket normerande kontroll i tre kommuner avseende naturligt mineralvatten under 2008. Resultaten från dessa kontroller liknar resultaten från de 20 normerande kontroller som beskrivs på dricksvatten.

5.2.3.3 Normerande kontroller utförda inom sakområdet kött

I enlighet med plan genomförde Livsmedelsverket under 2008 fem normerande kontroller inom sakområdet kött. Kontrollbesöken utfördes under oktober och november.

Vid de normerande kontrollerna gjordes revision av den kommunala myndighetens kontrollplan, personella resurser, kontrollmetoder, kompetens, godkännande/registrering, åtgärdsuppföljning, riskbaserad kontroll samt intressekonflikt/opartiskhet. Revision gjordes även av en köttanläggning i varje besökt kommun.

Av kontrollbesöken har dragits följande slutsatser:

- Alla fem kommunerna har genomfört riskklassificering av sina kontrollobjekt.
- I alla kommunerna uttrycktes medvetenhet om vikten av att kontroll ska vara oberoende.
- En kommun av de fem kunde konstateras utöva en tillräcklig kontroll med avseende på genomförande av myndighetskontroll och enhetlig tillämpning på köttområdet.
- Tre kommuner av de fem hade inte besökt de för de normerande kontrollerna utvalda kontrollobjekten sedan ny hygienlagstiftning infördes den 1 januari 2006. Två av dessa tre kommuner hade inte besökt kontrollobjekten på sex respektive tio år.
- De kontrollplaner som presenterades av kommunerna redogjorde inte på ett tydligt sätt för hur kontrolltiden för respektive kontrollobjekt skulle utnyttjas.

- Instruktion som kan säkerställa enhetlig kontroll fanns inte i någon av de fem kommunerna.
- Särskild kompetens inom sakområdet kött fanns i två av de fem kommunerna. Ambitionsnivån i kontrollutövandet var oftast beroende på den enskilde inspektören.

Vissa kommuner har samarbete om den generella livsmedelskontrollen över kommungränserna, men oftast behövs större regioner för att antalet anläggningar ska bli tillräckligt stort för att upprätthålla bra kontroll inom specialområden, t.ex. småskaliga köttproduktanläggningar. Resultatet av de fem kontrollerna visar att det kan vara svårt för en enskild kommun att upprätthålla tillräcklig kompetens inom ett specialområde. Stöd till kommunerna i form av kurser och vägledningar inom sakområdet kött efterfrågas.

5.3 Jordbruksverket

5.3.1 Internrevisionsenheten på Jordbruksverket

Vid Jordbruksverket finns en inrättad internrevisionsenhet, IR. IR:s granskningsområde omfattar hela Jordbruksverkets verksamhet. I uppdraget ingår att granska och lämna förslag till förbättringar av myndighetens process för intern styrning och kontroll. Utifrån en analys av verksamhetens risker skall IR självständigt granska om ledningens interna styrning och kontroll är utformad så att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör de krav som framgår av Myndighetsförordningens 3 §. Inom ramen för IR:s arbete genomförs såväl rådgivning som konsultativt arbete. Syftet är att stödja verksamheten med analyser, utvärderingar och råd i frågor inom IR:s ansvarsområde

IR arbetar på uppdrag av myndighetschefen vid Jordbruksverket. Myndighetschefen beslutar om riktlinjen för internrevisionen och den årliga revisionsplanen.

Genomfört granskningsarbete 2005-2009

Regelverket 882/20004 anger att man inom en femårsperiod ska granska alla relevanta verksamheter och alla relevanta behöriga myndigheter inom de sektorer som omfattas av regelverket. Sedan 2005 har IR granskat ett antal områden som kan ha koppling till ovannämnda regelverk:

- Granskning av foderkontrollerna, dnr 01-8811/06.
- Uppföljning av granskning av foderkontrollerna, dnr 01-11189/07.

- Granskning av tillsynsprocessen, dnr 01-2062/08.
- Granskning av spårbarhet för Blåtunga – pågår.

Granskning av foderkontrollerna

Internrevisionen (IR) genomförde under perioden juni – november 2006 en granskning av foderkontroller som utförs av foderkvalitetsenheten på Jordbruksverket. Granskningen avrapporterades i början av 2007. Syftet med granskningen var att bedöma den interna styrningen och kontrollen för foderkontroller på foderkvalitetsenheten. I detta ingick bl.a. enhetens interna riskanalysarbete, skriftliga rutiner och checklistor, rapportering till EU och intern kvalitetskontroll.

IR:s bedömning utifrån gjorda iakttagelser var att åtgärder behövde vidtas för att förstärka den interna styrningen och kontrollen. Nuvarande rutiner kunde medföra att målsättning och syfte med kontrollerna inte uppnåddes. De iakttagelser som gjordes avsåg:

- avsaknad av en intern riskanalys för enheten som helhet,
- avsaknad av skriftliga rutiner och checklistor,
- svagheter i kontrollverksamheten,
- kvalitén i uppgifterna i rapporten Jordbruksverkets foderkontroll 2005,
- avsaknad av en formaliserad kvalitetskontroll.

Åtgärder för att avhjälpa de brister som IR iakttog kan ge bra förutsättningar för en tillfredsställande god intern kontroll och styrning som omfattar hela processen.

Foderkvalitetsenheten lämnade en åtgärdsplan där samtliga rekommendationer skulle komma att hanteras.

Uppföljning av IR:s granskning av foderkontroller

Under slutet av 2007 följde IR upp ovan redovisade granskning.

Uppföljningens syfte var att säkerställa att rutiner inrättats avseende de åtgärder som enheten för foder och djurprodukter redovisade i sin åtgärdsplan. IR genomförde en översiktlig uppföljning, vilket innebar att uppföljningen inte innefattade verifiering av innehållet i upprättade dokument eller att inrättade rutiner efterlevts. IR kunde konstatera att lämnad åtgärdsplan i allt väsentligt hade genomförts. När det gäller behörigheter bör enheten hantera frågan vidare för att säkerställa att oförenliga roller inte förekommer. Någon formaliserad kvalitetskontroll hade ännu inte genomförts på enheten. IR ser gärna att detta görs framgent. IR påpekade även att det är av vikt att enheten fortsätter det arbete som påbörjats, exempelvis när det gäller processbeskrivningar och checklistor.

Granskning av tillsynsprocessen, dnr 01-2062/08.

Under 2008 genomfördes en granskning som syftade till att bedöma om det fanns förutsättningar för att bedriva tillsyn.

IR:s sammanfattande bedömning var att det fanns brister i förutsättningarna för att bedriva tillsyn på ett effektivt sätt och med en god kvalitet. IR har i granskningen kommit fram till att de centrala riktlinjerna för tillsynsprocessen uppfattades som oklara av de verksamheter som ansvarade för tillsynsprocessens olika delar. Det gällde såväl tolkning av vad de styrande dokumenten står för som ansvar för upprättandet av desamma. Detta påverkade planering, genomförande och uppföljning av tillsynsarbetet.

Vid avsaknad av en klar beskrivning av syftet med de styrande dokumenten finns risk för att dokumenten inte upprättas eller att innehållet i dem blir bristande. Det finns även risk för en brist av förståelse för de inblandade verksamheternas roller. Det gäller såväl rollen som beställare, som rollen som utförare av den operativa tillsynen.

Verksamheten har lämnat förslag på åtgärder som låg i linje med IR:s rekommendationer.

Granskning av spårbarhet för Blåtunga – pågår.

Under 2009 påbörjades en granskning av Blåtunga. Syftet har varit att granska spårbarheten i de underlag som Jordbruksverket kommer att använda för att begära bidrag från EU för merkostnader avseende utbrott av blåtunga.

Granskningen är ännu inte avslutad.

5.3.2 Revision av länsstyrelsens djurskyddsverksamhet

Totalt har 7 länsstyrelser reviderats av Jordbruksverket under 2008. Detta arbete inleddes av Djurskyddsmyndigheten 2005. Efter varje revision skrivs en rapport som beskriver länsstyrelsens arbete med djurskyddsfrågor samt ett yttrande där Jordbruksverket ger sina synpunkter på länsstyrelsens arbete. Yttrandet har som mål att förbättra länsstyrelsernas djurskyddsarbete och göra det mer likvärdigt. I yttrandet ställs ofta krav på återrapportering.

5.3.3 Revision av gränskontrollstationer

Jordbruksverket ska revidera samtliga gränskontrollstationer i Sverige för att kontrollera om de uppfyller de krav lagstiftningen ställer på verksamheten. Under 2008 har personal från Jordbruksverket utfört revision vid gränskontrollstationerna Göteborgs och Helsingborgs hamn samt Arlanda, Landvetter och Norrköpings flygplats. Genomgång sker bland

annat av lokaler och dokumentation, men också hur gränskontrollveterinärerna säkerställer att de har fungerande rutiner och arbetssätt.

5.3.4 Revision av kontrollorgan

Se avsnitt 4.8.

5.4 Länsstyrelsernas revision av kommunernas djurskyddskontroll

Antalet revisioner av kommunernas djurskyddskontroll som länsstyrelserna utförde 2008 var 20 stycken. Det låga antalet beror främst på att riksdagen i juni 2008 beslutade att ansvaret för djurskyddskontrollen skulle flyttas från kommunerna till länsstyrelsen 1 januari 2009.

5.5 Statens Veterinärmedicinska Anstalt

5.5.1 Internrevision

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har under 2008 implementerat ett helt integrerat ledningssystem. Systemet baseras på SVAs huvudprocesser och innefattar hela verksamheten inklusive de ackrediterade laboratorierna och NRL-funktionerna. Systemet har byggts upp för att (i tillämpliga delar) uppfylla standarderna SS-EN ISO 9001: 2000, SS-EN ISO 14001:2004 och SS-EN ISO/IEC 17025:2005 AFS 2001:1 + AFS 2003:4 (tillägg), OHSAS 18001:1999 samt OECDs gällande GLP-principer.

Interna revisioner är ett viktigt verktyg för att säkerställa att verksamhetssystemet regelbundet granskas internt och att granskningen sker på ett systematiskt och effektivt sätt. Under perioden har det genomförts internrevisioner i verksamheten enligt rutin och fastställd revisionsplan. Inga allvarliga avvikelser har noterats.

5.5.2 Externa revisioner

Inga externa revisioner har utförts under perioden.

6. Nationella referenslaboratorier

I detta kapitel beskrivs hur de nationella referenslaboratorierna (NRL) uppfyller förordningens krav. Det är Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt som är NRL. Vissa funktioner är gemensamma och andra delade och därför redovisas aktiviteterna enligt denna uppdelning.

Förkortningar används i stor omfattning i detta kapitel. Förkortningarna är specifika för sakområdet och förklaras inte särskilt här.

6.1 Gemensamma NRL-funktioner: Livsmedelsverket - Statens Veterinärmedicinska Anstalt

Kemi

Metaller (Livsmedelsverket)

Tre PT-omgångar genomfördes under 2008 av CRL-ISS: Mjök i vilken vi bestämde Pb och Cd, Liver för Pb och Cd samt nötkött för As, Pb och Cd. Samtliga resultat var godkända. Ett möte hölls i oktober i Rom, där Livsmedelsverket F/K2 var representerat.

Metaller (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

NRL har deltagit i två PT arrangerat av CRL: Frivilligt deltagit i IMEP-program-104 (livsmedel) där totalhalten Cd, Pb, As and Hg i "seafood" bestämdes. I IMEP-program-105 bestämdes totalhalten Cd, Pb, As och extraherbart Cd och Pb för mineralfoder. Vid årliga CRL-mötet i Geel deltog NRL tillsammans med representant från Livsmedelsverket.

Mykotoxiner (Livsmedelsverket)

Under 2008 deltog NRL i CRLs obligatoriska studie av Deoxynivalenol (DON) i spannmål. NRL kontaktpersonen deltog i det årliga mötet anordnat av CRL.

Mykotoxiner (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

NRL:et var representerat vid det årliga CRL-mötet samt med godkänt resultat deltagit i en PT för DON i spannmål. Dessutom medverkat vid metodvalidering av Ochratoxin A i foder samt av fumonisiner B1+B2 i foder.

Mikrobiologi

Inom det mikrobiologiska området utsågs 4 nya CRL under 2006. NRL-verksamheten kopplade till dessa CRL är ett delat ansvar mellan Livsmedelsverket och Statens Veterinärmedicinska Anstalt där Livsmedelsverket svarar för livsmedel och Statens Veterinärmedicinska Anstalt för djur och foder. Aktiviteten i dessa områden under 2008 utgjordes av följande:

Campylobacter (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i ringtestet för campylobacter med gott resultat. NRL har också deltagit i det årliga mötet anordnat av CRL. Arbete har påbörjats för att byta ut de biokemiska testerna för konfirmering och artidentifiering till genotypiska (PCR) dito. Detta kommer att göras i samråd med CRL:et.

Campylobacter (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Under 2008 utförde NRL närmare 2 500 kvalitativa undersökningar (påvisande) i prov från kyckling tillhörande Sveriges Campylobacter-program för kyckling. NRL har även med godkänt resultat deltagit i de två ringtester för detektion, kvantifiering och species-identifiering, som anordnats av CRL för Campylobacter. Vid det årliga CRL-mötet i Uppsala deltog representanter från Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Under 2008 genomfördes en baslinjestudien inom EU avseende detektion och kvantifiering av *Campylobacter* i kyckling. I Sverige togs blindtarmsprov och prov från hela kycklingar i samband med slakt från 410 kycklingflockar. Samtliga prov analyserades av NRL för *Campylobacter* vid Statens Veterinärmedicinska Anstalt

E. coli (Livsmedelsverket)

NRL har deltagit i ringtestet för VTEC med gott resultat och också deltagit i det årliga mötet anordnat av CRL. Då ringtestet anordnat av CRL inte inkluderar detektion utan bara typning så har vi också deltagit i en avprövning av en O:157 metod med gott resultat. Ett remissvar avseende europeisk monitorering av VTEC i livsmedel har lämnats till CRL *E. coli*. Remissvaret berörde främst de metodologiska aspekterna av monitoreringen.

E. coli (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

NRL deltog under 2008 tillsammans med representant från Livsmedelsverket vid det årligen arrangerade CRL-mötet. Statens Veterinärmedicinska Anstalt har likaså deltagit i PT där VTEC-isolat av olika serotyper har typats.

Listeria monocytogenes (Livsmedelsverket)

NRL deltog i en avprövning som ägde rum under vecka 44 där detektion av utfördes enligt standard EN ISO 11290-part 1 (amended). NRL deltog dessutom i workshop om Guideline for shelf-life studies on *L. monocytogenes* in ready-to-eat-foods. Livsmedelsverket har deltagit i det årliga mötet som anordnas av CRL:et, vid AFSSA i Paris. En avprövning av metoden EN ISO 11290-part 1 för kvalitativ bestämning av *Listeria monocytogenes* i kallrökt lax utfördes. Dessutom deltog vi en workshop anordnad av CRL:et för övning i praktisk utförande av dokumentet ”Guidance document on shelf-life studies for *L. monocytogenes* in ready-to-eat foods” avsett att användas av företag i deras system för egenkontroll.

Listeria monocytogenes (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Med anledning av att inriktningen av CRL:et för närvarande inte omfattar djur och foder deltar Statens Veterinärmedicinska Anstalt i nuläget inte i ringtester för djur och foder.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Livsmedelsverket)

Den årliga workshopen anordnades av CRL-AFSSA den 26-27 juni 2008 i Paris, Frankrike. Vid workshopen uppdaterades NRLs på gällande lagstiftning, de fick ta del av CRL-AFSSAs aktiviteter och vetenskapliga studier samt deltog i att planera aktiviteter för 2008-2009. Livsmedelsverket deltog under november 2008 i en s.k. Interlaboratory Trial (ILT) för detektion av stafylokockenterotoxin (SET). Tre frystorkade ostprov med okända halter av SET analyserades. Resultat är inskickat till CRL.

Koagulaspositiva stafylokocker/ Staphylococcus aureus och deras toxiner (Statens Veterinärmedicinska Anstalt)

Med anledning av att inriktningen av CRL:et för närvarande inte omfattar djur och foder deltar Statens Veterinärmedicinska Anstalt i nuläget inte i ringtester för djur och foder.

6.2 Livsmedelsverkets NRL-funktioner

Metaller i livsmedel av animaliskt ursprung (Livsmedelsverket)

CRL-IRMM genomförde två PT-omgångar under 2008: IMEP 104 Seafood i vilken NRL bestämde Pb och Cd samt IMEP 105 Feed i vilken vi bestämde As (på försök), Pb och Cd, Samtliga resultat utom As var godkända. Ett möte hölls i Geel där en person från Livsmedelsverket F/K2 medverkade efter särskild inbjudan.

Pesticider i frukt och grönsaker

I slutet av 2008 har en metodutvecklingsprojekt initierats med syfte att effektivisera och miljöanpassa metodiken. Nya substanser har validerats i metoden dels på grund av att nya substanser läggs till i övervakningsprogrammet dels substanser på förslag från CRL. I dagsläget har metoden full täckningsgrad med avseende på EU övervakningsprogrammet. Laboratoriet har också deltagit i en EU-PT kvalifikationsprövning för frukt och grönsaker organiserade av CRL. Laboratoriets uppgift som NRL är att kontinuerligt informera och ge stöd till det kontrakterade officiella laboratoriet, Eurofins (Lidköping). Dessutom har SANCO 3131/2007 presenterats på ett CRL möte för de tolv senast inkomna medlemsländerna.

Pesticider i animaliska och feta livsmedel

NRL för "Pesticider i animaliska och feta livsmedel" deltog i ett CRL möte som hölls i september 2008 i Freiburg. Sverige deltog i ett Proficiency Test (PT) genom ett officiellt laboratorium. Resultaten därifrån visade att Sverige endast hade en täckningsgrad på 29 % i förhållande till vad som förväntades i PT. Under 2008 startade därför ett metodutvecklingsprojekt som syftar till att ge Sverige en analysmetod med fulltäckningsgrad med avseende på Proficiency Test och övervakningsprogram år 2009. NRL har under 2008 också varit ett stöd för det officiella laboratoriet och även besökt det vid ett tillfälle.

Pesticider i singelmetoder

Alla singelmetoder är utlagda på ett officiellt laboratorium, Eurofins (Lidköping) för kontroll av bekämpningsmedelsrester. NRL har bevakat ny metodik på området och initierat metodutvecklingsprojekt (Amitraz). Det officiella laboratoriet har deltagit i en kvalifikationsprövning organiserad av CRL.

Pesticider i spannmål

Under 2008 har NRL deltagit i Proficiency Test EUPT-C2 i vete som skickades ut till laboratorier i februari, organiserat av CRL. Analyserna utfördes och detekterades med LC- och GC-MS/MS med goda resultat. CRL organiserade en workshop i Köpenhamn 18-19 september där resultaten från PT redovisades, diskussioner och förväntningar angående CRL's roll och presentationer om aktuella metodutvecklingar. Ett stort metodutvecklingsarbete påbörjades 2008 där två skilda multi-metoder förs ihop till en. Målet är att ha en uppberedningsmetod som är nedskalad och snabbare för att öka effektiviteten samt att se till att metoden täcker samtliga pesticider i övervakningsprogrammet.

Antibiotika

Under 2008 har antibiotikametoden utökats med fyra nya substanser för däggdjursmuskel, dessutom har metoden validerats för fisk. NRL har utökat

också screeningmetoden för fyra antibiotikaklasser i mjölk till att omfatta kvantifiering och konfirmering. NRL deltog i den workshop om "Proficiency testing studies: State of the art" som organiserades av CRL. Under perioden har NRL deltagit i två avprovningar inom området: nitrofuraner i svinmuskel och tetracykliner i svinmuskel.

Antelmintika, koccidiostatika, β -agonister, NSAIDS

Under 2008 har imidokarb inkluderats i en screeningmetod för däggdjursmuskel. En screening-metod för NSAID-analyterna meloxicam, flunixin, ketoprofen, vedaprofen och carprofen i nöt och svinmuskel har utvecklats och validerats. NRL deltog i den workshop om "Technical analytical and statistical issues" som organiserades av CRL.

Hormoner och tyreostatika

Under 2008 har arbetet med analysmetoder för hormoner fortsatt med att överföra befintliga GC-MS metoder till LC-MS/MS metoder. Livsmedelsverket deltog i den årliga CRL-workshopen. Under perioden har NRL deltagit i ett PT för tyreostatika.

Marina biotoxiner

Under 2008 har NRL gett omfattande stöd till behörig myndighet och officiellt laboratorium. Arbetet har i huvudsak innefattat att ta fram och validera en multianalysmetod (LC-MS/MS) för samtliga reglerade lipofila marina biotoxiner (okadasyrgruppen (DST), azaspiracider, pectenotoxiner, yessotoxiner) och spirolider i musslor. I dialog med behörig myndighet har metoden överförts till officiellt laboratorium, där valideringsarbete inför ackreditering påbörjades under december 2008. Metoden togs i bruk i den offentliga kontrollen under februari 2009. Syftet är att få en säkrare övervakning och att kunna minska antalet biologiska tester (mustester) i svensk offentlig kontroll.

Med den nya metoden deltog Livsmedelsverket 2008 i ett ringtest för lipofila marina biotoxiner anordnat av CRL. Dessutom skickades ett kemiskt (domorinsyra) och två biologiska CRL-ringtester (paralytic shellfish toxins - PST och lipofila marina biotoxiner) ut till de svenska officiella laboratorerna. Resultaten har granskats av NRL. Livsmedelsverket har också varit representerat på CRL:ets årliga workshop samt deltagit i av CRL och DG-SANCO anordnat LC-MS WG möte i Bryssel.

Ytterligare stöd till behörig myndighet har bestått i att vid ett toxinutbrott i svenska vatten göra en kemisk utredning av ett antal musselprover som gett utslag för toxiner med biologiska tester. Orsakande toxiner kunde identifieras, och toxisk material skickades till CRL för att användas till framtida ringtester.

Dioxiner och PCB i livsmedel och foder

För att Livsmedelsverket ska kunna analysera dioxiner har en högupplösande masspektrometer upphandlats under 2008. Det nya instrumentet anlände till Livsmedelsverket i december 2008, men innan Livsmedelsverket kan analysera dioxiner i livsmedel och foder krävs ett omfattande metodutvecklings- och valideringsarbete. CRL i Freiburg har under 2008 genomfört två provningsjämförelser i matriserna guarkärnmjöl och fett. Den förstnämnda var ett samarbete med CRL i Stuttgart. Resultaten från övningarna presenterades på två arbetsseminarier där Livsmedelsverket var representerat. Livsmedelsverket är NRL även för dioxiner och PCB i foder, men Statens Veterinärmedicinska Anstalt sköter dioxinkontrollen på foder (t ex administrationen av analyserna) för Jordbruksverkets räkning.

Polycykliska aromatiska kolväten (PAH)

Inom PAH-området har CRL inriktat sig på att harmonisera de analysmetoder som NRL använder. CRL kräver validerade/ackrediterade metoder för alla gränsvärdessatta provtyper och för alla 16 PAH som Kommissionen pekat ut. Livsmedelsverket har fortsatt valideringsarbetet av använd metod och har nu ackreditering för de provtyper som krävs. Ackrediteringen omfattar även 15 av de 16 utpekade PAH. Valideringsarbete pågår för att uppfylla kraven helt. Livsmedelsverket deltog i den interkalibreringsomgång, omfattande två korvprov och en PAH-standardlösning, som genomfördes under 2008.

GMO

Validerade metoder (förordning (EG) nr 1981/2006)

Kvantitativa metoder för sojaeventen 356043, 305423 och MON89788 har satts upp, validerats och lagts till den flexibla ackrediteringsomfattningen för GMO. En utvärdering av alternativa referensgensystem för majs har genomförts under 2008.

Livsmedelsverket har deltagit i arbetsgruppen 'WG Validation', vars arbetsuppgift varit att revidera ett dokument som rör prestandakrav för metoder som ska valideras av CRL inom ramen av förordning (EG) nr 1829/2003. Arbetsgruppen, som är en arbetsgrupp inom det Europeiska nätverket av GMO-laboratorier (ENGL), höll ett möte i januari -08 vid JRC i Ispra, Italien. Dokumentet "Definition of minimum performance requirements for analytical methods of GMO testing", som arbetsgruppen reviderat, publicerades i oktober 2008 på CRL:s hemsida.

CRL-GMFF har inte hållit något specifikt möte med de NRL som är nominerade under förordning (EG) nr 1981/2006. Frågor som berört de specifika frågeställningarna under denna förordning har diskuterats inom ramen av ENGL. Ett möte i ENGL:s styrkommitté hölls den 16-17 januari 2008 i Ispra. Ytterligare ett styrkommittémöte ägde rum 2-3 oktober 2008 i Dublin. Ett plenarmöte inom nätverket ägde rum 12-13 november 2008 i Ispra.

Inga valideringsstudier på uppdrag av CRL-GMFF genomfördes under 2008. Däremot deltog Livsmedelsverket i två certifieringsstudier på uppdrag av IRMM.

Genetiskt modifierade organismer/Kontrolllaboratorier (förordning (EG) nr 882/2004)

En metod för detektion av det otillåtna kinesiska riset Bt63 har satts upp och validerats med anledning av kommissionens beslut (2008/289/EG) av den 3 april 2008 om nödgärder avseende den icke-godkända genetiskt modifierade organismen "Bt63" i risprodukter. Metoden har lagts till den flexibla ackrediteringsomfattningen för GMO. Uppsättning och validering av en metod för detektion av den otillåtna majsens 59132 (event 32) har utförts.

Livsmedelsverket har under hösten 2008 deltagit i arbetsgruppen "Implementation of the working plan of the Community Reference Laboratory for Genetically Modified Organisms (CRL-GMO) according to Regulation (EC) No 882/2004 on official controls performed to ensure the verification of compliance with feed and food law, animal health and animal welfare rules". Ett möte hölls på plats i Ispra i september 2008, samt ett telefonmöte i oktober.

CRL-GMO har ännu inte hållit möte med för de NRL som är nominerade under förordning (EG) nr 882/2004, men ett möte är planerat 28-29 maj 2009. Frågor som berört officiell kontroll har hittills diskuterats inom ramen av ENGL, se ovan.

CRL-GMO har ännu inte arrangerat interlaborativa provningsjämförelser, men räknar med att komma igång med detta under 2009.

Material i kontakt med livsmedel (FCM)

Inom detta område har Livsmedelsverket deltagit i de av CRL utlysta mötesdagarna. Någon laborativ verksamhet har ännu inte påbörjats inom verket. I avsikt att påbörja samarbete har kontakt tagits med ett externt laboratorium med god kompetens inom området. Den av CRL genomförda PT-avprovningen har Livsmedelsverket i samarbete med det externa laboratoriet deltagit i.

Bakteriologisk och Viral Kontaminering av Tvåskaliga Blötdjur

Ringtester för virus och E. coli/Salmonella har genomförts planenligt. Dock fungerande inte norovirus-PCR p.g.a. kontaminering. Omprov i egen regi har genomförts. Deltog i det årligt genomförda CRL-mötet. Mötet visade att, som NRL är vi i dag väl fungerande, men inom tillsynen finns ett stort arbete att genomföra för att uppfylla gällande lagstiftning. Kontroll och tillsyn av officiellt laboratorium är utfört. Metodutveckling av PCR för virus inom ramen för NRL är i slutskedet.

Mjolk & mjolkprodukter

CRL:et har under året endast anordnat en workshop om alkalisk fosfatasaktivitet. NRL deltog ej i denna workshop. Ansvarsområdet för detta CRL har i grunden förändrats. Ansvarsområdet var före år 2006 till övervägande delen av mikrobiologisk karaktär men omfattar idag (förutom totalantalet bakterier) områden av rent kemisk eller fysikalisk karaktär. Härmed har förutsättningarna för mikrobiologiska enheten som NRL för mjolk & mjolkprodukter förändrats i grunden och funktionen som NRL bör starkt ifrågasättas.

Vattenhalt i fjäderfä

Inom NRL "Vattenhalt i fjäderfä" inrapporterades vattenhaltsresultat(2007) från slakterierna till EU-kommissionen före den 1 juli. NRL har också deltagit i ett expertgruppsmöte som hölls i Tyskland den 22-24 september 2008. Ytterligare ett expertgruppsmöte hölls den 13 juni 2008 i Bryssel. Då deltog ingen från Livsmedelsverket.

6.3 Statens Veterinärmedicinska Anstalts NRL-funktioner

NRL för Livsmedel och foder

Fodertillsatser

Under 2008 har Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltagit i årlig workshop som hållits på CRL-FA inom JRC-IRMM. För att effektivisera arbetet har det bildats arbetsgrupper för att skapa riktlinjer för granskning och godkännande av metoder för olika typer av fodertillsatser eller olika tekniker; Kromatografi, koccidiostatika, enzymer, oorganiska metoder, mikroorganismer. Representant från NRL är ordförande i gruppen för kromatografiska metoder. Under 2008 har sju dossierer för godkännande av fodertillsatser granskats/kommenterats av Statens Veterinärmedicinska Anstalt.

Animaliska proteiner

Nätverket NRL-CRL Animaliska proteiner och CRL arbetar intensivt med metodutveckling och -översyn. En medarbetare från Statens Veterinärmedicinska Anstalt har genomgått utbildning vid CRL under hösten 2008. Under 2008 har NRL deltagit i den årliga workshopen som denna gång hölls i Namur, BE. Under året har NRL också deltagit i en provningsjämförelse, "CRL-AP Proficiency test2008".

Parasiter

NRL har varit representerat vid årlig workshop organiserat av CRL-P i Rom. Laboratoriet har också deltagit i två PT avseende trikindigestionsmetoden respektive ekinokocker. Under slutet av 2008 började NRL:et använda PCR för artbestämning av trikinlarver, som tidigare utförts av CRL-P. Av övriga zoonotiska parasiter har 276 råvar screenats för dvärgbandmask med negativt resultat.

I september arrangerade NRL en tvådagarskurs för regionala laboratorier vilka erbjöds teoretisk undervisning i trikinkunskap, sammanfattningar av aktuella lagar och förordningar samt praktiska övningar varvat med diskussioner om ackreditering, metoder mm. Ett trikin-ringtest anordnades för ovanstående laboratorier. Endast ett laboratorium av åtta laboratorier var inte ackrediterat vid utgången av 2008.

Salmonella

NRL har deltagit i tre PT avseende salmonella: för typning av salmonella-stammar, kvalitativ undersökning av salmonella i foder samt kvalitativ undersökning av salmonella i fjäderfäträck, samtliga med godkänt resultat. Laboratoriet har även varit representerat vid det årliga CRL-mötet.

Under 2007 planerades och förbereddes av NRL-funktionen i ett samarbete mellan NRL:en i Danmark, Norge och Sverige, en ringtest med spikade faecesprov för de regionala laboratorerna i Danmark, Norge och Sverige. Ringtesten skickades ut i februari 2008 till 14 laboratorier (4 svenska, 5 danska och 5 norska). Slutrapport för ringtesten skickades ut till alla laboratorier i juni 2008.

NRL har under 2008 skickat ut brev till de regionala laboratorerna med rekommendationer för helgrutiner vid MSRV analyser.

När SLV genomförde sina NRL-dagar för de regionala laboratorerna medverkade NRL:et med föredrag om salmonelladiagnostik

Antimikrobiell resistens

NRL har deltagit i baslinjestudien om förekomsten av meticillinresistent *Staphylococcus aureus* (MRSA) hos populationer av avelssvin, enligt EU kommissions beslut 2008/55/EC. Inga MRSA har påvisats i de svenska besättningarna vilket indikerar att MRSA hos svenska grisar är ovanligt. I CRLs ringtester har det varit konstanta problem med känslighetstester med Streptomycin för *E. coli* och *Salmonella*, vilket kan bero på att de cut-off värden som används inte är korrekta. Syfte med denna studie var att bestämma huruvida cut-off värdet för Streptomycin ska vara 8 mg/L eller 16 mg/L för *E. coli* och *Salmonella*.

Tjugo slumpvis utvalda sparade isolat med kända resistensprofiler av *Salmonella* och *E. coli* (40 totalt) har analyserats med PCR för att påvisa förekomsten av *aadA*, *strA* och *strB*- generna enligt det protokoll som CRL

skickade ut. Ett 15-tal NRL deltog i denna studie och resultatet kommer att sammanställas under 2009.

NRL har deltagit i PT som omfattade 8 stafylokocker, 8 Enterokocker och 8 E. coli. Testen omfattade 7 antibiotika för stafylokocker, 8 antibiotika för enterokocker och 12 antibiotika för E. coli, dvs. totalt 244 parametrar.

Utskick från CRL-AR, EQAS oktober 2008 omfattade 8 Campylobakter och 8 Salmonella.

Campylobakterstammarna testades mot 6 antibiotika. NRL har deltagit vid CRLs årliga workshop i Köpenhamn där man bl.a. diskuterade det gångna årets ringtestresultat, planering av nya ringtester, detektionsmetoder för ESBL och MRSA, CRLs hemsida.

Transmissibla spongiforma encefalopatier (TSE)

NRL:et har varit representerat vid det årliga CRL-mötet för TSE-sjukdomar, samt deltagit i PT med godkänt resultat. Under 2008 arrangerade NRL:et en ringtest för de två ackrediterade regionala laboratorierna för TSE-analys.

NRL för djurhälsa och levande djur

Klassisk svinpest

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet samt deltagit i provningsjämförelsen med godkänt resultat.

Afrikansk hästpest

Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltog vid CRL-möte i Bryssel samt deltagit i ringtest anordnad av CRL i Madrid, Spanien.

Aviär influensa

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet i Bryssel. NRL har deltagit i PT arrangerat av VLA (CRL), Pirbright med test av antigen respektive antisera med avseende på AIV. Serologisk test blev godkänd, medan typning och identifiering av antigen ej blev godkänt, vilket är åtgärdat med en veckas träning för berörd laboratoriepersonal vid CRL:s laboratorium. NRL har även deltagit i ringtest för PCR med godkänt resultat.

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har också som NRL arrangerat en ringtest för påvisande av influensavirus med PCR-analys med deltagande av det regionala influensalaboratoriet i Kalmar (Kalmar Bioscience) samt FOI Umeå.

Newcastlesjukan

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet i Bryssel samt deltagit i PT arrangerat av VLA (CRL), Pirbright med test av antigen respektive antisera med avseende på NDV. Serologisk test blev godkänd, medan typning och identifiering av antigen ej blev godkänt,

vilket är åtgärdat med en veckas träning för berörd laboratoriepersonal vid CRL:s laboratorium. Deltagit i ringtest för PCR med godkänt resultat.

Vesikulär svinsjuka

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet samt deltagit i PT med godkänt resultat.

Sjukdomar hos fiskar

Nätverket NRL-CRL för fisksjukdomar i Europa är väl fungerande sedan många år. Under 2008 års CRL workshop uppdaterades bl.a. hälsoläget för fisksjukdomar i Europa och diagnostik av de exotiska fisksjukdomarna EHN och EUS. Sverige har under året deltagit i CRL's ringtest omfattande 5 prover för analys av virussjukdomar hos fisk.

Sjukdomar hos mollusker

Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltog 2008 för första gången i CRL's årliga referens laboratoriemöte i Nantes. Sverige rapporterade vid mötet om de nationell inventeringar som genomförts avseende *B. ostreae* och *M. refringens* på svensk västkust 2006 och 2007. Dessa undersökningar visade inte på någon förekomst av sjukdomarna i Sverige och Jordbruksverket ansökte till EU under 2008 om frihet för de både sjukdomarna "on historical grounds" för kustzonen omfattande Hallands och Västra Götaland kustregioner. Ingen ringtest för histopatologisk/cytologisk bedömning har skickats ut under året.

Sjukdomar hos kräfdjur

Under 2008 har ett nytt CRL för sjukdomar hos kräfdjur utsetts i Europa. Det har placerat hos CEFAS, Weymouth i Storbritannien. Statens Veterinärmedicinska Anstalt har under året utsetts till svenskt NRL för kräfdjurssjukdomar. Under 2009 planeras för att det nya CRL-NRL samarbetet skall ha sitt första referenslaboratoriemöte.

Rabies

NRL har deltagit i 2 ringtester en för serologi, samt en för FAT (immunofluorescens) också den med godkänt resultat. NRL deltog även i CRL-mötet i Nancy arrangerat av AFSSA i december 2008.

Bluetongue

NRL deltog vid CRL-möte i Bryssel december 2008, samt i RT anordnad av CRL i Pirbright för serologiska- och PCR analyssvar. Resultaten visade att alla serotyper inte kunde detekteras med PCR, varför laboratoriet därefter har åtgärdat detta genom att sätta upp en Realtids PCR som detekterar alla serotyper.

Afrikansk svinpest

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet samt deltagit i provningsjämförelsen med godkänt resultat.

Mul- och klövsjuka

Statens Veterinärmedicinska Anstalt har varit representerad vid årliga CRL-mötet samt deltagit i provningsjämförelsen med godkänt resultat.

Brucellos

Statens Veterinärmedicinska Anstalt deltog vid det årliga CRL-mötet, AFFSA, Frankrike. Laboratoriet har deltagit i serologisk ringtest avseende brucella med testerna i-ELISA, CFT och RBT. Under CRL mötet 2008 diskuterades falskt positiva testresultat, som är ett problem för de länder som är brucellosfria, som för Sverige. EU- kommissionens fokus ligger dock på att utrota brucellos i de länder som fortfarande har sjukdomen, inte på de fria ländernas problem med falska positiva.

7. Beredskapsplaner

Organisationen och funktion av beredskapsarbetet finns beskrivet i kontrollplanens kapitel 6.

En sammanställning av utbildningar och övningar genomförda under 2008 finns i bilaga 1 i denna rapport.

Bilaga 1.

Sammanställning av genomförda övningar och utbildningar inom beredskapsområdet, 2008.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Övning Bullen	1 dag	Övningen genomfördes hos respektive deltagande organisation/Länsstyrelsen Kalmar, kommuner i Kalmar län, Landstinget, Polisen, Livsmedelsverket, med flera deltagare.	Öva metoder för samordning av information till allmänheten vid stort utbrott av livsmedelsburen smitta, genom att nyttja systemen WIS/KrisSam/regional kriswebb/Centrex. / Länsstyrelsen Kalmar
Övning Blåtunga	3 dagar	Övningen genomfördes i respektive land. Nordiska och baltiska länder, Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska Anstalt, länsstyrelser, näringen med flera deltagare.	Nordisk/baltisk samverkansövning för att förbättra förmågan att hantera ett epizootiutbrott./Jordbruksverket.
Övning VAKA	2 dagar	Stockholm/Livsmedelsverkets VAKA-grupp (vattenkatastrofgrupp) med motspel från kommuner och dricksvattenproducenter samt observatörer från Livsmedelsverket.	Öva Livsmedelsverkets VAKA-grupp i kriskommunikation. / Livsmedelsverket

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Epizootiövningar på slakterier	Halv dag per slakteri	Fyra olika tamboskapsslakterier / Livsmedelsverkets officiella veterinärer samt representanter från slakteriet.	Öka förmågan att hantera misstänkt epizootismitta på slakteri./ Svenska Djurhälsovården på uppdrag av Livsmedelsverket
Övning Foder	1 dag	Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Konvex, saneringsföretag, Lantmännen, Svenska Foder, Livsmedelsverket, representanter för kommuner, med flera deltagare.	Öka förmågan hos de olika myndigheterna/organisationerna att agera gemensamt vid smitta och specifikt sanering som rör foder. / Jordbruksverket
Beredskapskurs för veterinärer i epizootier	1 dags utbildning som gavs vid två olika tillfällen	Växjö/Jordbruksverket, Statens Veterinärmedicinska anstalt, Livsmedelsverket samt olika kategorier av veterinärer som i fält och på slakterier kan komma i kontakt med djur som smittats av epizootiska sjukdomar.	Öka kunskapen om epizootiska sjukdomar och bekämpning av utbrott. /Länsstyrelsen Växjö
Övning Kommunikation	1 dag	Livsmedelsverket/Livsmedelsverkets kommunikationsenhet.	Öka kriskommunikationsförmågan. / Livsmedelsverket
Övning Sydvind	2 dagars förberedande seminarium samt 2 dagar	Förberedande seminarium i Malmö och själva övningen genomfördes sedan hos respektive övad organisation./ Strålskyddsmyndigheten, Räddningsverket, Kustbevakningen,	Öva förmågan att hantera en kärnteknisk olycka som hänt utomlands med inriktning på samverkan och information. / Länsstyrelsen i Malmö

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
	övning	Jordbruksverket, regeringskansliet, Socialstyrelsen, Försvarsmakten, Polisen Livsmedelsverket, länsstyrelser, Lantbrukarnas riksförbund, med flera deltagare.	
Seminarium om livsmedelsproduktion vid nedfall av radioaktiva ämnen	2 dagar	Stockholm / Jordbruksverket, Lantbrukarnas Riksförbund, Strålsäkerhetsmyndigheten, Sveriges lantbruksuniversitet, Totalförsvarets forskningsinstitut, regeringskansliet, Livsmedelsverket, länsstyrelser, representanter för näringen, nordiska myndigheter med flera deltagare.	Öka kunskaperna om hur man ska agera för att minska konsekvenserna vid livsmedelsproduktion vid nedfall av radioaktiva ämnen / Jordbruksverket
Livsmedelsverkets krishantering - roll och samverkan i ett gränslöst EU	Halv dag	Livsmedelsverket/ Livsmedelsverkets krisledningsgrupp inklusive nationella krissamordnaren som ingår i gruppen.	Belysa EU:s krishanteringssystem gentemot Livsmedelsverkets egen krisplanering i samverkan med departement med flera aktörer. / Livsmedelsverket
Seminar on national contingency plans	Två dagar	Tallinn/ Jordbruksverket, Veterinärmedicinska anstalten, Internordiskt – Baltiskt möte. Deltagare från CAI (behöriga myndigheter), fodersektorn.	Utbyte av erfarenheter och möjligheter till samverkan. /Jordbruksverket
Utbildning av externt epiteam	2 dagar	Ledarskapsutbildning av speciellt inbjudna representanter från Jordbruksverket, näringen,	Utbilda dedikerade personer med kort responstid vid utbrott av epizootier.

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
		privata veterinärer samt distriktsveterinärorganisationen.	/Jordbruksverket
Regional övning- dricksvattenkris	1 dag	Dricksvattenproducent i Stockholmsregionen övat tillsammans med kommunerna i norra delen av Stockholm	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Livsmedelsverket
Utbildningsdagar i dricksvatten – kriser; översvämningar, vattenbrist, smitta, utslagen vattentäkt av Farligt Gods.	3 dagar	Tre tillfällen i olika delar av landet/centrala myndigheter, länsstyrelser och kommuner om krishantering och erfarenhetsåterföring från kriser	Utbildning för att öka krishanteringsförmågan, utveckla beredskapen och möta klimatförändringarna/Livsmedelsverket
Regional övning – dricksvattenkris med hotscenario	2 dagar	Stockholmsregionen och Skåne/ regional övning i storstadslän med dricksvattenproducent, tillsynsmyndigheter, länsstyrelse, polis och centrala myndigheter	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Livsmedelsverket
Övning i hantering av utrustning för nödvattenförsörjning	6 dagar	Deltagare från kommuner i hela landet för att informeras om och övas i handhavandet utrustning för nödvattenförsörjning	Förbättrad krishanteringsförmåga/Livsmedelsverket
Lokal utbildning i incidenter/kriser med dricksvatten	1 dag	Olika kommuner/ 23 kommuner representerade med olika funktioner inkl dricksvattenproducent och tillsynsmyndighet	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Livsmedelsverket

Övning/utbildning	Omfattning	Plats/deltagare	Syfte/Ansvarig
Utbildningsdag – att lära av kriser (även dricksvattenkris)	1 dag	Myndigheter, företag, kommuner, länsstyrelser m fl	Förbättrad förmåga att klara kriser samt utveckla beredskapen/Räddningsverket i samverkan med bl.a. Livsmedelsverket
Samordningskonferens	1 dag	Statens Veterinärmedicinsk Anstalt (Enh. f. sjukdomskontroll och smittskydd och Enh. f. kemi, miljö och foder) samt Jordbruksverket. Norrköping.	Presentation av kompetenser (medarbetare), diskussion och beslut om samverkansformer och projekt.